

**T.C.  
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ  
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI  
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ALGILANAN ANNE BABA TUTUMUNUN ÜNİVERSİTE  
ÖĞRENCİLERİNİN BİLİŞSEL ÇARPITMALARI VE  
KİŞİLİK YAPILARI İLE İLİŞKİSİ**

**Gizem GÖNEN**

**İZMİR**

**2014**



**T.C.  
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ  
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI  
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ALGILANAN ANNE BABA TUTUMUNUN ÜNİVERSİTE  
ÖĞRENCİLERİNİN BİLİŞSEL ÇARPITMALARI VE  
KİŞİLİK YAPILARI İLE İLİŞKİSİ**

**Gizem GÖNEN**

**Danışman  
Prof. Dr. Azize Dilek GÜLDAL**

**İZMİR  
2014**

## YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Algılana Anne Baba Tutumunun Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Çarpıtmaları ve Kişilik Yapıları İle İlişkisi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

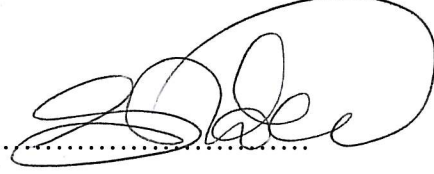
03/07/2014

Gizem GÖNEN

**Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne**

İşbu alışma, j¼rimiz tarafından Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Y¼ksek Lisans Programında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

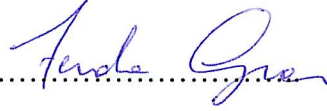
Başkan :..... Prof. Dr. A. Dilek G¼ldal .....



¼ye :..... Yard. Doç. Dr. Hadiye K¼¼karađ¼z .....



¼ye :..... Prof. Dr. Ferda Aysan .....



Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylım.

...../...../.....



Doç. Dr. Ali G¼nay BALIM  
Enstit¼ M¼d¼r¼

T.C  
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU  
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10043021
Yazar Adı / Soyadı	GİZEM GÖNEN
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 38263882910
Telefon	5544453223
E-Posta	gzm_gonen@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Algılanan Anne Baba Tutumunun Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Çarpıtmaları ve Kişilik Yapıları ile İlişkisi
Tezin Tercümesi	A study on the Relationship Between Perceived Parental Attitudes and Undergraduate Students' Cognitive Distortions and Personality Traits
Konu	Psikoloji = Psychology
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2014
Sayfa	104
Tez Danışmanları	PROF. DR. AZİZE DİLEK GÜLDAL 44248286840
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	Yok

Yukarıda bilgileri kayıtlı olan tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

04.07.2014

İmza:.....

## ÖNSÖZ

Anne babaların, çocuklarının gelişimi üzerindeki etkileri birçok araştırma ile ispatlanmıştır. Erken çocukluk dönemi kişiliğin oluşmasında temel dönemlerden biridir. Bu dönemde çocuğun ailesi tarafından gördüğü tutum, ilerideki kişilik yapısında önemli rol oynar. Anne babadan görülen tavır ve tutumlar, çocuğun bilişsel yapısında, çevresiyle olan ilişkilerinde ve kendisiyle ilgili görüşlerinde çok önemli rol oynar.

Özellikle bu çalışma algılanan anne baba tutumunun, ileride üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları ve kişilik yapılarını ne yönde etkilediğini önemli derecede ortaya koymuştur. Ayrıca bilişsel çarpıtmaların kişilik yapılarıyla ilişkisine de bakılmıştır. Araştırmada söz konusu olan anne baba tutumları, bilişsel çarpıtmalar, kişilik yapıları ve bunları etkileyen faktörlerin bazıları incelenmiş ve bu alanda yapılmış çalışmalara bir kaynak oluşturulmuştur. Araştırma sonuçlarının psikologlara, danışmanlara, öğretmenlere, ebeveynlere ve bu konuyla ilgili diğer kişilere yardımcı olması umulmaktadır.

Çalışmalarım sırasında bana destek olan, deneyimlerini benimle paylaşan, desteklerini ve akademik bilgilerini benden esirgemeyen değerli tez danışmanım Prof. Dr. Azize Dilek GÜLDAL'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca verdiği burslarla eğitim hayatımı kolaylaştıran, çalışmalarım sırasında bana maddi destek sağlayan "TUBİTAK" kurumuna sonsuz kez teşekkür ederim.

Her zaman beni destekleyen, eğitim hayatım boyunca benim için benden çok koşuşturan, her sıkıntıda yanıma koşan, en bunaldığım zamanlarda varlığıyla rahatladığım annem Tijen GÖNEN'e, çalışmalarım sırasında en umutsuzluğa kapıldığım günlerde yanımda olan, bana her türlü rahatlığı sağlayan, her zaman el üstünde tutan babam Hüsnü GÖNEN'e ve bu süreçte yanımda olan bütün arkadaşlarıma sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Gizem GÖNEN

## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER .....	ii
TABLO LİSTESİ .....	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT .....	xi

### BÖLÜM I

#### 1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu .....	1
1.2. Araştırmanın Önemi .....	1
1.3. Araştırmanın Amacı ve Problemi .....	2
1.4. Problem Cümlesi .....	3
1.6. Sayıtlar .....	5
1.7. Sınırlılıklar .....	5
1.8. Tanımlar .....	6
1.8.1. Aile .....	6
1.8.2. Tutum .....	6
1.8.3. Bilişsel Çarpıtmalar.....	6
1.8.4. Kişilik Bozukluğu .....	7

### BÖLÜM II

#### İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

2.1. Ailenin Tanımı.....	8
2.2. Aile Sistemi .....	9
2.3. Anne Baba Tutumu.....	10
2.3.1. Demokratik Anne Baba Tutumu .....	10
2.3.2. Otoriter Anne Baba Tutumu .....	12
2.3.3. Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu.....	14
2.4. Bilişsel Çarpıtmalar.....	15
2.4.1. Keyfi Çıkarsama .....	16
2.4.2. Seçici Soyutlama.....	16
2.4.3. Aşırı Genelleme .....	17

2.4.4. Büyütme ve Küçültme .....	17
2.4.5. Olumluyu Yok Sayma .....	17
2.4.6. İkili Düşünme.....	17
2.4.7. Kişiselleştirme.....	17
2.4.8. Felaketleştirme .....	18
2.4.9. Etiketleme ve Yanlış Etiketleme.....	18
2.4.10. Duygusal Nedensellik .....	18
2.4.11. -Meli- malı İfadeleri .....	18
2.4.12. Akıl Okuma Falcılık .....	19
2.5. Kişilik Yapıları .....	19
2.5.1. Kişilik Bozuklukları.....	19
2.5.1.1. Çekingen Kişilik Bozukluğu .....	20
2.5.1.2. Bağımlı Kişilik Bozukluğu.....	21
2.5.1.3. Pasif Agresif Kişilik Bozukluğu.....	22
2.5.1.4. Obsesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu .....	23
2.5.1.5. Antisosyal Kişilik Bozukluğu.....	24
2.5.1.6. Narsisistik Kişilik Bozukluğu.....	24
2.5.1.7. Şizoid Kişilik Bozukluğu .....	26
2.5.1.8. Paranoid Kişilik Bozukluğu .....	26
2.5.1.9. Borderline Kişilik Bozukluğu.....	27
2.6. Anne Baba Tutumu İle İlgili Kuramsal Açıklamalar.....	29
2.7. Bilişsel Çarpıtmalar İle İlgili Kuramsal Açıklamalar.....	31
2.7.1. Bilişsel-Davranışsal Terapi Kuramı.....	34
2.8. Kişilik Yapıları İle İlgili Kuramsal Açıklamalar .....	38
2.8.1. Psikanalitik Yaklaşım .....	38
2.8.1.1. Topografik Mode .....	138
2.8.1.2. Yapısal Model .....	38
2.8.1.3. Psikoseksüel Gelişim Dönemleri.....	39
2.8.1.3.1. Oral Dönem .....	39
2.8.1.3.2. Anal Dönem.....	40
2.8.1.3.3. Fallik Dönem.....	41
2.8.1.3.4. Gizli Dönem .....	42

2.8.1.3.5. Genital Dönem .....	43
2.8.1.4. Yeni Freud'cu Kuram.....	43
2.8.1.5. Humanistik Yaklaşım .....	46
2.8.1.6. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı.....	46
2.8.1.7. Davranışçılık- Sosyal Öğrenme Yaklaşımı ve Sosyal- Bilişsel Yaklaşım.....	47

### **BÖLÜM III**

#### **YÖNTEM**

3.1. Araştırma Evreni ve Örneklemi .....	48
3.2. Veri Toplama Araçları .....	48
3.2.1. Kişisel Bilgi Formu.....	49
3.2.2. Anne Baba Tutum Ölçeği.....	49
3.2.2.1. Ölçeğin Oluşturulması.....	49
3.2.2.2. Anne Baba Tutumları Ölçeğinin Güvenirliği .....	52
3.3. Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği.....	53
3.3.1. Akılcı Olmayan İnanç Ölçeğinin Oluşturulması.....	53
3.3.2. Akılcı Olmayan İnanç Ölçeğinin Güvenirliği .....	55
3.4. Kişilik İnanç Ölçeği .....	55
3.4.1. Kişilik İnanç Ölçeğinin Türkçe Formu Geçerlik Güvenirliği.....	56
3.4.2. Güvenirlik Analizleri.....	56
3.4.3. Geçerlik Analizleri .....	57
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	58
3.6. Uygulama .....	58

### **BÖLÜM IV**

#### **BULGULAR VE YORUM**

4.1. Bağımsız Değişkenler ile Anne Baba Tutum Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması .....	61
4.2. Bağımsız Değişkenlerle Bilişsel Çarpıtma Ölçeğinin Puanlarının Karşılaştırılması .....	64
4.3. Bağımsız Değişkenlerle Kişilik Yapıları Ölçeğinin Puanlarının	

Karşılaştırılması .....	66
4.4. Bağımlı Değişkenlerin Karşılaştırılması	71
4.4.1. Bağımlı Değişkenlerin Alt Ölçeklerinin Kendi Aralarındaki İlişkiler .....	72
4.4.2. Bağımlı Değişkenlerin Birbirleri İle İlişkileri.....	74
4.4.2.1. Anne Baba Tutum-Kişilik yapısı .....	74
4.4.2.2. Bilişsel Çarpıtma ve Kişilik Yapısı.....	75

## BÖLÜM V

### TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma.....	77
5.1.1. Katılımcıların Öğrenim Gördüğü Fakülte İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki .....	77
5.1.2. Örneklemin Cinsiyeti İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki.....	77
5.1.3. Örneklemin Ekonomik Durumu İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki.....	78
5.1.4. Örneklemin Annesinin Eğitim Durumuyla Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişki.....	80
5.1.5. Örneklemin Babasının Eğitim Durumuyla Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki.....	80
5.1.6. Örneklemin Öğrenim Gördüğü Fakülteyle Bilişsel Çarpıtma Düzeyleri Arasındaki İlişki .....	81
5.1.7. Örneklemin Cinsiyetine Göre Bilişsel Çarpıtma Düzeyi İle İlişkisi.....	81
5.1.8. Örneklemin Ekonomik Durumu İle Bilişsel Çarpıtma Düzeyi Arasındaki İlişki.....	81
5.1.9. Örneklemin Annesinin Eğitim Durumu İle Bilişsel Çarpıtma Düzeyi Arasındaki İlişki .....	82
5.1.10. Örneklemin Babasının Eğitim Durumu İle Bilişsel Çarpıtma Düzeyi Arasındaki İlişki .....	82
5.1.11. Örneklemin Öğrenim Gördüğü Fakülte İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki.....	82
5.1.12. Örneklemin Cinsiyeti İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki.....	82
5.1.13. Örneklemin Ekonomik Durumu İle Kişilik Yapıları Arasındaki	

İlişki .....	84
5.1.14. Örneklemin Annesinin Eğitim Durumu İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki.....	84
5.1.15. Örneklemin Babasının Eğitim Durumu İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki.....	84
5.1.16. Algılanan Anne Baba Tutumu İle Bilişsel Çarpıtma Düzeyi Arasındaki İlişki.....	84
5.1.17. Algılanan Anne Baba Tutumu İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki ....	84
5.1.18. Kişilik Yapıları ve Bilişsel Çarpıtma Düzeyleri Arasındaki İlişki .....	87
5.2. Sonuç.....	88
5.3. Öneriler .....	90
<b>KAYNAKÇA.....</b>	<b>91</b>
<b>EKLER</b>	
KİŞİSEL BİLGİ FORMU .....	101
Anne-Baba Tutum Ölçeği .....	101
Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği .....	102
Kişilik İnançları Ölçeği .....	103

## TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
<b>Tablo 1</b> Demokratik Tutumu Ölçen Maddeler.....	50
<b>Tablo 2</b> Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumunu Ölçen Maddeler .....	51
<b>Tablo 3</b> Otoriter Anne Baba Tutumunu Ölçen Maddeler .....	51
<b>Tablo 4</b> Ölçeğin Alt Ölçeklerinden Alınan Puanların Ortalama ve Standard Sapmaları.....	52
<b>Tablo 5</b> Kısaltılmış Akılcı Olmayan İnanç Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları ....	54
<b>Tablo 6</b> Kişilik İnanç Ölçeği Alt Ölçekleri Arasındaki Korelasyon Katsayıları ....	57
<b>Tablo 7</b> Örneklemi Tanıtıcı Bulgular .....	60
<b>Tablo 8</b> Bağımlı Değişkenlerin Ortalama, Standard Sapma, Minimum ve Maksimum Değerleri.....	61
<b>Tablo 9</b> Örneklemın Öğrenim Gördüğü Fakülteye Göre Anne Baba Tutumunun Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları.....	62
<b>Tablo 10</b> Örneklemın Cinsiyetine Göre Anne Baba Tutumunun Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları.....	62
<b>Tablo 11</b> Örneklemın Ekonomik Durumuna Göre Anne Baba Tutum Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları.....	63
<b>Tablo 12</b> Örneklemın Annesinin Eğitim Durumuyla Anne Baba Tutum Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları.....	63
<b>Tablo 13</b> Örneklemın Babasının Eğitim Durumuyla Anne Baba Tutum Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları.....	64
<b>Tablo 14</b> Örneklemın Öğrenim Gördüğü Fakülteye Göre Bilişsel Çarpıtma Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları .....	64
<b>Tablo 15</b> Örneklemın Cinsiyetine Göre Bilişsel Çarpıtma Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları.....	64
<b>Tablo 16</b> Örneklemın Ekonomik Durumuna Göre Bilişsel Çarpıtma Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları .....	65
<b>Tablo 17</b> Örneklemın Anne Eğitim Durumuna Göre Bilişsel Çarpıtma Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları .....	65
<b>Tablo 18</b> Örneklemın Baba Eğitim Durumuna Göre Bilişsel Çarpıtma	

	Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları .....	65
<b>Tablo 19</b>	Örneklemin Öğrenim Gördüğü Fakülteye Göre Kişilik Yapıları Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları .....	66
<b>Tablo 20</b>	Örneklemin Cinsiyetine Göre Kişilik Yapıları Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları .....	67
<b>Tablo 21</b>	Örneklemin Ekonomik Durumuna Göre Kişilik Yapıları Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları .....	68
<b>Tablo 22</b>	Örneklemin Anne Eğitim Durumuna Göre Kişilik Yapıları Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları .....	69
<b>Tablo 23</b>	Örneklemin Baba Eğitim Durumuna Göre Kişilik Yapıları Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları .....	70
<b>Tablo 24</b>	Değişkenler .....	71
<b>Tablo 25</b>	Örneklemin “Bilişsel Çarpıtma” Değişkeninin Değişkeninin Yordanmasına ilişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları .....	75

## ÖZET

### Algılanan Anne Baba Tutumunun Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Çarpıtmaları ve Kişilik Yapıları ile İlişkisi

Gizem Gönen

Bu çalışmada algılanan anne baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları ve kişilik yapıları ile ilişkisi incelenmiştir.

Anne baba tutumları, bilişsel çarpıtmalar ve kişilik yapıları bazı değişkenlerle karşılaştırılmış ve çeşitli istatistikler yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemi İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar, Mühendislik, Fen ve Edebiyat öğrencilerinden 213'ü kız, 192'si erkek olmak üzere toplam 405 kişiden oluşmuştur.

Çalışmada algılanan anne baba tutumunu ölçmek için “Anne Baba Tutum Ölçeği” (ABTÖ), bilişsel çarpıtmaları ölçmek için “Akılcı Olmayan İnanç Ölçeği Kısaltılmış Formu” (AOİÖ-K) ve kişilik yapılarını ölçmek için “Kişilik İnanç Ölçeği” (KİO) kullanılmıştır. Deneklerle ilgili demografik bilgi edinmek için ise araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Bu çalışmanın sonunda algılanan anne baba tutumu ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocuk demokratik tutum ile yetiştirildiğinde, çekingen, bağımlı, pasif agresif, antisosyal, narsisistik, histriyonik ve paranoid kişilik yapılarına rastlanma oranı azalmaktadır. Çocuk otoriter tutum ile yetiştirildiğinde ise, çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapılarına rastlanma oranı artmaktadır. Çocuk koruyucu/istekçi tutum ile yetiştirildiğinde, çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapılarına rastlanma oranı artmaktadır.

Algılanan anne baba tutumu ile bilişsel çarpıtma düzeyi arasındaki ilişkiyi de inceleyen araştırmanın sonucuna göre bu iki değişken arasında

**anlamli bir ilişki bulunmamıştır.**

**Ayrıca yapılan çalışma sonucunda bilişsel çarpıtma düzeyinin yüksek olması ile kişilik yapıları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Bilişsel çarpıtma düzeyi yükseldikçe, çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik ve paranoid kişilik yapılarının da ykseldiği grlmŐtr.**

**Anahtar Szckler: Anne Baba Tutumu, Kişilik, Bilişsel arpıtma**

## **ABSTRACT**

### **A study on the Relationship Between Perceived Parental Attitudes and Undergraduate Students' Cognitive Distortions and Personality Traits**

**In this study, the relation between the perceived parental attitudes and cognitive distortions and personality traits of university students is analyzed.**

**Parental attitudes, cognitive distortions and personality traits are compared with some variables and several statistics are made.**

**The sample of the study consists of 405 people out of 213 are girls, 192 are boys studying in Fine Arts, Engineering and Science and Literature Faculty of İzmir Dokuz Eylül University.**

**In the study, in order to measure the parental attitudes, “Parents Attitude Scale” (ABTÖ) is used, to measure cognitive distortions, “Brief Form of Irrational Belief Scale” (AOİÖ-K) is used and to measure personality traits, “Personality Belief Scale” (KİO) is used. To obtain demographic information about subjects, “Personal Information Form” which is developed by the researcher, is used.**

**As a result of the research, significant relation is found between the perceived parental attitudes and personality traits. When a child is raised by a democratic attitude, the ratio of occurrence of personality traits of shyness, addictiveness, passive-aggressiveness, anti-sociality, narcissism, histrionicism and paranoidism for the child is diminished. When the child is raised by authoritarian attitude, the ratio of occurrence of personality traits of shyness, addictiveness, passive-aggressiveness, obsessive-compulsiveness, anti-sociality, narcissism, histrionicism, schizoidism, and paranoidism is increased. When the child is raised by conservative attitude, the ratio of occurrence of personality traits of shyness, addictiveness, passive-aggressiveness, obsessive-compulsiveness, anti-sociality, narcissism, histrionicism, schizoidism and paranoidism is raised.**

**As a result of the research, significant relation is not found between the perceived parental attitudes and the level of cognitive distortions.**

**Moreover, as a result of the research, positive relation is observed between high level of cognitive distortion and personality traits. It is found that the more level of cognitive distortions is raised, the more the personality traits of shyness, addictiveness, passive-aggressiveness, obsessive-compulsiveness, anti-sociality, narcissism, histrionicism and paranoidisim is increased.**

**Key words: Parental Attitude, Personality, Cognitive Distortion**

# BÖLÜM I

## 1. GİRİŞ

### 1.1. Problem Durumu

Aile, çocuğun doğduğu andan itibaren çok yönlü gelişiminin gerçekleştiği temel kurumdur. Çocuğun kişilik gelişiminde, psiko-sosyal gelişiminde, uyumunda, içsel bilinç oluşumunda ve bilişsel yapısının oluşmasında ailenin sosyalizasyon etkisi ve çocuğa karşı olan tutumu temel belirleyici olarak görülmektedir.

Bu çalışmada algılanan anne baba tutumunun üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları ve kişilik yapıları ile ilişkisi çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle incelenmesi amaçlanmaktadır.

### 1.2. Araştırmanın Önemi

Çocuklukta algılanan anne baba tutumunun çocuğun gelişimi üzerinde birçok etkisinin bulunduğu inkar edilemez bir gerçektir, yapılan birçok araştırma ile anne baba tutumunun etkisi ve önemi gösterilmiştir, ancak anne baba tutumunun bilişsel şemaların ve kişilik yapıları ile ilişkisi ile ilgili çok az araştırma bulgusuna rastlanmıştır.

Bilişsel- davranışçı yaklaşıma göre bilişsel çarpıtmalar, depresyonun başlıca sebeplerinden biridir. Bu sebeple bilişsel çarpıtmaların nedenleri incelenmelidir.

Ailede bulunan bireylerin iletişimi, çocukların ruh sağlığını önemli ölçüde etkiler, çocukların ileride psikopatolojik kişilik yapıları geliştirmesine sebep olabilir. Bu çalışmada algılanan anne baba tutumunun ileride çocukların kişilik yapısına nasıl bir etkisinin olacağı araştırılmıştır. Bu araştırmanın ışığında sağlıklı bireyler

yetiştirebilmek için hangi anne baba tutumunun daha etkili olduğu görülebilecek, ailelere bu şekilde bir fikir verilebilecektir.

Bu araştırma ile anne baba tutumunun, çocukta çeşitli psikopatolojik sonuçlar yaratabilecek bilişsel çarpıtmalar ile ilişkisi incelenecektir, böylece araştırma sonucunda, çocuğun bilişsel çarpıtmalar geliştirmesine etki eden faktörlerle ilgili olarak anne- babalar aydınlatılabilecek, anne baba tutumlarının olumlu ve olumsuz etkilerinin anlaşılması sağlanabilecek, anne babaların tutumlarının çocuğun bilişsel çarpıtmalar geliştirmesi açısından ne kadar önemli olduğu üzerine düşünmeye, tartışmaya ve yeni araştırmalar yapmaya fırsat verilebilecektir. Ayrıca, gereken cevaplar elde edildikten sonra aileler bu konularda bilgilendirilerek, bu konudaki tutumlarını bilinçli bir şekilde kurmalarını sağlayabiliriz.

### **1.3. Araştırmanın Amacı ve Problemi**

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri, anne-baba eğitim düzeyleri, ailenin gelir düzey, ebeveynlerinin birlikte ya da ayrı olması ve okudukları fakülteye göre algılanan anne baba tutumlarının, bilişsel çarpıtmaların ve kişilik yapılarının değişiklik gösterip göstermediğinin, algılanan anne baba tutumunun bilişsel çarpıtmalar ve kişilik yapıları ile ilişkili olup olmadığının yordanmasıdır. Bu araştırmada anne- baba tutumu, bilişsel çarpıtmalar ve kişilik yapıları bağımlı değişkenken, öğrencilerinin cinsiyetleri, anne-baba eğitim düzeyleri, ailenin gelir düzey, ebeveynlerinin birlikte ya da ayrı olması ve okudukları fakülte bağımsız değişkendir.

Alt amaçlar ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Sağlıklı anne baba tutumunu belirlemek
2. Psikopatolojik kişilik yapılarının kaynaklarını araştırmak
3. Bilişsel çarpıtmalara sebep olan anne baba tutumlarını belirlemek
4. Ailenin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyine göre çocuğun algıladığı anne baba tutumunu belirlemek
5. Ailenin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyine göre çocuğun geliştirdiği kişilik yapısını belirlemek

6. Fakülte tercihini etkileyen faktörleri araştırmak

#### 1.4. Problem Cümlesi

- a) Algılanan anne baba tutumlarının bilişsel çarpıtmalar ile anlamlı bir ilişkisi var mıdır?
- b) Algılanan anne ve baba tutumlarının kişilik yapıları ile anlamlı bir ilişkisi var mıdır?
- c) Kişilik yapılarının bilişsel çarpıtmalar ile anlamlı bir ilişkisi var mıdır?
- d) Kişilik bozukluklarına algılanan anne baba tutumlarından hangileri sebep olmaktadır?
- d) Cinsiyet ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- e) Cinsiyet ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- f) Cinsiyet ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- g) Ebeveynlerin birlikte ya da ayrı olması ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- h) Ebeveynlerin birlikte ya da ayrı olması ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- ı) Ebeveynlerin birlikte ya da ayrı olması ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- i) Ekonomik durum ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- j) Ekonomik durum ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- k) Ekonomik durum ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- l) Anne eğitim durumu ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- m) Anne eğitim durumu ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- n) Anne eğitim durumu ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- o) Baba eğitim durumu ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- ö) Baba eğitim durumu ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- p) Baba eğitim durumu ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- r) Tercih edilen fakültenin kişilik yapıları ile ilişkisi var mıdır?

- s) Tercih edilen fakültenin anne baba tutumları ile ilişkisi var mıdır?
- ş) Tercih edilen fakültenin bilişsel çarpıtmalar ile ilişkisi var mıdır?

### **1.5. Varsayımlar**

- a) Algılanan anne baba tutumları ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir ilişki olması beklenir.
- b) Algılanan anne ve baba tutumları ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir ilişki olması beklenir.
- c) Kişilik yapıları ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir ilişki olması beklenir.
- d) Kişilik bozukluklarına koruyucu ve otoriter anne baba tutumlarının sebep olması beklenir.
- d) Cinsiyet ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- e) Cinsiyet ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- f) Cinsiyet ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- g) Ebeveynlerin birlikte ya da ayrı olması ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- h) Ebeveynlerin birlikte ya da ayrı olması ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- ı) Ebeveynlerin birlikte ya da ayrı olması ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- i) Ekonomik durum ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- j) Ekonomik durum ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- k) Ekonomik durum ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- l) Anne eğitim durumu ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- m) Anne eğitim durumu ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- n) Anne eğitim durumu ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- o) Baba eğitim durumu ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir farklılık

olması beklenir.

- ö) Baba eğitim durumu ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- p) Baba eğitim durumu ile kişilik yapıları arasında anlamlı bir farklılık olması beklenir.
- r) Tercih edilen fakültenin kişilik yapıları ile ilişkili olması beklenir.
- s) Tercih edilen fakültenin anne baba tutumları ile ilişkili olması beklenir.
- ş) Tercih edilen fakültenin bilişsel çarpıtmalar ile ilişkili olması beklenir.

### **1.6. Sayıtlar**

Araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu”, algılanan anne baba tutumunu incelemek için “Anne Baba Tutum Ölçeği”, kişinin bilişsel çarpıtma düzeyini incelemek için, “Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği”, kişinin kişilik yapılarını incelemek için ise “Kişilik İnanç Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için araştırmalar daha önceden gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 405 üniversite öğrencisinin kendilerine verilen ölçekleri içtenlikle ve yansız olarak cevaplandıkları varsayılmaktadır.

Araştırma kapsamındaki örneklem grubundan elde edilen bilgilerin genellenebileceği varsayılmaktadır.

### **1.7. Sınırlılıklar**

Araştırmanın örneklemini Dokuz Eylül Üniversitesi öğrencilerinden araştırmaya katılmaya gönüllü olanlarla sınırlıdır. Bulgular 405 üniversite öğrencisinden alınan verilerle sınırlıdır.

Araştırmanın sadece üniversite öğrencileri arasında yapılması üniversite okumamış kişilerin algıladıkları anne baba tutumları, bilişsel çarpıtmalar ve kişilik inançları ilişkisini görmemize engel olmaktadır. İleriki araştırmalarda üniversite

dışında da bu çalışma yapılarak üniversite okumayan kişilerin anne baba tutumları, bilişsel çarpıtmalar ve kişilik inançları ilişkisine bakılabilir.

Araştırma üniversite öğrencilerine uygulanan “Kişisel Bilgi Formu”, “Anne Baba Tutum Ölçeği”, “Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği”, “Kişilik İnanç Ölçeği”nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır. Kişilerin anne ve babalarının tutumlarını değerlendirirken subjektif yaklaşımları olabileceği kabul edilmektedir.

Araştırmanın kendisinden, gönüllü öğrencilerden, araştırma ortamından ve konunun kendisinde kaynaklı sınırlılıkların olabileceği kabul edilmektedir.

## **1.8. Tanımlar**

### **1.8.1. Aile**

Birbirleriyle kan, evlilik veya evlatlık bağı olan, aynı çatı altında yaşayan ve sosyal, ekonomik birim oluşturan bireyler grubu. Aile ilişkilerinin yapısı büyük ölçüde farklılık gösterse de, bilinen bütün toplumlarda şu veya bu türden bir aile sistemi vardır. Kent toplumlarında genellikle anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile biçiminde gözlenirken, diğer toplumlarda büyük anneler ve büyük babalar, amcalar, dayılar, gelinler, onların çocukları gibi daha geniş bir akrabalar silsilesini kapsayan geleneksel veya geniş aile şeklinde gözlenir (Budak, 2005).

### **1.8.2. Tutum**

Kişilerin belli bir insana, gruba, nesneye veya olaya yönelik olumlu ya da olumsuz bir şekilde düşünmesine, hissetmesine ya da davranmasına yol açan oldukça kalıcı yargısal bir eğilim olarak tanımlanmaktadır (Freedman, 1989).

### **1.8.3. Bilişsel Çarpıtmalar**

Bireyde kendisini ve çevresini algılamak, sözcükler ya da görüntüler biçiminde ortaya çıkabilen, hatalı çıkarsama, kutuplaştırma, keyfi çıkarsama, felaketleştirme gibi bilgi işlemede yaptığı sistematik hatalardır (Türküm, 1999).

### **1.8.4. Kişilik Bozukluğu**

Derinlere kök salmış, kişinin genel yaşamsal işleyişinde bozulma veya ruhsal yapısında bunaltı yaratacak kadar ağır olan uyumsuz, katı bir ilişki kurma, algılama,

davranma ve düşünme yapısıyla tanımlanan ve genel kişilik gelişimindeki bozukluklara bağlanan çeşitli davranış bozukluklarının ortak adıdır (Budak, 2005).

## BÖLÜM II

### İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

#### 2.1. Ailenin Tanımı

Aile, insan yaşamında hayatının sonuna kadar etkisini gösteren bir kurumdur. Kişiyi fiziksel, ruhsal, ekonomik, kültürel ve toplumsal yönleri ile etkilemektedir. Çocuğun ilk iletişim kurduğu kişiler aile fertleridir, bu iletişim çocuğun kişilik yapısının temellerini oluşturur, ileriki yıllarda çocuğun eğitim yaşantısı, meslek seçimi gibi pek çok alanda da kendisini gösterir. Bu durum anne babanın çocuk üzerindeki etkisinin önemini göstermektedir (Yörükoğlu, 1979, akt, Düzgün, 2010).

Aile, birimindeki üye sayısı kaç ve ne türde olursa olsun (yani çocuksuz, tek ebeveynli, çekirdek, geniş, hiç evlenmemiş vs. aile biçimlerinde olduğu gibi), bugün dünyada aile kavramı çok çeşitli kombinasyonları, yakın ve etkili ilişkilerin kalıcılığı ölçüsüne bağlı olarak içine almaktadır. Aile olgusunun tanımı konusunda ne sokaktaki insanlar ne de aile ile akademik ve mesleki olarak ilgilenenler arasında görüş birliği olması beklenemez. Aynı zamanda tipoloji ölçütleri de son derece çeşitlidir. Örneğin, aileleri büyüklüklerine, evlilik bağlarına, güç ilişkilerine, fonksiyonlarına vs. sınıflandırmak en yaygın olanlarıdır (Gülerce,1996).

Bell, ailenin dört farklı tanımından bahsetmektedir. Birinci tanımlamada aile üyelerinden birinin fikrine dayanarak, onun duyguları ve fantezileri aracılığıyla aileyi tanıma söz konusudur. İkinci tanım, aileyi geniş yönüyle bir kurum olarak ele alan kültürel yaklaşımı içerir. Üçüncü tanıma göre aile sosyal bir birimdir, çeşitli parçaların oluşturduğu bir sistemdir, küçük bir grup olarak ele alınır. Dördüncü tanımlama ise aileyi toplumun değeri ve sınırlı bir grup olarak kabul eder.

Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu tarafından verilen tanım, bu dört bakış açısının hemen hepsini kapsamaktadır. Bu tanıma göre aile kan bağıllığı, evlilik ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan, bireylerin, cinsel, psikolojik, sosyal, ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımların sağlandığı ve düzenlendiği temel bir birimdir (Bulut, 1990).

Aile çocuğun eğitimindeki ilk ve en etkili kurumdur. Erikson'a göre bebeklik dönemi güven ya da güvensizlik evresidir ve annenin tutumunun çocuktaki temel güven duygusunun gelişmesinde çok önemi vardır. Anne-bebek ilişkisindeki olumluluk, tutarlılık ve süreklilik çocukta temel güven duygusunun özünü oluşturur. Eğer anne bu dönemde bebeğin temel ihtiyaçlarını karşılar, bebeğe ilgi, sevgi ve şefkat gösterirse bebekte temel güven duygusu gelişir. Böyle bir bebek sonraki yıllarda güvenli, yeterli, kararlı ve girişken kişilik özellikleri gösterir (Düzgün, 2010).

## **2.2. Aile Sistemi**

Birçok teori ailenin nasıl geliştiği ve etkileşimde bulunduğunu alamaya çalışır. Aile sistemi teorilerinin ilkeleri şu şekildedir (Ludlow & Howard, 1990):

1. Sistem bir bütün olarak organize edilmiştir. Sistemin öğelerinin bağımlı olması zorunludur.
2. Sistem içindeki etkileşim kalıpları doğrusal değil döngüseldir.
3. Uyumlu sistemin doğasında değerlendirme ve değişim vardır.
4. Kompleks sistemler sınırları ayrılmış, belli kuralları ve etkileşim kalıpları olan alt sistemlerden oluşur.

Aile, davranış kalıplarından oluşmuş bir sosyal sistemdir. Bu davranış kalıpları aile içinde geliştirilir ve devam ettirilir. Aile üyeleri arasında etkileşim kendi içeriği arasında çalışır ve bu etkileşim dönütlerle tanımlanır (Ludlow&Howard, 1990).

Ailenin kompleks bir yapısı vardır. Alt sistemlerden oluşmuştur ve bir amaca yönelmiştir. Amacı, görevleri ve bu görevleri yerine getirmek için de stratejileri

vardır (Sabatelli& Bartle, 1995).

İnsanlar alt sistemlerden oluşan bir sistem içinde yaşarlar. Her alt sistemde bireyler geniş bir yaşam sistemi içindedirler. Birey, aile olarak betimlenen geniş yaşam sisteminin bir alt sistemidir. Sistem ve alt sistemleri arasındaki bu içsel etkileşim nedeniyle, bir alt sistemde problem ortaya çıkarsa bu problem diğer alt sistemleri de etkiler (Fenell & Weinhold, 1989).

Her sosyal grupta olduğu gibi aile üyelerinin bir arada veya birbirlerine bağlı oluşlarının ortak bir amacı vardır. Ailenin amacı tek bir üyenin orada olma niyetine her zaman denk düşmeyebilir. Ailenin amacı, bütün üyelerin ihtiyaçlarını aynı anda karşılayabilecekleri sosyal, psikolojik, fiziksel vs. bir ortam yaratmaktır. Amacın ortak olması zaman zaman bireysel ihtiyaçların giderilmesine de yol açabilir (Gülerce, 1990).

### **2.3. Anne Baba Tutumu**

Anne baba tutumları ile ilgili olarak Adler; çocuğun cesaretli ve topluma yönelik olarak yetişmesi ve hayatını yapıcı çabalar üzerinde kurmayı öğrenebilmesi için, anne babanın çocuğa sevgi vermesi, girişim yeteneğini ve özgüvenini kazanabilmesi için onu desteklemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çocuğun sağlıklı kişilik gelişimi için çevresindeki en önemli kişiler olan anne babasının desteğine ihtiyacı vardır (Öztürk 1990, Geçtan 1995).

Çocuğun, aile üyeleriyle olan ilişkileri, çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama karşı aldığı tavırların, benimsediği tutum ve davranışların temelini oluşturur. Literatüre baktığımızda anne baba tutumlarının üç ana başlıkta toplandığını görebiliriz.

#### **2.3.1. Demokratik Anne Baba Tutumu**

Çocuğa karşı koşulsuz sevgi ve saygının gösterilen, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olunan, yaşına göre çocuğun kendisi ile ilgili bazı kararları almasına teşvik edilen, çocuğun görüşlerine değer verilen, tutarlı, kararlı ve güven verici anne baba tutumu demokratik anne baba tutumudur (Sezer&Oğuz, 2010).

Demokratik anne baba tutumu, çocukların kişilik gelişimi için en uygun olan tutumdur. Bu tutumu uygulayan anne babalar çocuklarını hem denetler hem de onların ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak tanırırlar. Anne babaların davranışları, birbiriyle tutarlı, kararlı ve güven vericidir. Belli sınırlar içinde çocukların bazı davranışları yapmalarına izin verilir ve böylece onların sorumluluk duygusunun gelişmesine uygun ortam hazırlanmış olur (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012).

Demokratik tutumda denetim ve duyarlılık birbiri ile denge içinde işlemektedir. Uyulması gereken kurallar çocuklarla birlikte belirlenmekte, bu kuralların çocukların gelişim düzeylerine ve yas özelliklerine uygun olmasına özen gösterilmektedir. Kurallara uyulmadığı zaman çocuklara fiziksel ve duygusal şiddet içermeyen yaptırımlar uygulanmakta, kesin sınırlar yerine çocuğa seçme sansı tanıyan seçenekler sunulmaktadır. İlişkiler karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü temeline dayanmaktadır. Anne babalar çocuklarına engelleyici davranmamakta, makul sınırlar içinde onlara özgürlük tanımaktadırlar (Weiss 1998, Dönmezer 1999).

Demokratik tutumla, çocuğun bazı sorumlulukları alması ve bunları yerine getirmesi teşvik edilmektedir. Çocuğun davranışları kontrol edilmekte ama kontrol ona güvenilmediği izlenimi vermeden dolaylı yollarla yapılmaktadır. İstenmeyen bir davranış yaptığında çocuğa ceza verilmekte ama bu önemli davranışlar için olmakta ve sebebi çocuğa açıklanmaktadır. Bunlar, tutarlı kısıtlamalar olmakta, zaman, yer ve anne babanın ruh durumuna göre değişmemektedir. Bu tutum ile anne babalar, çocuklarını ayrı bir kişi olarak kabul edip, onlara değer vererek ve bağımsız bir kişilik geliştirmelerine olanak sağlayarak onların davranışlarını daha akılcı bir şekilde yönlendirebilmektedirler (Karadeniz 1994, Tuzgöl 1998, Çıkrıkçı 1999).

Demokratik anne baba tutumu, duyarsız, her şeye izin veren bir tutum değildir. Çocuğun kabul edilme ve onaylanma isteğini aile sağlıklı bir şekilde gerçekleştiriyorsa, kendi benliğini tanımlama özgürlüğü sağlıyorsa çocuğun gelişimi ve olgunlaşması da olumlu şekilde etkilenmektedir. Anne babanın hoşgörüsünün normal bir düzeyde gerçekleşmesi, çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir

birey olmasına yardımcı olmaktadır. Çocuğun ailede kendine özgü bir yeri bulunmaktadır. Ailenin diğer bireylerinin istek ve ihtiyaçları denge içinde karşılanmaktadır. Böyle bir ailede de, evde ve toplumda kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları belli olmaktadır. Aile bireyleri arasında açık ve net bir iletişim sağlanmaktadır. Duygu ve düşünceler açık bir şekilde ifade edilmekte, problemler birlikte ve ikna yöntemiyle çözülmektedir (Örgün 2000, Yavuzer 2000, Özgüven 2001, Tola 2003).

Demokratik anne baba tutumu ile yetiştirilen çocuklar, girişim yeteneğine sahip, özgüvenini kazanmış, kendi kendine karar verip sorumluluk taşımalarını öğrenmiş olmaktadır. Ayrıca bu çocuklar yaratıcı, başarılı, oto kontrol sahibi, benlik algısı yüksek, vicdan mekanizması gelişmiş bir şekilde ergenlik dönemi yaşamakta, arkadaş ilişkilerinde daha etkin, girişken, yaratıcı fikirler öne sürebilen, rahatça kendini ifade edebilen bir kişilik geliştirmektedir. Demokratik bir aile ortamında yetişen ergenler, kendilerini ifade etmede zorluk çekmemekte, kendilerini başkalarına kabul ettirebilmekte ve kendilerini değerli görerek, başkalarına sevgi ve saygı duymayı öğrenmekte, sosyal ilişkilerini kurmada ve sürdürmede sorun yaşamamaktadırlar (Öztürk 1990, İkizoglu 1993, Dönmezer 1999, Yavuzer 2000).

### **2.3.2. Otoriter Anne Baba Tutumu**

Otoriter anne baba tutumu ise çocuklarının gelişim düzeylerinin, kişilik özelliklerinin ve isteklerinin dikkate alınmadığı, kendilerinin istedikleri doğrultuda davranılmasının beklendiği, çocuğun anne babanın istediği gibi davranmadığında sık sık ceza aldığı otoriter anne baba tutumudur (Sezer&Oğuz, 2010). Otoriter tutumun çocuklarda bağımsız kişilik gelişimini engellediği, özellikle erkek çocuklarda saldırganlık düzeyini arttırdığı ve benlik saygısı düzeyini düşürdüğü görülmektedir (Sezer, 2010).

Baskıcı ve otoriter tutum kural ve emirlerin çok sıkı uygulanmasıdır. Anne baba bu tutumla çocuklarına çok katı bir disiplin uygulamakta, çocuklarını sürekli denetlemektedirler. Otoriter anne babalar, çocuklarıyla tartışmayan, anlaşmayan,

onların isteklerini hiçbir şekilde kabul etmeyen, katı, sert ve cezalandırıcı olan anne babalardır.

Eğitimde ceza ön plandadır ve çocuğun yaşantısında birçok sınırlandırmalar getirmektedir. Çocuk, her kurala uymak zorunda bırakılmaktadır. Anne babadan birisi ya da her ikisinin baskısı altında olan çocuk, sessiz, uslu, nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık, küskün, silik, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı hassas bir yapıya sahip olmaktadır. Bu özellikler de ergenlik dönemindeki değişikliklerle birlikte, ergeni olumsuz davranış ve iletişim gruplarına itebilmekte, değersizlik duygusu yasayarak, kendine saygı duymamasına sebep olmakta, dolayısıyla kişilik gelişimini olumsuz etkilemektedir (Öğretir 1999, Dönmezer 1999, Yavuzer 2000).

Ergenlik döneminde, anne babanın aşırı otoriter ve baskıcı tutumu, kimlik arayışında olan ergenin bocalamasına neden olarak, kendine güvenmemesini, değer vermemesini sağlamaktadır. Dolayısıyla ergenin kendisine ve dolaylı olarak çevresine olan saygısı düşük olmaktadır. Ayrıca baskıcı ve otoriter olan anne baba sevgiyi sadece pekiştirici olarak kullandığından, çocukları kendi isteğine uygun davranışlar gösterdiğinde sevgilerini gösterirler. Bu tutumlar da ergenlerin iletişim ve etkileşimlerini önemli ölçüde etkilemektedir (İkizoglu 1993, Tuzgöl 1998).

Otoriter ve baskıcı tutumda anne baba kendisini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görmekte ve mutlak itaat beklemektedir. Kendileri otoriter kişiliğin temel nitelikleri olan katılık, dogmatik düşünce tarzına yatkın olduklarından, çocuklarıyla, özellikle ergenlik döneminde, sözel alışverişte bulunmaz, yerine getirilmeyen istek ve emirlerde anında cezaya başvurmaktadır. Çocuklarıyla ilgili her türlü kararı, onları karar alabilecek güçte görmeyip, kendileri almaktadır (Aksaray 1992).

“Zor yoluyla denetleme” ve “sevgi esirgeyerek denetleme” boyutlarının egemen olduğu aşırı baskıcı ve otoriter tutumla denetlenen çocuklar, hangi davranışın hangi tepkiyi alacağı konusunda bir fikre sahip değildirler. Dolayısıyla

çocukların, kaygılı bir belirsizlik içinde aşırı isyankâr veya aşırı boyun eğici olmaları kaçınılmazdır. Suçlayan, cezalandıran ve sürekli karışan anne babalara sahip ergenlerde kolayca ağlama ve küsme, kırılma davranışları görülürken, baskı altında olanlarda ise, isyankarlıkla birlikte aşağılık duygusu oluşmaktadır. Dolayısıyla böyle bir tutumla karşılaşan ve denetlenen ergenler, dıştan denetimli bir kişilik geliştirmektedirler (Lamborn 1991, Yavuzer 2000, Larson et al. 2002).

Otoriter ve baskıcı ortamda yetişen çocuklar, sosyal ilişkilerinde sorun yaşamaktadırlar. Ayrıca bu çocuklar sevgi ve merak duygularından da yoksun olmakta, gördükleri aşırı baskı, suçlama ve disiplin sonucu, kendi yetersiz, engellenmiş ve şaşkın hissetmektedirler. Bu tutumla karşılaşan ve yetişen çocuklar, reddedilme ve kısıtlanmadan dolayı, kendini suçlama ve suç işleme eğilimine de girebilmekte, bu özellikler de etkisini en çok ergenlik döneminde göstermektedir (Humpyres 1998, Gazelolu 2000, Kehale 2002).

### **2.3.3. Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu**

Son olarak koruyucu/istekçi anne baba tutumunda ise çocuklar anne babaları tarafından aşırı korunur ve denetlenirler. Her konuda çocuklara gereğinden fazla müdahale edilerek, onların kendilerine yeter hale gelmeleri ve kendilerine güvenmeyi öğrenmeleri engellenir. Çocukların yapabileceği pek çok şey anne baba tarafından yapıldığı için çocukların yaşayarak öğrenmelerinin önüne geçilmiş olur (Sezer& Oğuz, 2010).

Aşırı koruyucu tutumu benimseyen anne babalar, çocuklarına gereğinden fazla kontrol ve özen göstermektedirler. Bunun sonucunda da çocuklar, aşırı bağımlı, güvensiz ve duygusal sorunları olan kişiler olmakta, bu bağımlılıkları tüm yaşamları boyunca onları etkilemektedir (Tola, 2003).

Bu tutuma genellikle tek çocuğu olan veya başka çocuk sahibi olmayan ailelerde sıklıkla rastlanmaktadır. Anne baba bu tutumlarıyla çocuğa kendi gücünü geliştirme fırsatı vermemekte, bu nedenle de çocukta kendini savunma becerisi gelişmemektedir. Aşırı koruyucu tutumla yetiştirilen çocuklar diğer kişilere karşı

aşırı bağımlılık, güvensizlik, hayal kırıklıkları ve isyankâr davranışlar göstermektedirler (Tuzgöl 1998, Yıldız Bıçakçı 2004).

Anne babanın aşırı koruyucu tutumu, ergenlik döneminde psiko-sosyal olgunluğun gelişimini engellemekte, özerk bir birey olmasını, girişimcilik ve sosyalleşme davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Çocuğa kendi benliğini tanıma olanağı vermemek, ailenin istediği yönde bağımlı bir kişi olmasına ve psiko-sosyal olgunlaşmanın engellenmesine neden olmaktadır. Sinirlilik, huzursuzluk, dikkatsizlik gibi özellikler, aşırı korunmuş olan çocuklarda belirgin olarak kendini göstermektedir.

Bu tutumla yetiştirilmiş olan çocuklar, dayanıksızlık, kararsızlık, doyumsuzluk gibi kişilik özellikleri de göstermekte, duygu kontrolleri olmamakta, sorumluluk duyguları gelişmemektedir (Gazeloglu 2000, Yavuzer 2000).

Çocuğun kişilik yapısı, ruh sağlığı ve çevresine uyum biçimi ile ana-baba tutumu arasında sıkı bir ilişkinin olması ana-baba tutumlarının etkileriyle ilgili araştırmaları gerekli kılmaktadır. Bu etkilerin arasında fonksiyonel olmayan davranışlar ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların olup olmadığını araştırmak amacı ile bu araştırmaya başlanmıştır.

#### **2.4. Bilişsel Çarpıtmalar**

Biliş, kazanım, birikim, işleme, organizasyon ve bilginin kullanımı alanlarını ilgilendiren geniş kapsamlı bir kavramdır. Bilgiyi algılama, yorumlama, sınıflama ve hatırlama, fikirleri değerlendirme, çıkarsamalar yapma, olasılıkları hayal etme, stratejiler üretme, fantezi ve hayal kurma süreçlerini içerir (Quintana, 2003).

Bilişsel terapide yer alan bilişsel işlemlerin; eksiklikler (deficiencies) ve çarpıtmalar (distortions) olarak temelde iki kategoriye ayrıldıkları ifade edilmektedir (Kendall, 1994; akt, Şahin & Sarı, 2010).

Bilişsel çarpıtmalar; bilgi işleminin yanlış ya da etkisiz olduğunda ortaya çıkan, bireylerin önemli inançlarının ya da şemalarının yol açtığı bilişsel yapılar

olarak ifade edilmektedir. Bu yapılara göre, alınan yeni bilgi bilimsel olarak işlenirken var olan şemaya uydurulmak için sıklıkla çarpıtılır. Bu çarpıtılmış değerlendirmeler otomatik düşünceler ya da imgeler olarak bilinç düzeyine ulaşır (Kılıç, 2005; akt, Şahin & Sarı, 2010). Bilişsel yapıda yer alan işlevsiz inançlar bireyin düşüncesini biçimler ve psikopatolojiye özgü bilişsel hatalara yol açar. Bilişsel hatalar bilginin hatalı işlenmesi sonucunda duruma uygun olmayan ve duygusal sıkıntıya yol açan otomatik düşüncelere yol açarlar (McKay & Fanning, 2006; Türkçapar, 2008).

Bilişsel çarpıtmalar, bilgi işleme yanlış ya da etkisiz olduğunda ortaya çıkan, bireylerin önemli inançlarının ya da şemalarının yol açtığı bilişsel yapılardır (Beck, 2001; akt, Genç, 2008). Bireyde kendisini ve çevresini algılamak, sözcükler ya da görüntüler biçiminde ortaya çıkabilen, hatalı çıkarsama, kutuplaştırma vb. Gibi bilgi işlemede yaptığı sistematik hatalardır (Türküm, 1999 akt; Kalkan, 2008).

Beck ve diğerleri (1979) bilişsel hataları altı başlık altında toplamışlardır:

#### **2.4.1. Keyfi Çıkarsama**

Destekleyici kanıtlar olmaksızın ya da gerçekte tersine kanıtlar olduğu durumda bile belli bir sonuca ulaşmayı anlatmaktadır. Amiri tarafından çağırılarak işi konusunda bilgi verilen bir memurun “Yaptığım işler kötü olduğu için benimle görüşüyor.” diye düşünmesi, olumlu ve destekleyici sözlerin, ilgilenme yerine acıma belirtisi olarak yorumlaması bu tür bir düşünceye örnektir (Türkçapar, 2009).

#### **2.4.2. Seçici Soyutlama**

Olayları bağlamından kopartarak bir detaya odaklanma, durumun daha belirgin diğer özelliklerini ihmal etme ve bu sınırları özellik temelinde bütün yaşantıyı kavramlaştırmaktadır. Bütün notları iyi olan bir öğrencinin orta olan bir tek notuna takılarak sınıfta kalabileceğine inanması buna örnek olabilir. Bu düşünce hatasına zihinsel filtreleme de denilir (Türkçapar, 2009).

#### **2.4.3. Aşırı Genelleme**

Aşırı genelleme, sınırlı sayıda örneği temel alarak oluşturulmuş bir genel

kurala inanmak ve bunu izlemektir. Üzerine aldığı bir işi yapamayan kişinin “Hiçbir işi beceremedim.” Diye düşünmesi buna örnek verilebilir (Türkçapar, 2009).

#### **2.4.4. Büyütme ve Küçültme**

Bireyler bazı durumları yorumlarken. Öznel bir takım ağırlıklar atfeder, örneğin olumsuz olayların daha büyüt ağırlık taşıdığı ve buna kıyasla olumlu olayların daha az önemli olduğu şeklinde bir düşünme eğiliminde olabilirler. Düşünme biçimindeki bu sistematik yanlılığı olan bir öğrenci ders notları içinde düşük olan tek notu aldığı dersi önemserken (büyütme) diğer derslerden aldığı yüksek notları önemsiz görerek bu derslerin zaten kolay olduğunu düşünebilir (küçültme). Bu düşünce hatasını yapan kişiler sistematik olarak kendi yaptıklarını küçük yapamadıklarını ise büyük görürler (Türkçapar, 2009).

#### **2.4.5. Olumluyu Yok Sayma**

Büyütme ve küçültme düşünce sistemine benzemektedir. Bu düşünce hatasında kişi yaptığı olumlu şeyleri önemsiz görür. Bunları herkesin yapabileceğini, sıradan ve önemsiz bir durum olduğunu düşünür (Türkçapar, 2009).

#### **2.4.6. İkili Düşünme**

Bireyler bazen durumları siyah beyaz biçimine indirgerler. Bir şey ya tam olmuştur ya da yoktur, bu iki uç arasında yer alan noktalar görülmez. “Eğer mükemmel değilsem başarısızım.” Düşüncesi durumu basitleştirir, yaratıcı sorun çözümünü tıkar, gereksiz sıkıntı ve çatışmaya yol açar (Türkçapar, 2009).

#### **2.4.7. Kişiselleştirme**

Sıkıntıda olan bireyler kendilerine çok odaklanırlar, bu yüzden olumsuz bir olay ortaya çıktığında bunun kendileriyle ilgili olduğunu düşünme eğilimindedirler. Bakıldığında olumsuz olayın kişiyle çok az ya da hiç ilgili olmadığı, ama onların sanki kendilerine yönelikmiş gibi tepki verdikleri görülür. Bulunduğu bir toplantıya birisi gelmediğinde “Ben varım diye gelmedi” şeklinde düşünmesi bu bilişsel çarpıtmaya örnek verilebilir (Türkçapar, 2009).

#### **2.4.8. Felaketleştirme**

Olası diğer sonuçları hesaba katmadan geleceği hep olumsuz olarak öngörmedir. Öngörme yeteneği her nedense sadece olumsuz olayları gösteren bir niteliktedir. “İşi yetiştiremedim beni kovacak.” Düşüncesi felaketleştirmeye bir örnek olarak verilebilir (Türkçapar, 2009).

Burns (1980) bu sınıflamaya eklemeler yapmıştır:

#### **2.4.9. Etiketleme ve Yanlış Etiketleme**

Etiketleme yapan birey davranışını ya da olayı etiketlemektense kendisini etiketler.

Etiketleme genellemenin aşırıya kaçmış halidir. Birey oldukça olumsuz bir benlik imgesi sunar. Yanlış etiketlemede ise olayın yanlış bir şekilde tanımlanması ve olaya gerektirdiğinden daha fazla duygu yoğunluğu ile tepki verilmesi söz konusudur (Duy, 2003).

#### **2.4.10. Duygusal Nedensellik**

Bu düşünme hatasını yapan birey olaya ilişkin duygusunu gerçek bir neden olarak kabul etmektedir. Kişi burada somut verilerden çok duygularından hareket ederek nedensellik kurmaktadır. Bu nedenle bu tür hata bireyi yanlış yönlendirir. “Korktuğuma göre tehlikeli bir durum var” düşüncesi bu düşünce hatasına bir örnek olabilir (Türkçapar, 2009).

#### **2.4.11. -Meli- malı İfadeleri**

Birey kendisini -meli-malı şeklindeki ifadelerle güdülemeye çalışır, sanki yapması beklenen şeyi yapmazsa cezalandırılacakmış gibi. Bu tür zorlayıcı ifadeler bireyin baskı ve gerginlik yaşamasına neden olur. Tezat bir şekilde birey ilgisini yitirir ve kendisini güdüleyemez hale gelir. “Asla öfke ve kıskançlık duymamalıyım.” Cümlesi bu bilişsel çarpıtmaya örnek olabilir. Kendimizle ilgili bu tarz düşüncenin getirdiği kurallara uymadığımızda suçluluk, başkaları uymayınca da öfke ve kırgınlık hissederiz (Türkçapar, 2009).

Freeman ve diğerkleri (1990) bu sınıflamaya:

#### **2.4.12. Akıl Okuma Falcılık**

Akıl okuma hatası yapan birey, elinde herhangi bir delil olmaksızın diğerklerinin kendisine olumsuz yaklaştığını varsaymaktadır. Sanki onların aklını okumaktadır. Falcılık çarpıtması yapan birey ise, geleceğe dair yapmış olduğu olumsuz tahminleri birer tahmin olmaktan çok gerçek olarak kabul etmektedir. “Sormaya gerek yok ne düşündüğünü biliyorum” diye düşünmek ya da insanların sizin küçük gördüğüne inanmak, bunu kontrol etme ihtiyacı dahi duymamak, bu düşünce hatalarının örnekleridir (Duy, 2003).

### **2.5. Kişilik Yapıları**

Kişilik, kişinin kendine özgülüklerinin bir bütünüdür. Kişinin verdiği özgül davranışsal tepki ve tutumlardır. Bu tepki ve tutumlar kendi içlerinde tutarlı ve öngörülebilirler. Bu tepki ve tutumların oluşturduğu örüntü kişinin toplumsal uyumunu ve işlevselliğini bozuyorsa kişilik bozukluğu teşhisi konabilir (Köroğlu & Bayraktar, 2010). Kalıtsal, yapısal ve çevresel faktörler kişilik bozukluklarının oluşumunda farklı oranlarda etkilidir.

Kişilik bozukluğunda sıklık ve yaygınlık toplumdan topluma ve bir toplum içinde farklı kesimlere göre değişiklikler gösterir. Gelişmiş batı toplumlarında genel popülasyonun en az %5-20’inde kişilik bozukluğu olduğu söylenmektedir. Türkiye de epidemiyolojik çalışmalar daha yetersizdir ancak kişilik bozukluklarının kentsel yörelerde, batıdaki kadar sık olduğunu düşündüren bulgular vardır. Erkeklerde kadınlara oranla en az 4-5 kat daha fazladır (Gökalp, 2002).

#### **2.5.1. Kişilik Bozuklukları**

DSM-IV’de kişilik bozukluğu, bireyde kendisini öznel sıkıntı ve/veya toplumsal mesleki işlevsel bozuklukla ortaya koyan biçimde uzun süreli uyum bozukluğu ve katı eğilimlerin var olması şeklinde tanımlanmıştır (APA 1994). Kişilik bozukluğu ICD-10’da ise kişiliğin birden çok alanını kapsayan biçimde bireyin karakter oluşumunda ve davranış eğilimlerinde kişisel ve sosyal olarak

bozulmaya yol açacak biçimde ortaya çıkan şiddetli bozukluk olarak tanımlanmaktadır. ICD- 10'a göre kişilik bozukluğu kendisini süreklilik gösteren biçimde duygulanım, uyarılma, dürtü kontrolü, algılama ve düşünme biçimi ve diğerleriyle kurulan ilişkiler gibi alanlarda belirgin biçimde uyumsuz tutum ve davranışlarla gösterir (Cloninger ve Skravic 2000). Kişiliğin ve kişilik bozukluklarının saptanmasında ve değerlendirilmesinde bireyin kendisinin doldurduğu testler (MMPI, MCMI) (Hathaway ve McKinley 1983, Millon 1995) ya da klinisyenin yaptığı değerlendirmeler (SCID-II) kullanılabilir.

### **2.5.1.1. Çekingen Kişilik Bozukluğu**

DSM-IV-TR Tanı ölçütlerine göre aşağıdakilerden dördünün (ya da daha fazlasının) olması ile belirli, genç erişkinlik döneminde başlayan ve değişik koşullar altında ortaya çıkan, toplumsal ketlenmenin, yetersizlik duygularının ve olumsuz değerlendirilmeye aşırı duyarlılığın olduğu sürekli bir örüntüdür.

1. Eleştirilecek, beğenilmeyecek ya da dışlanacak olma korkusuyla kişiler arası ilişki gerektiren mesleki etkinliklerden kaçınır.
2. Sevildiğinden emin olmadıkça insanlarla ilişkiye girmek istemez.
3. Mahcup düşeceği, alay konusu olacağı korkusuyla yakın ilişkilerde tutukluk gösterir.
4. Toplumsal durumlarda eleştirileceği ya da dışlanacağı üzerine kafa yorar.
5. Yetersizlik duyguları yüzünden yeni kişilerle aynı ortamda bulunduğu durumlarda ketlenir.
6. Kendisini toplumsal yönden beceriksiz, kişisel olarak albenisi olmayan biri olarak görür.
7. Mahcup düşebileceğinden ötürü kişisel girişimlerde bulunmak ya da yeni etkinliklere katılmak istemez (DSM-IV-TR).

Utangaç, ürkek, yalnız, kendini gizlemeye çalışan, sesi soluğu çıkmayan, kendini frenleyen kişilerdir. Olağan şeylerden bile birçok tehlikenin oluşabileceğini düşünüp, hayatlarını alıştıkları ortam ve kişilerle geçirmeye çalışır. Korkulu, endişeli ve diken üzerinde gibi olan davranışları başkalarınca alay konusu olabilir. Başkalarına kıyasla toplumdan uzak yaşamayı yeğlerler, bu nedenle tanıyanları azdır ve iletişimleri de az olduğundan yeterli destek bulamazlar. Buna rağmen sevgi, saygı,

yakınlık görmek ister, mükemmel ilişki hayalleri ile yaşarlar (Köroğlu& Bayraktar, 2010).

### **2.5.1.2. Bağımlı Kişilik Bozukluğu**

Aşağıdaki belirtilerden en az beşinin varlığı ile birlikte, erişkinliğin erken dönemlerinde başlayan, uysal, adeta başkalarının kuyruğu gibi olmaya ve insanların kendisini terk edeceği korkusuna neden olacak şekilde aşırı düzeyde başkalarının varlığına ihtiyaç duyma ile seyreden kişilik bozukluğu durumudur.

1. Başka kişilerden fikir, öneri, destek almadığında ufak şeylerde bile karar vermekte zorlanma.
2. Hayatın pek çok farklı alanlarında sorumluluk sahibi olmak ve bunları gerçekleştirmek için başkalarının yardımına ihtiyaç duyarlar.
3. Diğerleriyle aynı doğrultuda düşünmese bile onların tepkilerini çekerim ya da dostluklarını yitirim diye farklı görüşte olduğunu ifade edememe.
4. Planlarını hayata geçirme ya da kendine karşı güvensizliğinden bir işi kendi başına gerçekleştirmekte güçlük hissetme.
5. Etrafindakilerin yanında olup, kendine destek vermesi için, akla gelmeyecek ve uygunsuz şeyleri bile yapmaya çalışmak.
6. Kendi başına bir şeyler yapamayacağı, kendini idare edemeyeceği şeklindeki yoğun endişeleri nedeniyle, yalnız başına kaldığında kendini çaresiz, huzursuz ya da rahatsız hisseder.
7. Kendini güvende ve rahat hissettiği, yakın bir arkadaşlık, ahablık, dostluk ilişkisi herhangi bir nedenle bittiğinde, hemen kendine bakım ve destek sağlayacak başka birilerini aramaya baslar.
8. Kafası kendi başına, yapayalnız ve yardımsız bir durumda bırakılacağı şeklinde yoğun endişeler ile doludur (DSM-IV-TR).

En ufak kararları ve seçimlerini bile başkalarına danışmadan alamazlar (yiyip içecekleri şeyler, giyecekleri giysiler gibi her konuda) Pasif kalmaya eğilimlidirler. Sorumluluk almak, bir şeye başlamak, herhangi bir aktivitede rol almak için başkalarının destek ve yardımını isterler. Onların istek ve davranışlarına kendilerinden uzaklaşabilecekleri endişeleriyle karşı gelemez, tepki gösteremez, kızamazlar. Bağlantıyı korumak için aşırı tavizler verirler. Bu uğurda sözel, fiziksel,

cinsel tacizlere boyun eğebilirler. Çevrelerinde işleri kendilerinden iyi yapacak başkalarının olduğu düşüncesi ile ise başlamayıp, beklemeyi yeğlerler. Dışarıya kendilerini aciz, beceriksiz, güçsüz, yetersiz olarak sunarlar. Başka bir kişinin sorumluluğu ve etkisi altındayken ise yeterli bir çalışma gösterebilirler. Yalnızca tek kalmamak için önemli gördükleri kişilerin yanından ayrılmazlar, onları izlerler.

Çoğunlukla kötümser bir bakış açısına sahiptirler. Kendi özellikleri, varlıkları ya da becerilerini değersiz görmeye meyillidirler. Kendilerine hakaret anlamında aşağılayıcı yönde kendilerini yargırlar. En ufak bir olumsuzluğu, eleştiriyi temel alarak bu düşüncelerini desteklemeye çalışırlar. Karar aşamalarında huzursuz, tedirgin, sinirli hissederler. Çevresel ilişkileri bağımlı oldukları az sayıda kişi ile kısıtlıdır (Köroğlu& Bayraktar, 2010).

### **2.5.1.3. Pasif Agresif Kişilik Bozukluğu**

Bir yandan otorite figürlerinin ilgisi ve desteğini isterken diğer yandan bağımsızlıklarını kaybetmemek isterler. Sonuçta pasif ve boyun eğici olarak ilişkilerini sürdürürken, bağımsızlıklarının kaybolduğunu hissettiklerinde agresif olabilirler. Bu kişiler temelde yoğun öfke duyguları ile doludurlar. Ama bu öfkelerini doğrudan ifade etmek yerine dolaylı pasif yolları seçerler. Kendilerini yeterli hissederler. Ancak, eleştiri karşısında incinebilirler. Sosyal destek ihtiyaçları büyüktür. Bağlanma ihtiyacı ve sınırlarının yok olacağı korkusu birliktedir.

Pasif agresiflerin, negativizm, ne yapacağı önceden kestirilemez olma, hem sedüktif, hem de reddedici olma, istekte bulunup sonra da doyum bulamama ile belirli tarzları, herkese karşı kullanabildikleri güçlü silahlarıdır. Bir amaç uğruna her şeye katlanan biri, gücendirilmiş, kırılmış, yanlış anlaşılmış, pişman, hastalıklı, aşırı çalışmakta olan biri rolleri arasında gidip gelmeleri pasif agresiflere aradıkları ilgi, destek ve bağımlılığı kazandıran kişilerarası ilişki yöntemleridir. Böylelikle kızgınlıklarını ve içerlemelerini de büyük bir incelikte dışa vurmuş olurlar (Köroğlu& Bayraktar, 2010).

#### 2.5.1.4. Obsesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu

Aşağıdakilerden en az dördünün varlığı ile erişkinliğin erken dönemlerinde başlayan, kişisel ilişkileri, kişinin verimliliğini etkileyen bir şekilde aşırı düzenlilik, mükemmeliyetçilik, içsel ve dışsal kaynaklı olayları ve ilişkileri kontrol üzerine aşırı yoğunlaşma ile giden bir kişilik bozukluğudur.

1. Kişi yaptığı bir iste ayrıntılara o kadar dalar, kurallar, listeler programlamalar, hesaplar ve bağlantılar ile öyle uğraşır ki, neredeyse yaptığı şeyin gerçek amacını, hedeflerini unuttur.
2. Yaptığı işi bitirmesini güçleştirebilecek, engel olabilecek aşırı bir mükemmeliyetçilik içindedir.
3. Kendini dostlarından ve hoşça vakit geçirebileceği etkinliklerden ayrı, uzak bırakacak derecede ve ekonomik durumla açıklanamayacak bir şekilde hayatını iş ya da bir şeyler üretmeye adar.
4. Kültürel ve dinsel özelliklerle açıklanamayacak bir şekilde ahlak, doğruluk, dürüstlük, manevi değerler, sadakat, şeref, prensip gibi konularda vicdaninin sesini aşırı derecede dinler ve gerekli hoşgörü, anlayış ve esnekliği göstermez.
5. Kendisi, ailesi ve çevresi için özel bir anlam ve değeri olmasa bile eskiyip, yıpranmış ya da değeri olmayan şeyleri atamaz, elden çıkaramaz.
6. Başkalarının da tam anlamıyla kendisi gibi düşünüp, hareket etmedikçe, aynı yöntemi kullanmadıkça, onlarla ortak bir çalışma içine giremez.
7. Para harcama (kendine ya da başkasına hediye alma, bir şeyler ısmarlama, gerekli şeyleri alma gibi) konusunda kendisi ve başkalarına yönelik cimri bir tutum içindedir. Para gelecekte belki hiç olmayacak şeyler için elde tutulması gerekli bir şey olarak düşünülür.
8. Kuralları konusunda son derece kati ve inatçıdır (DSM-IV-TR).

Bu kişiler aşırı dengeli, ölçülü ve yaptıklarını tekrarlamaya meyilli kişilerdir. Yanlış yapmamak için defalarca kontrol eder, kontrolün kontrolünü yaparlar. Bu nedenle bitirmeleri gereken süreyi aşarlar. Detaylarla uğraşmaları ve aşırı kontrolleri dolayısıyla gecikmeleri nedeniyle başkalarının kendilerine öfkelenmelerine yol açarlar. Zamanlamaları kötüdür. En iyisini, en beğenilecek durumu gerçekleştirme

düşünceleri şeklindeki mükemmeliyetçilikleri nedeniyle gerilim içine girip, kolayca yapılabilecek şeyleri içinden çıkılmaz hale getirebilirler. Her şeyin önceden kararlaştırıldığı gibi, prensiplerine, kitabında yazılanın harfi harfine uygun olarak, fazladan kesinleştirdikleri ahlak boyutlarında yapılmasına başkalarını ve kendilerini zorlarlar. Otoriteye kati bir uyum içindedirler. Daima kendi yaptıklarının en doğru olduğuna inandıkları için başkalarının yardım ve önerilerini dikkate almazlar. Duygularını gösteremeyip, her zaman mantığı on plana alırlar (Köroğlu ve Sancaktar, 2010).

#### **2.5.1.5. Antisosyal Kişilik Bozukluğu**

Aşağıdakilerden en az 3'ünün varlığı ile birlikte, 15 yaşından beri süren başkalarının haklarını saymayıp, diğerlerinin haklarına saldırı ile kendini gösteren kişilik bozukluğudur.

1. Tutuklanmasına yol açacak davranışlarda ısrar ile kendini gösteren yasalara uygun, sosyal davranışlara uyamama.
2. Devamlı olarak yalan söyleme, farklı takma adlar kullanma, zevk ya da kişisel çıkarı için başkalarını aldatma gibi dürüst olmayan davranışlar.
3. Aniden sonucunu düşünmeden yapılan davranışlar, gelecek için planlar yapmama.
4. Tekrarlayıcı kavga, dövüş, saldırılar ile birlikte öfkeli hali.
5. Kendisi, yakınları ya da başkasının güvenliği ile ilgili umursamazlık hali.
6. Bir işi yürütememe veya parasal sorumluluklarını yerine getirmeme ile giden sürekli bir soru suçluk durumu.
7. Başkasına zarar vermiş, fena davranmış bir şeyler çalmış olmasına rağmen duruma ilgisiz kalıp, kendini haklı göstermeye çalışmak ve bundan vicdan azabı duymamak.

Kişinin en az 18 yaşında olması ve 15 yaş öncesi davranım bozukluğu belirtileri göstermeye başlamış olması gerekmektedir (DSM-IV-TR).

#### **2.5.1.6. Narsisistik Kişilik Bozukluğu**

Aşağıdakilerden en az besinin varlığı ile erişkinliğin erken dönemleri de başlayan, üstünlük hisleri, beğenilme ihtiyacı ve kendini başkasının yerine

koyamayıp, insanlara uygun yaklaşımlarda bulunamama ile seyreden bir rahatsızlıktır.

1. Kendisinin başkalarından çok daha önemli olduğu duygusu içindedir. (Gösterdiği başarıları, sahip olduğu becerilerini çok daha olağanüstü olarak görüp, yeterli bir temeli olmamasına karşın çok değerli ve yüksek bir şahsiyet olarak bilinmeyi bekler.)
2. Düşünceleri, hayalleri büyük bir güç, engin bir deha, kusursuz bir güzellik ve mükemmel, sonsuz sevgi üzerinedir.
3. Özel, benzeri olmayan biri olup, kendisini ancak çok zeki ve üstün nitelikli kişilerin anlayabileceğini düşünür ve sadece bu kişilerle ilişki kurup, dostlarını bu kişilerden seçmeyi düşünür.
4. Çevresindekiler tarafından çok beğenilmeyi bekler.
5. Hak ettiği duygusu içindedir. Sahsına özel, başvuran diğer kişilerden farklı bir tedavi uygulanacağı düşünceleri ve davranışları içindedir.
6. Diğer insanlarla karşılıklı ilişkilerinde bencilce, çıkar düşünerek hareket eder. Başkalarının zaaflarından yararlanıp, hedeflerine ulaşmayı gözetir.
7. Kendini diğer kişilerin yerine koyup, onların hissettikleri, düşündükleri ya da ihtiyaçları konularını anlamaya ve bunlara saygı duymaya isteksizdir.
8. Genellikle başkalarının başarıları, yaptıkları, değerleri ve onların genel olarak varlıklarını kıskanabilirler. Diğerlerinin de kendilerini kıskandığını düşünürler.
9. Kendini beğenmiş, ukala ve küstahça tutumlar içine girerler (DSM-IV-TR).

Normal narsisizm öz değeri düzenlemek, ilgi ve isteklerin peşinden giderek onları gerçekleştirmek için gereklidir. Bu narsisizm gerçekliğe dayanır, öz saygı, kendine güven ve kendini iyi hissetme şeklinde yaşanan, kendilik tatminini kapsar ve başkalarına uygun oranda önem verilmesini de içerir. Narsisizm benmerkezci, sadece kendisiyle ilgilenen ve empati içermeyen bir hale geldiğinde patolojik boyuta geçer (Lieberman, 2012).

### 2.5.1.7. Şizoid Kişilik Bozukluğu

Aşağıdaki belirtilerden en az dördünün varlığı ile genç erişkinlik döneminde başlayan, devamlı suretle kendini belli eden toplumsal ilişkilerden kopma ve kalabalık ortamlarda kısıtlı bir duygu ifadesinin olduğu bir kişilik sorunudur:

1. Ailenin bir üyesi gibi davranamama, yakın ilişkiye girmeme ya da girmekten zevk almama, 1-2 kişiden fazla yakın ilişkileri yoktur.
2. Çoğunlukla tek bir etkinlikle uğraşmayı yeğlerler.
3. Başkalarıyla cinsel deneyim yaşamaya ilgi ya yoktur ya da çok azdır.
4. Genelde aktivitelerden zevk almaz, olsa bile çok az etkinlikten zevk alır.
5. Birinci derece akrabaları haricinde yakın arkadaşları ya da sırlarını paylaştıkları dostları yoktur.
6. Başkalarının kendilerine yönelttikleri övgü ya da eleştirilere karşı ilgisiz görünürler
7. Duygusal olarak soğuk, uzak, monoton bir duygulanım gösterirler. Sıcaklık ve sevecenlik hissi uyandırmazlar (DSM-IV-TR).

Guntrip (1969) Şizoid kişiliği belirten dokuz özellik tespit etmiştir. Guntrip'in görüşleri Ralph Klein tarafından ayrıntılı olarak incelenmiştir (Klein, 1993; Masterson and Klein, 1995). Ralph Klein'e göre şizoid tanısı koyabilmek için en azından içe dönüklük, geri çekilme davranışı ve duygulanım kaybının mevcut olması gerekmektedir. Şizoid hastanın güçlü ve çeşitli fanteziler içeren yoğun bir içsel yaşamı vardır (içe dönüklük), geri çekilme eğilimi, dış dünyadan kopuk olma ve içe dönüklüğün diğer bir yüzüdür. Duygulanım kaybı ise kişinin kendisini duygudan arınmış hissetme, başkalarıyla ilişkilerinde mekanik ve robot gibi olma halini ifade eder (Katz, 2012).

### 2.5.1.8. Paranoid Kişilik Bozukluğu

Aşağıdakilerden en az dördünün olduğu, genç erişkinlik döneminde başlayan, başkalarının davranışlarını kotu niyetli şekilde yorumlayıp, devamlı olarak güvensizlik ve kuşku duyma halidir.

1. Yeterli bir temele dayanmaksızın başkalarının kendisini sömürdüğünden, aldattığından ya da kendisine zarar verdiğinden kuşkulandır.

2. Dostlarının ya da is arkadaşlarının kendisine olan bağlılığı ya da güvenilirliği üzerine yersiz kuşkuları vardır.
3. Söylediklerinin kendisine karşı kotu niyetle kullanılacağından yersiz yere korktuğundan dolayı sır vermek istemez.
4. Sıradan sözlerden ya da olaylardan aşağılandığı ya da gözdağı verildiği biçiminde anlamlar çıkartır.
5. Devamlı kin tutar, haksızlıkları, görmezden gelinmeyi ya da onur kırıcı davranışları affetmez.
6. Başkalarınca hissedilmeyen ama kendisince algılanan, karakterine ya da saygınlığına saldırıldığı şeklinde bir yargıya vararak, öfke ya da karşı saldırı ile birden tepki gösterir.
7. Haksız yere, eşinin ya da arkadaşının sadakatsizliğiyle ilgili kuşkulara kapılır (DSM-IV-TR).

Temel özelliği, başkalarının davranışlarını kötü niyetli olarak yorumlayıp, sürekli bir güvensizlik ve kuşkuculuk içinde olmalarıdır. Yeni tanıştıkları kimselere güvenmez, uzun süre onları gözlemlerler, bir aldatılmayla karşı karşıya gelmemek için son derece ihtiyatlı davranırlar. İnsanlarla ilişkilerine hiç güvenmeyerek ve kuşku ile başlarlar, zamanla belli bir oranda güven duysalar bile kimseye tam olarak güvenmez, küçük bir olaydan birine olan güvenlerini kaybederler. Dolayısıyla da hiçbir zaman gerçek bir dost edinemezler. Eşlerinin ya da çocuklarının davranışlarından bile, onların kendisini aldattıkları ya da yalan söylediklerine dair sonuçlar çıkarabilirler (Şahin, 2009).

#### **2.5.1.9. Borderline Kişilik Bozukluğu**

Aşağıdakilerden en az besinin varlığı ile birlikte, genç erişkinlik döneminde başlayan, kişilerle olan ilişkilerde, kendilik algısında ve duygulanımda tutarsızlıklar ve ani dürtüsel davranışlarla karakterize bir durumdur.

1. Gerçek ya da varsayılabilecek, olası bir terk edilmeyi önlemek için çılgınca çaba harcamak.

2. Karşısındakileri aşırı büyütüp, göklere çıkarma ve aşırı değersizleştirip, gözden düşürerek, yerin dibine sokma gibi başkalarına aşırı değer, değersizlik verme ile giden tutarsız ilişkiler.
3. Kimlik karmaşası denilen kendini algılayışında, arkadaşlık, cinsel durum ya da önem verilen kültürel- ahlaki değer anlayışında değişkenlikler.
4. Kendine zarar verme olasılığı fazla olan, 2 ya da daha çok durumda sonunu düşünmeden, aniden yapılan eylemler (aniden çok para harcama, madde kullanımı, hızlı ve tehlikeli araç kullanma, birden aşırı yemek yeme, önceden düşünülmemeyen uygunsuz cinsel davranışlar).
5. Tekrarlayan bir şekilde intihar girişimleri, intihar tehditleri, kendi kendine zarar verme (bıçak, jilet vs. ile kendi cildini kesme, sigara ile yakma, kafasını, yumruğunu sert yerlere vurma gibi).
6. Duygu durumunda aşırı tepkililiğe bağlı olarak sürekli duygusal değişkenlik hali (saatler içinde değişen surelerde birbirini izleyen öfkellik, üzüntü, kaygı, sevinç dönemleri)
7. Kişinin kendisini sürekli olarak boşlukta hissetmesi.
8. Öfkeye hakim olamama (kavga etme, yüksek sesle hakaret, çığlık atma eşya kırma gibi).
9. Stresle ilişkili gelip geçici kendine kötülük yapılacağı düşünceleri ya da dissosiyatif belirtiler (DSM-IV-TR).

Terk edilme korkusu içinde yaşarlar. Sevgili veya eşlerinin ya da yakın arkadaşlarının kendilerini terk edeceğinden korkarlar ve terk edilmemek için, intihar tehditleri ya da girişimleri de dahil olmak üzere, çılgınca çabalar gösterirler. Suçluluk uyandırmak, duygu sömürüsü yapmak ya da borçlu bırakmak gibi yollarla insanları kontrol altında tutmaya çalışırlar. Kendilerine iyi ve yakın davranan insanları çok çabuk yüceltir, çok çabuk yakınlaşırlar, ancak bir hayal kırıklığını takiben de çok uzaklaşır ve öfke duyarlar. Bazen bir ayrılma ya da öfke dönemini, yeniden aynı kişiyi yüceltme alabilirse de, genellikle çabuk uzaklaşma eğilimleri yüzünden sık arkadaş ve sevgili değiştirirler. Başka dürtülerini olduğu gibi, öfkelerini de kontrol etmekte güçlük çekerler. Öfke ile kaplanmış ego yıkıcı, zarar verici davranışları kontrol edip, engelleyemez (Şahin, 2009).

Bu bölümde, araştırmanın konusu ile ilgili olarak anne baba tutumları, bilişsel çarpıtmalar ve kişilik yapılarına ilişkin kuramsal çerçeveye ve çeşitli araştırmalara yer verilmiştir.

## **2.6. Anne Baba Tutumu İle İlgili Kuramsal Açıklamalar**

Darling ve Steinberg (1993)'e göre “çocuğa yöneltilen davranışlar olan anne baba tutumları, ebeveyn-çocuk etkileşiminin doğasını belirleyen ebeveyn davranışlarının, uygulamalarının ve sözsüz ifadelerin toplamı”dır.

Baumrind 1971’de, anne baba tutumlarını belirlemede kontrol, açık iletişim, olgunluk beklentisi ve bakım olma üzere dört boyut belirlemiştir. Baumrind, anılan dört boyutun kombinasyonlarına bağlı olarak üç temel anababalık stili ortaya koymuştur. Bunlar otoriter, demokratik ve izin verici ana-babalık stilleridir. Baumrind (1991)’e göre anne baba tutumlarına ilişkin sınıflandırmalar, ailelerin kendi çocuklarını denetlemek ve onları sosyalleştirmek için gösterdikleri çabalardaki değişimleri tespit etmek amacıyla kullanılmaktadır.

Baumrind’in (1971) üçlü çocuk yetiştirme sınıflamasının (demokratik, otoriter, izin verici) temelde Batılı bir yaklaşımın ürünü olduğu ve diğer kültürlerdeki ayrıntıları gözden kaçırdığı söylenebilir. Örneğin Çinli bir ana babanın çocuklarına Amerikalı ana babalardan daha fazla fiziksel ceza uygulaması bu ana babaların sıcak bir yakınlık göstermedikleri anlamına gelmez (Berk, 2009).

Maccoby ve Martin (1983), anne baba tutumlarında duyarlılık (responsiveness) ve talepkârlık/ kontrol (demandingness/control) olmak üzere iki boyut üzerinde durmuştur. Talepkârlık çocuğun tüm aile bireyleri ile bütünleşmesi için ailenin çocuktan olgun, sorumlu ve disiplinli davranmasını beklemeleri ve aile kurallarına uymadıkları zaman uyarılmaları iken; duyarlılık çocuğun özel ihtiyaçları ve isteklerine karşı duyarlı ve destekleyici olunması ve bu şekilde çocuğun kişiliğinin geliştirilmesi anlamına gelmektedir.

McWhirter ve Acar (1991), ana-babanın, çocuklarına karşı takındıkları tutumları beş başlık altında toplamışlardır. Bunlar; etkili düzenli anne babalar, demokratik anne babalar, katı kontrollü anne babalar, otoriter, saldırgan, nörotik anne babalar ve kaygılı nörotik anne babalardır. Etkili, düzenli anne babalar, çocuğu kontrol etme ve ona yön verme eğilimindedirler. Çocuğu işin içine sokmak için destekler, ödüllendirir ve överler. Bu ailelerin çocukları, sosyalleşme ve kurallara uyma eğilimindedirler. Demokratik anne babalar, ailedeki kurallar üzerinde konuşulmasına izin verirler, çocuğa kabul edilmeyen davranışlarını olumlu bir biçimde açıklarlar. Bu ailelerin çocukları, etkin, sosyal ve arkadaş canlısı olma eğilimindedirler. Katı kontrollü anne babalar, çocuklarıyla etkileşimlerinde serttir. Bu tip anne babalar soğuk, katı ve kesin tavırla birçok kuralla çocuklarını zorlarlar. Bu ailenin çocukları otoritenin onları reddetmesinden korkarlar. Otoriter, saldırgan ve nörotik anne babalar ise katı kuralların uygulanması için çocuğu zorlarlar. Bu ailelerin çocukları öfkeli. Kaygılı nörotik anne babalara baktığımızda ise çocuk üzerinde az kontrolleri olmasına rağmen çocuğu tahrip etme eğilimindedirler. Bu ailelerin çocukları genelde toplumdan uzaktırlar.

Demokratik çocuk yetiştirme tutumuna sahip ebeveynlerin çocuklarının psikolojik uyum açısından avantajlı oldukları ortaya koyulmuştur. Bu çocuk ve ergenlerin, otoriter ya da ilgisiz ebeveynlere sahip olanlara oranla daha yüksek özsaygı, atılganlık, sosyal gelişim ve akademik başarı düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir (Yılmaz,1999; Tuğrul, 1996).

Ailenin ekonomik durumu çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkili bulunmuştur. Düşük gelirlili ve eğitim düzeyi düşük ailelerde sıkı deneyim ve kontrolün daha fazla, kabul ve ilginin daha az olduğu belirlenmiştir (Sümer&Güngör, 1999).

Anne baba tutumları ve kaygı arasındaki ilişkilerle ilgili bir başka çalışma Abacı (1986)'nın demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak algılanan anne baba tutumlarının çocuğun kaygı düzeyi ile ilişkisini araştırmasıdır. Araştırma sonucuna göre demokratik anne baba tutumu ile kaygı arasında negatif bir korelasyon varken, otoriter ve ilgisiz anne baba tutumları arasında pozitif bir korelasyon elde edilmiştir.

Anne ve babaların tutumları ile ailede problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki gösterebilme arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anlayışlı ve yardımcı ebeveyn tutumlarının, otoriter ebeveyn tutumlarına göre; ailede problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki gösterebilme düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Yine aynı araştırmada ebeveynleri anlayışlı ve yardımcı olan çocukların uyum düzeyleri, ebeveynleri otoriter ve baskıcı olan çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur (Küçükkaragöz& Harmanlı, 2002).

Odabaşı (1985) üç-yedi yaş arası okul öncesi çocukların benlik kavramları ile ailelerin demokratik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Demokratik tutum sergileyen ailelerin çocuklarının benlik kavramlarının da yüksek olduğunu saptamıştır.

Anne baba tutumları ve benlik kavramı ilişkisi ile ilgili araştırma sonuçları otoriter tutumun fazlaca uygulanmasının, çocukta dışsal denetim odağına neden olarak, çocukta bağımsızca bir girişimde bulunmada kendisine güven duymama duygusuna neden olduğunu bu yüzden kontrol edici, otoriter tutumun olumsuz benlik kavramına yol açtığını desteklemektedir (Maccoby&Martin, 1983; Aksoy&Mağden, 1993).

## **2.7. Bilişsel Çarpıtmalar İle İlgili Kuramsal Açıklamalar**

Beck (2001)'e göre, bilişsel çarpıtmalar, bilgi işleme yanlış ya da etkisiz olduğunda ortaya çıkan, bireylerin önemli inançlarını ya da şemalarının yol açtığı bilişsel yapılardır. Bu yapılara göre, alınan yeni bilgi bilimsel olarak işlenirken var olan şemaya uydurulmak için sıklıkla çarpıtılır. Bu çarpıtılmış değerlendirmeler otomatik düşünceler ya da imgeler olarak bilinç düzeyine ulaşır (Kılıç, 2005). Bilişsel yapıda yer alan işlevsiz inançlar bireyin düşüncesini biçimler ve psikopatolojiye özgü bilişsel hatalara yol açar. Buradaki bilişsel hataları, bilgiyi işleme sürecindeki özgün yanlışlıklar ve eğilimler olarak görebiliriz. Bilişsel hatalar bilginin hatalı işlenmesi sonucunda duruma uygun olmayan ve duygusal sıkıntıya yol açan otomatik düşüncelere yol açarlar. Bir diğer deyişle, duruma uygun olmayan

olumsuz otomatik düşüncelerde görülen özelliklerin sınıflandırılmasıyla, çeşitli bilişsel çarpıtma kategorileri ortaya çıkar (McKay & Fanning, 2006; Türkçapar, 2008).

Ellis'in modelinde akılcı olmayan inançlar, Beck'in modelinde bilişsel çarpıtmalar olarak adlandırılmıştır. Her iki kavramda ki ortak noktalar ise bu düşüncelerin işlevsel, mantıklı olarak geçerliliği olmaması, ancak gerçekmiş gibi kabul edilip, dogmatik bir içeriğe sahip olması ve kişiyi yenilgiye uğraticı örüntüler içermesidir (Türküm, 1999).

Forman ve Forman (1978), çalışmalarında akılcı olmayan inançlar ve patolojik olmayan kişilik özelliklerinin ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, kişilik özellikleri ve akılcı olmayan inançlar arasında anlamlı ilişki bulunduğu görülmektedir. Araştırmanın bu sonucu; Ellis'in patolojik özellikleri akılcı olmayan inançları belirleyerek anlayabileceğimiz sonucunu desteklemekle beraber verinin varyansın üçte birini açıklaması nedeniyle araştırmacılar, duygusal sorunları tespit edebilmek için başka ölçekler de kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Cash (1984), kontrol odağı, başarı ve başarısızlığın bilişsel bağlamı, kişilerarası girişkenlik ve depresyonun akılcı olmayan inançlarla ilişkisini incelediği araştırmasında 114 bayan üniversite öğrencisi üzerinde çalışmıştır. Akılcı olmayan inançlarla dışsal kontrol odağı, negatif bilişsel bağlam, çekingenlik ve kişilerin belirttikleri depresif semptomatoloji arasındaki ilişki anlamlı çıkmıştır. Aynı zamanda yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda da kontrol odağı ve akılcı olmayan inançlar depresyonun anlamlı yordayıcısı olarak bulunmuştur.

McLennan (1987), akılcı olmayan inançların depresyon ve özgüven ile ilişkisini incelemiştir. Çalışmasının sonucunda, düşük özgüven ve depresyonla akılcı olmayan inanç arasında pozitif ilişki olduğu saptanmıştır.

Martin, Head ve Lindsey (1992), içsel ve dışsal kontrol odağı ile demografik özelliklerin akılcı olan ve olmayan inançlar üzerindeki etkisini incelemiştir. İçsel kontrol odaklı bayanların dışsal kontrol odaklı bayanlara göre anlamlı olarak daha az akılcı olmayan inançlarının olduğu, içsel ve dışsal kontrol odaklı bireylerin akılcı olmayan inançlarında eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılıklar olduğu ve içsel kontrol odaklı bireylerin dışsal kontrol odaklı bireylere göre daha az akılcı olmayan inançlarının olduğu saptanmıştır.

Yurtal (1999), çalışmasında üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarını; ana baba tutumları, cinsiyet, sınıf düzeyi, yerleşim birimi ve bilim dalına göre incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, akılcı olmayan inanç puanları ve yüksek beklentiler alt ölçeği puan ortalamaları demokratik ve otoriter ana baba tutumuna sahip olan gruplar arasında otoriter tutuma sahip olanlar lehine anlamlı bulunmuştur. Akılcı olmayan inançlardan çaresizlik alt ölçeği puan ortalamaları koruyucu-istekçi ana baba tutumunun lehine; otoriter ve demokratik ana baba tutumuna sahip gruplar arasında ise otoriter ana baba tutumunun lehine anlamlı bulunmuştur. Suçlama eğilimi alt ölçeği puan ortalamaları erkeklerde kızlara göre daha yüksek bulunurken; onay ihtiyacı alt ölçeği puan ortalamaları Sosyal Bilimlerde okuyan öğrencilerde Fen Bilimlerinde okuyan öğrencilere oranla daha yüksek bulunmuştur.

Karahan, Sardogan, Özkamalı ve Menteş (2006), lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi ve otomatik düşüncelerin, öğrencinin yaşadığı sosyal birim (aile, akraba yanı, yurt) ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi düştükçe olumsuz otomatik düşüncelerin arttığını; yurtda kalan öğrencilerde, aile ve akraba yanında kalan öğrencilere göre sosyal yetkinlik beklentisinin daha düşük, olumsuz otomatik düşüncelerin ise daha fazla olduğunu göstermektedir. Araştırmada cinsiyete göre sosyal yetkinlik beklentisi ve otomatik düşüncelerde önemli bir farklılığın bulunmadığı saptanmıştır. Elde edilen bulgular, sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi düşük, olumsuz otomatik düşünceleri yoğun olan ve yurtda kalan lise öğrencilerinin, psiko-sosyal desteğe daha çok ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Hamamcı ve Duy (2007), sosyal beceriler, fonksiyonel olmayan tutumlar, akılcı olmayan inançlar ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların yalnızlıkla ilişkisini inceledikleri araştırmalarında 336 üniversite öğrencisi ile çalışmışlardır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların, özellikle de yakınlıktan kaçınmayla ilgili bilişsel çarpıtmaların yalnızlık üzerinde olumsuz sonuçları olduğunu göstermektedir (Ulu, 2007).

### **2.7.1. Bilişsel-Davranışsal Terapi Kuramı**

Bilişsel-davranışçı yaklaşımın ilk olarak sistematik bir şekilde Ellis (1962) ve Beck (1963) tarafından çalışılmaya başlanıldığı ve ilk yazılı ürünlerini vermeye başladığı bildirilmektedir (Akt. Dobson ve Dozois, 2001).

Bilişsel-davranışçı yaklaşım içinde farklı modeller geliştirilse de, hemen hepsinin ortak paylaştığı temel 3 ilke bulunmaktadır (Dobson ve Dozois, 2001): (1) Davranışı belirleyen temel etken bilişsel süreçlerdir. (2) Davranışı belirleyen temel etken olan bilişsel süreçler izlenebilir, takip edilebilir ve değiştirilebilir. (3) Son ortak ilke ise istenilen davranış değişikliğinin bilişsel yapılarıdaki değişimle olabileceği şeklindedir.

Beck (1979) tarafından geliştirilmiş olan bilişsel terapi yaklaşımının felsefi temelleri I. ve II. yüzyıllardaki stoacılara kadar gitmektedir, özellikle de köle Epictetus ve imparator Marcus Aurelius (Blackburn, Davidson & Kendell, 1995). Epictetus'un sözü “ insanlar olaylardan dolayı değil, olaylara ilişkin bakış açılarından dolayı rahatsızlık yaşar” şeklinde aktarılmıştır. Bilişsel terapiye göre ruhsal bir durumun ya da problemin doğasını anlamak için, kişinin rahatsızlık veren olaya ilişkin verdiği tepkinin bilişsel içeriğine ya da düşüncelerine odaklanması gerekir (DeRubeis, Tang ve Beck, 2001).

Bireyin bilişleri (sözel ya da imgesel), geçmişteki yaşantılarla gelişen tutumları ya da varsayımları üzerine kurulmuştur (Beck ve diğerleri, 1979). Bilişsel terapiye göre ruhsal bir durumun ya da problemin doğasını anlamak için, kişinin

rahatsızlık veren olaya ilişkin verdiği tepkinin bilişsel içeriğine ya da düşüncelerine odaklanması gerekir (DeRubeis, Tang ve Beck, 2001).

Bir çok terapi kuramında olduğu gibi, bilişsel terapinin esas aldığı bazı varsayımlar bulunmaktadır. Bilişsel terapinin dayandığı bu temel varsayımlar şu şekilde ifade edilmektedir (Beck ve diğerleri,1979):

(1) Algı ve yaşantı genel anlamda sorgulamaya ve içsel analize dayalı veriyi barındıran etkin süreçlerdir.

(2) Hastanın bilişleri içsel ve dışsal uyaranların bir sentezini sunar.

(3) Bireyin bir olaya ilişkin değerlendirmesi sahip olduğu bilişlerde (düşünceler ya da görse imgeler) anlam bulur.

(4) Bu bilişler bireyin kendisine, dünyasına, geçmişine ve geleceğine dair kurgusunu yansıtan “bilinç akışını” (stream of consciousness) oluşturur.

(5) Bireyin sahip olduğu temel bilişsel yapıların içeriğindeki değişimler bireyin duygu durumunu ve davranış örüntüsünü belirler.

(6) Terapi yoluyla hasta sahip olduğu bilişsel çarpıtmalarının farkına varabilir.

(7) Bu fonksiyonel olmayan yapıların düzeltilmesi klinik iyileşmeyi sağlar.

Beck (1979) birçok ruhsal bozukluğun nedeni olarak- depresyon, fobiler, kaygı bozuklukları gibi- bireyin sahip olduğu çarpıtılmış düşünceleri, işlevsel olmayan varsayımları, kuralları görmektedir. Bütün bu gerçekçi olmayan bilişler, bireyin gelişimi sürecinde oluşan eksik, yanlış öğrenimlerden kaynaklanmaktadır.

Bilişsel terapide modelin üstünde durduğu üç temel bilişsel yapı bulunmaktadır; otomatik düşünceler (automatic thoughts), ara inançlar (intermediate beliefs) ve temel inançlar (core beliefs). Beck (1995) modeli bu üç yapı ile açıklamaktadır.

Beck (1979) hastanın sorununu, bilişsel yapılarını anlama bağlamında hastanın otomatik düşüncelerinin çok zengin bir içeriğe sahip olduğunu ifade etmektedir. Bireyin bir olaya ilişkin anlık, önceden düşünülmemiş yorumları

otomatik düşünce olarak tanımlanmaktadır. Bilişsel terapiye göre otomatik düşünceler bireyin olaya dair duygusunu ve tepkisini şekillendirir. Bilişsel terapinin temel varsayımlarından birisi, bu çarpıtılmış, abartılmış, işlevsel olmayan otomatik düşüncelerin psikopatolojinin gelişiminde temel bir role sahip olduğudur (Freeman, Pretzer, Fleming ve Simon, 1990). Ancak otomatik düşünceler yalnızca psikolojik sorun yaşayan bireylere özgü değildir. Hemen her birey her an otomatik düşünceler taşıyabilir (Beck, 1995). Bireyin olaya dair sahip olduğu otomatik düşüncelerinin ortaya çıkarılması, verdiği tepkinin anlaşılmasını da kolaylaştırır.

Otomatik düşüncelerde ifade bulan, ancak değişmeye daha dirençli olan bilişsel yapılar ara inançlardır. Ara inançlar daha çok bireyin dünyaya kendisine, diğerlerine dair genel varsayımlarından, kurallarından oluşmaktadır (Beck, 1995).

Bireyin kendisi hakkındaki önemli düşüncelerini içeren temel inançlar kavramıyla eşanlamlı olarak “şema” kavramı da kullanılmaktadır (Young, 1990). Beck (1964) şema ve temel inanç arasındaki ayrımı şu şekilde yapmaktadır; şemalar zihindeki bilişsel yapılardır. Bu yapıların içeriği ise temel inançlardan oluşmaktadır (Akt. Beck, 1995). Temel inançlar çocukluk döneminde bireyin anne-babası ile olan ilişkileri ve karşılaştıkları önemli olaylar tarafından şekillenir.

Şema kavramını geliştirdiği terapi modelinin merkezine alan Young (1990) şemaların özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır (s.9): (1) Bir çok erken uyum bozucu şema bireyin kendisi hakkındaki çevreyle bağıntılı koşulsuz inançlardan oluşmaktadır. Şemalar örtük, varsayımsal gerçeklerdir ve birey tarafından kesin olarak kabul edilir. (2) Şemalar kendini tekrarlayıcı niteliktedir ve bu nedenle değişmeye karşı dirençlidir. Şemalar çocukluk döneminde olduğu için bireyin benlik kavramının ve çevreye ilişkin algısının özünü oluşturur. Şemanın değişimi temel bilişsel yapıya ciddi bir tehdit olduğu için birey inancını korumak için bir çok yöntem dener. (3) Şemalar tanımı itibarı ile belli düzeyde işlevsel değildir. Doğrudan ya da dolaylı olarak bireyin duygusal olarak zorlanmasına yol açar. (4) Şemalar genellikle belli bir şema ile ilintili çevresel olaylarla aktif hale gelirler. (5) Şemalar aktif olduğunda temel varsayımlarda olduğundan daha yoğun duyguların

yaşanmasına neden olurlar. (6) Son olarak şemalar, bireyin yaşamındaki çocukluk döneminin ilk yıllarında anne-babasıyla, kardeşleriyle ve akranlarıyla yaşadığı işlevsel olmayan yaşantıların bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu olumsuz, işlevsel olmayan yaşantılar çoğu zaman süreğenlik göstermektedir (Young, 1990).

Beck (Beck ve diğerleri, 1979) depresyonun gelişiminde üç özgül kavramdan bahsetmektedir: Bilişsel üçlü (the cognitive triad), şemalar (schemas) ve bilişsel hatalar (cognitive errors/yanlış bilgi işleme). Bilişsel üçlü üç temel bilişsel ögeye sahiptir; birey hem kendisine, hem dünyaya hem de geleceğe ilişkin olumsuz bir bakış açısına sahiptir. Birey kendisine ilişkin kendilik değerini düşürücü, alçaltıcı tanımlamalarda bulunur, kendisini eksik, yetersiz, değersiz ya da hastalıklı olarak algılar. Birey ayrıca dünyayı ıstırap ve mutsuzluk dolu bir yer olarak görmektedir. Dahası, birey geleceğe baktığında da, mevcut durumda yaşadığı problemlerinin azalmadan devam edeceği, hatta daha kötüye gideceği şeklinde düşünmekte, geleceğe karşı bir ümitsizlik beslemektedir (Blackburn ve diğerleri, 1995).

Bilişsel üçlü kavramının ardından bilişsel terapinin ikinci önemli ögesi olan şema kavramı gelmektedir. Bu kavram niye depresif bireyin yaşamındaki olumlu öğelere rağmen acı, ıstırap veren, kendisini başarısız kılan tutumları sürdürmeye devam ettiğini açıklamak üzere kullanılmaktadır. Bir olay birçok uyarıcı barındırır. Birey özellikle bazı uyarıcıları seçer, bir örüntü içinde onları birleştirir ve olayı kavramsallaştırır. Her ne kadar farklı bireyler aynı olayı farklı şekillerde kavramsallaştırırsa da, birey benzer olaylara benzer davranımlarda bulunur. Oldukça kalıcı bilişsel örüntüler belli olaylara ilişkin yorumların sürekliliğini sağlar. Şema kavramı bu kalıcı bilişsel örüntüleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Birey özgül bir durumla karşılaştığında olaya ilişkin şema aktif hale gelir. Şema, verilerin bilişler içinde işlenmesine olanak sağlayan bir ocak işlevi görür. Böylece şema, bireyin karşılaştığı uyarıcının seçimine, ayrıştırılmasına ve kodlanmasına temel oluşturur (Beck ve diğerleri, 1979).

Bilişsel terapinin bir diğer önemli bilişsel ögesi bilişsel hatalar kavramıdır. Farklı ruhsal sorunlardan dolayı acı duyan, sıkıntı yaşayan danışanlarda bilişsel

hatalar oldukça yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Danışanın algısının doğru olduğu durumlarda bile bilişsel hatalar danışanın hatalı sonuçlar çıkarmasına neden olabilir. Hali hazırda danışanın olaya dair algısı yanlış ise, sahip olunan bilişsel hatalar bu yanlış algıyı iyice güçlendirebilir (Freeman ve diğerleri, 1990). Bilişsel hatalar oldukça tutarlı olmalarından olsa gerek, sistematik hatalar olarak da adlandırılmaktadır (Blackburn ve diğerleri, 1995).

## 2.8. Kişilik Yapıları İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

### 2.8.1. Psikanalitik Yaklaşım

#### 2.8.1.1. Topografik Model

Freud (1998) kişiliği, bilinç, bilinç öncesi ve bilinçaltı olmak üzere üç yapıya ayırmıştır. Bilinç, farkında olduğumuz düşüncelerimizden oluşur. Bu düşünceler kafamıza yeni düşünceler girdikçe değişir ve eskiler bilincimizden kaybolur. Ancak isterseniz sayısız düşüncenizi bilinçli bölüme getirebilirsiniz. Bu ulaşılabilir bilgi haznesi, bilinç öncesini oluşturur. Düşüncelerimizin büyük bir kısmı ise bilinçaltında bulunur. Buradaki öğelere her istediğimizde ulaşamayız. Freud'a göre, bazı olağan dışı koşullar hariç bilinçaltı bilgiyi bilinç düzeyine getirmeyiz. Ancak günlük davranışlarımızın çoğunun altında bilinçaltı öğeler yatar.

#### 2.8.1.2. Yapısal Model

Freud, topografik modele ek olarak yapısal modeli oluşturdu. Bu model kişiliği, benlik (ego), alt-benlik (id) ve üst-benlik (süperego) olarak ayırıyordu.

**İd**, kişiliğin ilkel kısmını kapsamaktadır. Tamamen bilinçdışı düzeyde işlev gösterir ve kişiliğin en eski ve temel bileşeni olarak bedensel süreçlerle yakın temas içindedir. Biyolojik gereksinimleri psikolojik gerilimlere dönüştürür (İnanç ve Yerlikaya, 2010).

**Ego**, id'in dış dünyadan olan isteklerini gerçekçi olarak doyumak için ortaya çıkmıştır (Colininger, 2009). Karnı acıkan ve ekonomik durumu iyi olmayan birini düşünürsek, id istediği yerden karnını doyurmasını isteyecektir, ancak ego bunu

ekonomik bir yolla yapmayı tercih edecektir. İd, ilk sürecin fantezi ve isteklerini çalıştırır, ego ise ikincil sürecin gerçekçi düşünce karakteristiğini kullanır (Engler, 2009). Egonun, gerçekçi düşünme, akıl yürütme, karar verme, problem çözme ve haz erteleme özelliğine ikincil süreçler denmektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2010). Özetle, ego, id'in isteklerini mantıksal çerçeve içinde yanıtlamaya çalışır.

**Süperego**, benimsenmiş değerleri, idealler ve ahlaki standartları kapsar (Engler, 2009). Freud'a göre (1962) insan süperegoyla dünyaya gelmez. Çocuklar, anne babaları, öğretmenleri ve benzeri diğer kişilerle aralarındaki etkileşimler sonucunda bunu kazanırlar (İnanç ve Yerlikaya, 2010). Değerler, idealler ve ahlak, aileden ve çevreden kazanılan özelliklerdir.

### **2.8.1.3. Psikoseksüel Gelişim Dönemleri**

Freud'a göre yeni doğan bir bireyin kişiliği değişik aşamalardan geçerek gelişmektedir. Bu aşamalara psikoseksüel aşamalar denir. Freud kişiliğin beş dönemden geçerek geliştiğini öne sürmüştür. Bunlar; 0-1 Yaş Oral Dönem, 1-3 Yaş Anal Dönem, 3-6 Yaş Fallik Dönem, 6-11 Yaş Latens Dönemi, 11 Yaştan Sonra Genital Dönemdir (Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012).

#### **2.8.1.3.1. Oral Dönem**

Gelişimin ilk basamağıdır. 1-1,5 yılı boyunca sürer. Bu dönemde başlıca haz kaynağı ağızdan besin almaktır. Bu dönemde bebek sürekli alıcıdır. Bebeğin ihtiyaçları, algılamaları ve kendini anlatım yolları daha çok ağız bölgesinde odaklanmıştır. Bütün faaliyetlerin ana kaynağı beslenme kaynağı üzerinedir. Bu evrede çocuğun tüm hayat enerjisi beslenme ihtiyacının karşılanmasına yöneliktir. Bu sürede sadece beslenme içgüdüleri faaliyetlerini sürdürür (Alper, Bayraktar, Karaçam, 1997; Binbaşoğlu, 1975; Geçtan, 1995; Özgü, 1994; Öztürk, 1995).

İnsanın yaşamında anne, önemli bir yer tutmaktadır. Fakat bu dönemde annenin rolü diğer dönemlere oranla daha da önemlidir. Anne, çocuğun ihtiyaçlarını karşılırsa, bebekte dış dünyaya karşı güven duygusu oluşmaya başlar. Bu dönemde

annesiyile; sıcak, sevecen ve güven verici bir ilişki yaşayan çocuğun, yaşamı boyunca diğer insanlarla da benzer şekilde ilişkiler kurabilmesi beklenir (Geçtan, 1995).

Oral dönemde, çevresel koşullara ve biyolojik yapıya bağlı olarak aşırı doyurulma ya da aşırı doyumsuzluk içinde kalma yüzünden, çocuk sonraki gelişme dönemlerine ilerlemeyebilir. Bu nedenle oral dönem özelliklerine fazla tutunabilir. Yetişkin kişide aşırı ağızcılık (oburluk, ağızla cinsel doyum v.b.) ve aşırı bağımlılık, alıcılık, edilgenlik, abartılı iyimserlik, özseverlik, arada bir yaşanan yoğun karamsarlık, haset, kıskançlık baskın olursa, bu davranış özellikleri oral saplanma belirtiler olarak yorumlanabilir. Böyle bir kişi başkalarından almaya alışmış, aşırı isteyici ve bağımlıdır (Geçtan, 1995; Öztürk, 1995).

Oral dönemi başarılı atlatılamazsa bu özellikler bireyin kişiliğinde yer eder. Birey bu özelliklerinin oral dönemdeki bir saplanmayla ilgili olduğunun farkına varamaz. Birey, oral dönemi başarılı bir şekilde tamamlarsa, kişilik özellikleri aşırı bağımlılık ya da kıskanma duyguları olmadan, diğer insanlara verebilme ve onlardan alabilme özelliklerini içerir. Böyle kişiler kendilerine olduğu gibi diğer insanlara da güvenir ve onlardan destek alabilirler (Geçtan, 1995).

#### **2.8.1.3.2. Anal Dönem**

Bu dönem üçüncü yaşın sonuna kadar sürer. Çocuk, bu dönemde anüsü büzen kaslara giden sinirlerin olgunlaşmaları sonucu, dışkıının tutulması ya da boşaltılması işlevlerin üzerinde denetim kurmayı öğrenir. Bu dönemde çocuğun hayatında dışkı önemli bir yer tutar. Dışkı, çocuk için ödül veya cezalandırma aracı olabilir. Değerli bir nesne olarak algılanan dışkıyı tutmaktan ya da bir armağanmışçasına anneye sunmaktan duyulan cinsel hoşlanma, anal erotizm denir. Dışkıyı, güçlü ve yıkıcı bir silahmışçasına saldırgan duygularla püskürtme eğilimine anal sadizim denir (Geçtan, 1995).

Anal dönemde tuvalet eğitimi açısından önemlidir ve kişilik gelişmesinde önemli etkiler bırakır. Bu dönemde, çocuğa sıkı, katı, cezalandırıcı tuvalet eğitimi; özerklik tanımayan, bağımlılığı bebek kalmayı destekleyen aşırı koruyucu ve

denetleyici tutumlar, aşırı düzenlilik ve titizlilik eğitimi, çocuğa ayıp ve günah kavramlarının fazla aşılması gibi tutumlar anal dönemde saplanmaya neden olur. Anal dönemde saplanmış kişilerde, aşırı düzenlilik, katı görüşlülük, inatçılık, dik kafalılık, para harcamaktan çekinmeyen cimrilik, kararsızlık, tuvalet işlemleriyle aşırı uğraşma gibi özellikler gösterirler (Alper, Bayraktar, Karaçam, 1997; Geçtan, 1995; Öztürk, 1995). Anal dönemin anne ve çocuk arasında uyumlu ilişkiler sürdürebildiği durumlarda ise, özerk bir insan olarak özgürce seçim yapabilme, bağımsızlığını sürdürme, suçluluk duymaksızın girişimde bulunma, olaylar karşısında kararsızlığa kapılmadan eyleme geçme ve bu eylemlerin sonuçlarını olduğu gibi kabullenebilme, dik kafalı olmadan ya da aşırı ödünler vermeden diğer insanlarla işbirliği yapabilme yetenekleri kazanır (Geçtan, 1995).

### **2.8.1.3.3. Fallik Dönem**

Cinsel bölgelerin uyarılmasından heyecan duyma ve cinselliğe karşı aşırı ilgi biçiminde davranışlarla belirlenen bu dönem 2,5-3 yaşlarına doğru başlar ve yaklaşık olarak beşinci yaşın bitiminde son bulur. 2,5-3 yaşlarında çocuğun, düşünce dünyasında giderek artan bir biçimde ilgi alanı oluşur. Bu da eşeylik ayrılıkları ile ilgilidir ve çocuğun dikkati eşeylik organlarına bunların anlamlarına yönelir. İlk iki dönemde cinsel dürtünün doyurulması, ağız ve anal bölgenin işlevleriyle ilgili iken, 2,5-3 yaşından başlayarak artık eşeylik organının kendisi cinsel haz bölgesi olmuştur. Çocuğun bu yaştaki cinsel ilgi eylemleri yetişkin insanın cinsel yaşamını bir öncüsü, çocuksu bir benzeridir (Geçtan & Öztürk, 1995). Bu dönemde çocuk, cinsel ayrılıkları öğrenir, cinsel benlik duygusu başlar ve cinsiyetine uygun rollerin belirlenmesi kesinleşir. Bu yaşta çocuğun öğrenme tutkusu, toplumun cinselliğe karşı tutumlarına da yönelir. Çocuk, cinsel yasakları ve değerleri hızla öğrenir. Cinsel ilgiler ve cinsel rollerin benimsenmesi çocukların oyunlarında çok belli olur (Öztürk, 1995).

Bu dönemde karşılaştığı iki önemli sorun iğdişlik (kastrasyon), korkusu ve oedipus kompleksidir.

#### 2.8.1.3.4. Gizli Dönem

Çocukta 6-7 yaşlarından 11-12 yaşlarına yani, ergenlik çağına dek olan dönem gizil (letent) dönemdir. Bu dönemde çocukta daha önce geçirilmiş olan ruhsal-cinsel çalkantılar ve çatışma yatışma ve uyuklama dönemine girer. Bu dönemde kız ve erkek çocukların oynadığı oyunların niteliği farklılaşır. Cinsel ve saldırgan enerjiler, öğrenme, oyun, çevreyi araştırma ve diğer insanlarla daha etkin ilişkiler kurmada kullanılırlar (Alper, Bayraktar, Karaçam, 1997; Geçtan, 1995; Öztürk, 1995).

Bu dönemin başlıca amacı, fallik dönemin sonunda çocuğun kendi cinsinden olan ebeveyniyle yaptığı özdeşimi ve kendi cinsiyetine ilişkin toplumsal rolünü güçlendirmektedir. Ayrıca; çocuklar bu dönemde ana-baba dışındaki yetişkinlerle, örneğin öğretmenleriyle de özdeşim kurarlar (Geçtan, 1995).

Aslında bu dönemde bütün cinsel dürtülerin ve ilgilerin uykuya yattığı söylenemez. Nitekim bu yaşlardaki çocuklarda da cinsel meraklar, cinsel oyunlar ve oynaşmalar görülür. Örneğin eşcinsel türden ilgiler ve ilişkiler denenebilir. Fakat bunların büyük bir çoğunluğu somut anlamda bir cinsel eğilimden çok, merakın, ilişki kurmanın yarışmanın ve özdeşim olanaklarını araştırmanın belirtileridir (Öztürk, 1995).

Gizil dönemin başarılı bir biçimde atlatılmadığı durumlarda iki tür aksaklık ortaya çıkabilir. Çocuk, içsel dürtülerinin denetimini sağlayamazsa, enerjisini öğrenme ve beceri geliştirmeye yöneltemez. Ya da aşırı bir denetim mekanizması geliştirerek kişiliğinin gelişim yolunu kapatır ve obsesif karakter yapısının yerleşmesine neden olur. Bu dönemin sağlıklı bir biçimde yaşanması ise, çocuğun, yenilgiye uğradığında, aşağılık duygusuna kapılmaktan korkmadan ve özerk bir varlık olarak girişimlerde bulunmayı öğrenmesini sağlar. Böylece olgun yetişkin yaşamın özü olan sevgiden ve çalışmadan dorum sağlamanın temeli, hazırlanır (Geçtan, 1995).

### **2.8.1.3.5. Genital Dönem**

Çocukta 11 yaşından sonra başlayan dönemdir. Gizli dönemde azalan cinsel istekler güçlü bir biçimde geri döner. Ergenliğin sonuna doğru toplumsallaşmış ve diğer insanları düşünerek yapılan nesne seçimleri oldukça tutarlılık göstermeye başlar. Artık birey hoşlanım arayan özseverci çocuktan, gerçeklere yönelik toplumsallaşmış yetişkine dönüşü (Burger, 2006).

### **2.8.1.4. Yeni Freud'cu Kuram**

Adler herkesin yaşama bir aşağılık duygusuyla başladığını söyler. Gücsüz bir çocuğun yaşamak için büyük yetişkinlere bağımlı olması bunun ilk örneğidir. Bu algı yaşam boyu aşağılık duygularımızla başa çıkmak için göstereceğimiz çabanın başlangıcıdır. Adler bunu üstünlük çabası olarak adlandırır. “Bütün sorunlarımızın altında bu yatar ve bu çaba, sorunlarla başa çıkma yöntemlerimizde de kendini belli eder. Bütün işlevlerimiz, üstün olma arzusu yolundadır.” (Ansbacher and Ansbacher, 1956).

Freud gibi Adler de yaşamımızın ilk birkaç yılının kişiliğin oluşumunda son derece önemli olduğuna inanmıştır. Ancak Adler bu süreçte anne babaların etkisini de vurgulamıştır. Çocuğun kişilik sorunu yaşamasına neden olacak iki tür anne baba davranışı belirlemiştir. Birincisi, çocuklarına aşırı koruma sağlayan ve çocuğunu şımartma tehlikesi yaratan anne baba davranışıdır. Şımartmak, çocuğun bağımsızlığını elinden alır ve aşağılık duygularını arttırabilir. İkinci hata ise çocukları ihmal etmektir. Büyüme sürecinde anne babasından çok az ilgi gören çocuklar, soğuk ve şüpheli olurlar (Burger, 2006).

Ayrıca Adler doğum sırasının da önemini vurgulamıştır. İlk doğan çocukların anne babalarından aşırı ilgi gördüklerin ve şımartıldıklarını söyler. Ortanca çocukların, şımartılma lükslerinin olmadığını ve güçlü bir üstünlük çabası gösterdiklerini söyler. En son doğan çocuklar ise güçlü aşağılık duygularına sahiptir, çünkü çevrelerindeki herkes onlardan büyük ve güçlüdür (Burger, 2006).

Jung'a göre kişisel bilinçaltından ayrı olarak hepimiz ortak bir bilinçaltına sahibizdir. Ortam bilinçaltımız da, bilinç düzeyine çıkarılması zor olan düşünceler ve imgelerden oluşur. Hepimiz bu bilinçaltı malzemeyle doğarız. Ortak bilinçaltı ilksel imgelerden oluşur ve bu imgeler çevremize belirli bir şekilde tepki vermemizi sağlar (Burger, 2006).

Erikson (1950) her gelişimsel dönemde çözülmesi gereken krizlerin bağlantılı olduğunu öne sürmektedir ve her bir krizin başarılı çözümünün bir sonraki evrede ortaya çıkacak olan krizin de daha iyi kontrol edilebileceği anlamına geldiğini söylemektedir. İnsan gelişiminde tanımlanan sekiz evre aşağıdaki gibidir (Erikson, 1950).

**Güven-Güvensizlik (0-1 yaş):** Bu basamak bebeğin temel ihtiyaçlarının bakıcı tarafından yeterli düzeyde karşılanıp karşılanmadığıyla ilgilidir. Eğer ebeveynler bebeğin ihtiyaçlarına yanıt verir ona sıcak bir ortam sağlarsa bebek dış dünyanın güvenilir olduğunu öğrenecektir, aksi durumda ise güvensizlik duygusu yaşayacaktır.

**Özerklik- Utanç ve Şüphe (2-3 yaş):** Bu dönemde yeni bilişsel ve motor beceriler kazanan çocuklar çevrelerini keşfetmeye, yaşamlarını kontrol etmeye çalışırlar. Eğer ebeveynler çocuğun bu özerklik çabalarına destekleyici davranırlarsa çocukta özerklik, öz-yeterlik duyguları gelişecek, aksi durumda ise utanç duygusu ve şüphe ortaya çıkacaktır.

**Girişkenlik-Suçluluk (4-5 yaş):** Bu basamakta çocuk kendi becerilerini geliştirmeyi ve diğerleriyle etkileşime girmeyi öğrenmektedir. Eğer ebeveynler çocukların çabalarına olumlu karşılık verirse çocukta girişkenlik duygusu gelişecek, aksi durumda ise çocukta kendi hedef ve isteklerine dair suçluluk duygusu oluşacaktır.

**Başarı-Aşağılık Duygusu (6-12 yaş):** Okul çağı olan bu dönemde çocuklar verilen görevlerin başarıyla üstesinden gelmek ve takdir görmek için büyük bir çaba

harcamaktadır. Eğer çocuklar yetişkinlerin beklentilerini karşılayabilirse başarılı hissedecek aksi halde aşğılık duygusu geliştireceklerdir.

**Kimlik-Kimlik Karmaşası:** Bireyler genç yetişkinler olarak kim olduklarıyla ilgili sorular sorarlar. Bu evrenin sonunda kimliğe ilişkin sorularına belirli ölçüde yanıt bulabilen ergenler kimlik kazanımı, aksi durumda ise kimlik karmaşası yaşarlar.

**Yakınlık-Yalnızlık:** Bireyler, yakınlığa ve güvene dayalı uzun süreli ilişkiler yaşamaya hazır hale gelirler. Eğer böyle bir ilişkiyi kurup sürdürebilirlerse yakınlık sağlanmış olacak, aksi halde ise yalnızlık sonucu yalıtılmış ortaya çıkacaktır.

**Üretkenlik-Durgunluk:** Bu dönemde temel görev topluma faydalı uğraşlarda bulunmak ve gelecek nesillerin gelişimine katkı sağlamaktır. Bu dönemde toplumun gelişimi için çabalayan, üreten bir birey üretkenlik duygusu yaşarken, üretken olmayan kişi durağan bir yaşantısı olduğu duygusunu yaşamaktadır.

**Bütünlük-Umutsuzluk:** Yaşlılık dönemini kapsayan son gelişimsel evredir. Birey tüm yaşantısını yeniden gözden geçirmektedir. Eğer bu gözden geçirmede birey başarılı bir yaşam geçirdiği sonucuna varırsa bütünlük duygusu yaşayacak, aksi durumda ise mutsuzluk ve umutsuzluk hissedecektir (Demir, 2012).

Horney'in kuramına göre nevrotik hastaların ana özelliği, kişilerarası ilişkilerde benimsedikleri, kendilerine zarar veren bir tarzın içine sıkışmış olmalarıdır. Kişilerarası ilişkilerde kullandıkları yıkıcı tarz, kaygılarını azaltmak için yarattıkları bir savunma mekanizmasıdır (Burger, 2006).

Horney'e göre kaygı yaratıcı ortamlarda büyüyen çocuklar, tehdit edici insanlarla başa çıkmak için strateji geliştirirler. Kaygılarından kurtulmak için nevrotik etkileşim tarzları geliştirirler. Horney, nevrozlu insanların kaygı arttırıcı deneyimlerden kaçınma çabalarını üç ana başlıkta ele almıştır: insanlara dönük, insanlara karşı ve insanlardan uzak. İnsanlara doğru yönelmek; diğerlerine bağımlı

olmak, insanlara karşı hareket etmek; onlarla savaşmak ve insanlardan uzaklaşmak ise, hiç kimseyle ilişki kurmamak anlamına gelmektedir (Burger, 2006).

#### **2.8.1.5. Humanistik Yaklaşım**

Bu yaklaşım insanların özgür iradesine, olumlu potansiyeline ve kendine özgü biricik olmasına vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşımın iki önemli temsilcisi Carl Rogers ve Abraham Maslow'dur. Rogers'ın birey merkezli kuramı kendini gerçekleştirme kavramına dayanmaktadır. Bu kavrama göre bireylerde kendi potansiyellerini ve yeteneklerini tam anlamıyla geliştirmeye yönelik içsel bir güç bulunmaktadır (Kvalsund, 2003). Yaşanan her problem bireyin kendini geliştirmesi için bir fırsat olarak görülmekte ve bireyler sürekli olumluya doğru gelişmektedir. Ancak olumlu gelişimin sağlanabilmesi için bireylerin sorunlar karşısında dayanıklı olmaları gerekmektedir. Dayanıklılık ise sorunlar karşısında birey kendi gücünün yanında diğerlerinin ilgi ve desteğinden de beslenmektedir (Kvalsund, 2003; Schultz and Schultz, 2009). Bireylerin benlik kavramın koşullu ve koşulsuz kabulün önemli bir yeri bulunmaktadır. Koşullu kabul bireyin sadece çevresinin onayladığı davranışlarda bulunduğu kabul edilmesi anlamına gelir. Koşulsuz kabulde ise birey hatalı da olsa her zaman değerli olarak kabul edilmesidir (Rogers, 1959). Koşullu kabul gören çocuklar, kabul görmek için yalnızca çevreye uygun biçimde davranır ve kendini gerçekleştirme potansiyelini kullanamaz. Aksine koşulsuz kabul gören çocuklar potansiyellerini tam olarak kullanabilen insanlar olurlar (Rogers, 1959).

Maslow'a göre ise bireyler hiyerarşik olarak yapılanmış çok sayıda ihtiyacın tatmini için motive olmaktadır. Birey önceki ihtiyaçlarını karşılamadan bir sonraki ihtiyaç alanına ilişkin çaba gösteremez. Bu ihtiyaçlar sırasıyla fizyolojik, güvenlik, sevgi-aidiyet saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarıdır (Burger, 2006).

#### **2.8.1.6. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı**

Araştırmacılar çok sayıdaki kişilik özelliğini ele almış ve bu kişilik özelliklerinin ilişkilerine bakmak için faktör analizi tekniğini kullanmışlardır. Elde edilen bilgilerle kişiliğin temel faktörlerinin neler olduğuna dair bilgi vermektedir.

Sonuçta kişiliği etkileyen beş faktör olduğu görülmüştür. Faktörlerin isimleri farklı araştırmalarda değişse de temelde ifade ettikleri özellikler büyük ölçüde örtüşmektedir (Gruzca and Goldberg, 2007). Mcrae ve Costa (1987, 1990) bu beş faktörü, dışadönüklük, uyum, nörotizm, disiplin/düzen ve açıklık olarak tanımlamışlardır.

### **2.8.1.7. Davranışçılık- Sosyal Öğrenme Yaklaşımı ve Sosyal-Bilişsel Yaklaşım**

Davranışçı yaklaşım bireylerin davranışlarına odaklanmanın onlar hakkında nesnel bilgiler edinmenin en doğru yolu olduğunu öne sürmektedir. Bu yaklaşımın en önemli temsilcilerinden Skinner, davranışı uyaran-tepki-sonuç modeline göre açıklamaktadır. Birey belirli bir davranışta bulunur çünkü davranışı pekiştirilmektedir (Schultz and Schultz, 2009).

Sosyal öğrenme yaklaşımına göre birey çevreye göre davranmakta ancak, bireyin davranışları da çevresinin ona verdiği tepkileri etkilemektedir. Rotter, davranışları anlamak için beklenti ve pekiştirme değeri kavramlarını kullanmıştır. Bireyin belli bir durumda verebileceği olası tepkiler bulunmaktadır, davranışın ortaya çıkması bireyin davranışın sonuçlarına ilişkin beklentilerine ve bu beklentilerin birey için değerine bağlıdır (Burger, 2006).

Bandura tarafından ortaya atılan sosyal-bilişsel öğrenme kuramına göre ise bireyin davranışları, inanç, düşünce ve beklentilerden oluşan içsel süreçler ve ödül-cezalardan oluşan dışsal süreçlerden etkilenir. Karşılıklı belirleyicilik modelinin yanı sıra Bandura gözlemleyerek öğrenme yaklaşımını da ortaya atmıştır. Bireyler yalnızca koşullanma yoluyla değil gözlemde bulunarak da öğrenebilirler (Burger, 2006).

## BÖLÜM III

### YÖNTEM

Bu araştırmada ilişkisel tarama modelinde betimsel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Anne baba tutumlarının bilişsel çarpıtmalar ve kişilik yapılarıyla ilişkisinin incelenmesinde var olan durum var olduğu şekliyle betimlenmeye çalışacaktır.

Bu bölümde; evren, örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama araçlar ve tekniklerinin uygulanması yer almaktadır.

#### 3.1. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni Türkiye'deki üniversite öğrencileri, çalışma evreni ise Dokuz Eylül Üniversitesi öğrencileridir. Çalışma örneklemi 2012-2013 yılında Dokuz Eylül Üniversitesinde öğrenim görmekte olan Güzel Sanatlar, Mühendislik, Fen ve Edebiyat fakülteleri öğrencileridir. Evrenin örneklemi bu fakültelerde bulunan 12787 öğrencinin %95 güven düzeyi, %5 hata payı ile gerekli örneklem sayısı evreni bilinen örneklem formülü kullanılarak en az 373 olarak hesaplanmıştır ve ölçekler 405 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçekler, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar, Mühendislik, Fen ve Edebiyat fakültelerinin derslerine girilerek dağıtılmış ve ders sonunda toplanmıştır. Denekler, gönüllülük esasına göre seçilmiştir.

#### 3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ile katılımcıların bazı demografik özelliklerine bakılmıştır. Ayrıca algılanan anne baba tutumlarını ölçmek için "Anne Baba Tutum Ölçeği", bilişsel çarpıtmaları incelemek için "Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği" ve kişilik inançlarını ölçmek için "Kişilik İnanç Ölçeği" (PBQ) kullanılmıştır.

### 3.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda öğrencinin yaşı, cinsiyeti, fakültesi, bölümü, ailenin gelir düzeyi, öğrencinin ebeveynlerinin birlikte ya da ayrı olması, öğrencinin annesinin eğitim durumu ve öğrencinin babasının eğitim düzeyi sorulmuştur.

Bu formda bulunan sorular araştırma konusuyla ilgili olan literatürden yararlanılarak belirlenmiştir. Araştırmanın amacına ulaşması açısından önemli verilerin elde edildiği bu form aynı zamanda araştırmanın bağımsız değişkenlerini içermektedir.

### 3.2.2. Anne Baba Tutum Ölçeği

Çalışmada; ergenlerin ve yetişkinlerin anne babalarının tutumlarını ölçmek amacıyla Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1993) tarafından geliştirilen “Anne Baba Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Anne Baba Tutum Ölçeği üç alt ölçekten oluşturulmuştur. Ölçek demokratik tutumu ölçen 15 madde, koruyucu- istekçi tutumu ölçen 15 madde ve otoriter tutumu ölçen 10 madde olmak üzere 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçek yanıtlanırken “Hiç uygun değil”, “Pek uygun değil”, “Biraz uygun”, “Çok uygun”, “Tamamen uygun” ifadelerinden kendisi için uygun olduğunu düşündüğü yanıt işaretlenmektedir. Bu şekilde yanıtlanan maddeler “Hiç uygun değil” karşılığı 1, “Pek uygun değil” karşılığı 2, “Biraz uygun” karşılığı 3, “Çok uygun” karşılığı 4, “Tamamen uygun” karşılığı 5 olarak değerlendirilmiştir.

#### 3.2.2.1. Ölçeğin Oluşturulması

Beş alt maddeden (demokratik, otoriter, koruyucu/istekçi, reddedici, ilgisiz) oluşan anne baba tutum ölçeği, 1992-1993 öğrenim yılında Gazi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören 100 öğrenciye uygulanmış, elde edilen puanlar üzerinde faktör analizi tekniği uygulanarak ölçeğin boyutlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Faktör analizi sonuçları maddelerin önemli bir bölümünün, yüksek faktör yükleri ile I. Faktörde toplandığını, bunu II. Faktörde toplanan maddelerin izlediği, diğer faktörler ise madde sayısının 3'ü geçmediğini göstermiştir.

Birinci faktörde yer alan maddeler incelendiğinde faktör yükleri artı olanların “demokratik” ve eksi olanların “otoriter” tutum betimleyen maddeler olduğu görülmüştür. Bu bulgu içten sevgiye dayalı ve iç denetime önem veren demokratik tutumun, sevgisizlik ve katı disiplin ile nitelenen otoriter tutumun tersi olduğu yolundaki gözlem ve görüşlere uygun düşmektedir.

Birinci faktörde yer alan maddelerden faktör yükü en düşük 15 madde “demokratik tutum ölçeği” maddeleri olarak seçilmiştir. Bu faktörde esi değer taşıyan fakat faktör yükleri yüksek olan 10 madde ise “otoriter tutumu” ölçen maddeler olarak alınmıştır.

İkinci faktöre “koruyucu/istekçi tutum ölçeği” adı verilmiştir. Bu ölçekte faktör yükleri doyurucu bulunan 10 maddenin 3'ü “koruyucu” ve 7si “istekçi” tutumu ölçen maddelerdir. Her alt ölçek için seçilen maddeler ve faktör yükleri aşağıda verilmiştir.

**Tablo 1**  
**Demokratik Tutumu Ölçen Maddeler**

1)	Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.	0,61
2)	Çok yönlü gelişmem için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.	0,54
6)	Arkadaşlarımı eve çağırma izin veriri, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.	0,62
7)	Elinden geldiği kadar, her konuda benim fikirlerimi de almaya özen gösterir.	0,69
13)	Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.	0,61
14)	Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.	0,54
15)	Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	0,70
20)	Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.	0,62
21)	Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.	0,53
22)	Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.	0,56
29)	Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.	0,67
30)	Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancımı aşlamıştır.	0,64
36)	Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikirlerimi öğrenmek ister.	0,64
37)	Beni olduğum gibi kabul etmiştir.	0,61
39)	Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.	0,64

**Tablo 2**  
**Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumunu Ölçen Maddeler**

4)	Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.	0,43
9)	Bana hükmetmeye çalışır.	0,37
10)	Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.	0,32
11)	Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.	0,33
17)	Sevmediğim yemekleri, bana yarayacağı düşüncesiyle, zorla yedirirdi.	0,42
18)	Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	0,42
19)	Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, evde yalnız kalmam kaygılanırdı.	0,50
24)	Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı.	0,32
25)	Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak kullanırdı.	0,32
26)	Beni daim yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.	0,38
27)	Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.	0,41
28)	Her zaman, her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	0,41
32)	Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	0,34
33)	Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	0,56
34)	İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.	0,31

**Tablo 3**  
**Otoriter Anne Baba Tutumunu Ölçen Maddeler**

3)	Her zaman yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.	0,56
5)	Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.	0,68
8)	Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.	0,54
12)	Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.	0,57
16)	Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	0,54
23)	Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.	0,47
31)	Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.	0,49
35)	Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.	0,48
38)	Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.	0,64
40)	Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.	0,61

**Tablo 4**  
**Ölçeğin Alt Ölçeklerinden Alınan Puanların Ortalama ve Standard Sapmaları**

Anne Baba Tutumları	X	Ss
Demokratik	45,50	9,24
Koruyucu/İstekçi	30,13	7,42
Otoriter	16,28	4,76

Tablo 4 incelendiğinde, demokratik tutumu ölçen maddelerden alınan puanların ortalamalarının en yüksek olduğu, bunu sırasıyla, koruyucu/ istekçi ve otoriter tutumu ölçen maddelerden elde edilen puan ortalamalarının izlediği görülmektedir. Bu bulgu, deneklerin genellikle anne babalarını demokratik olarak algıladıklarını, anne babayı soğuk, ilgisiz ve katı olarak algılama eğiliminin daha az olduğunu göstermektedir. Bu da var olan gözlem ve araştırma sonuçlarına uygun düşmektedir (Kuzgun, 1974; Kağıtçıbaşı, 1991; Bilal, 1984).

### 3.2.2.2. Anne Baba Tutumları Ölçeğinin Güvenirliği

Ana baba Tutum ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek için, önce ölçeği oluşturan alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alpha) hesaplanmıştır. Sonra ölçeğin kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı testin tekrarı yöntemi ile belirlenmiştir. Ana Baba tutumları ölçeğine ilişkin iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları; Demokratik için iç Tutarlılık Katsayısı 0,89, Kararlılık Katsayısı 0,92; Koruyucu/ istekçi için iç Tutarlılık Katsayısı 0,82, Kararlılık Katsayısı 0,75.; Otoriter için iç Tutarlılık Katsayısı 0,78 Kararlılık Katsayısı 0,79 olarak belirlenmiştir (Kuzgun, 2005).

Madde sayısı diğerlerinden daha çok ve faktör yükleri daha yüksek olan demokratik alt ölçeğinin iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları da yüksektir. Koruyucu/istekçi alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı otoriter alt ölçeğinkinden, otoriter alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise koruyucu/istekçi alt ölçeğinkinden biraz daha yüksektir.

Demokratik tutumu ölçen maddeler içten sevgi ve ilgiyi yansıtan maddeler olarak otoriter tutumu ölçen maddelerin tam karşısı niteliğindedir. Demokratik ana

babalar çocuklarının iç denetim geliştirmesine önem verirken otoriter ana babalar çocuklarına karşı çok soğuk davranmakta ve onları dıştan denetlemeye çalışmaktadır. Koruyucu/istekçi ana baba tutumu tek bir ölçekte yer almıştır. Burada çocuğa yoğun bir ilgi gösterilmekte, her ikisi de, çocuğun özünü gerçekleştirmesine olanak vermeyen sıkı bir dıştan denetim uygulanmaktadır. Yani burada anne baba tutumları, biri içten sevginin gösterilip gösterilmemesi diğer ise denetimin içten ya da dıştan oluşunu gösteren ve birbirini kesen iki boyut arasında yer almaktadır. Bu araştırmada elde edilen alt ölçek puan ortalamalarına dayanarak Türk ana babaların genellikle çocuklarına içten sevgi gösteren ve onlarda iç disiplin geliştirmeye çalışan kimseler oldukları, çocuğun davranışlarını sıkı bir denetim ile kısıtlayan ana baba tutumlarının daha az görüldüğü söylenebilir (Kuzgun& Bacanlı, 2011).

### **3.3. Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği**

Çalışmada, katılımcıların bilişsel çarpıtmalarını ölçmek amacıyla Türküm (2003) tarafından geliştirilen akılcı olmayan inanç ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, 15 maddeden oluşmakta ve tamamen uygun (5), oldukça uygun (4), kararsızım (3), biraz uygun (2) ve hiç uygun değil (1) şeklinde beşli likert formatındadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 15, en yüksek puan ise 75'tir. Ölçekten alınan yüksek puan akılcı olmayan inanç düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

#### **3.3.1. Akılcı Olmayan İnanç Ölçeğinin Oluşturulması**

Akılcı Olmayan İnanç Ölçeğini geliştirilmesinde Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi ile Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Dil Tarih Coğrafya Fakültesi 2. ve 3. sınıf öğrencisi 204 kişiden veri toplanarak gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin 112'si kız (%54.90) ve 92'si (%45.09) erkektir. Öğrencilerin yaş ranjı 18-25 olup, yaş ortalaması 20,82'dir. Akılcı olmayan inanç ölçeğinin kısaltılması çalışması için ise Anadolu Üniversitesi Edebiyat, Eğitim, Fen ve İletişim Bilimleri Fakültelerinin 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden 498 kişiden veri toplanmıştır. Öğrencilerin 323'ü (%64.86) kız ve 175'i (%35.14) erkektir. Öğrencilerin yaşı 18 ile 32 arasında değişmektedir (Türküm, 1999).

Akılcı olmayan inanç örüntülerini maddelere dönüştürmek için bu amaçla geliştirilmiş ölçekler, ölçeklerin psikometrik özellikleri ve eleştiriler gözden geçirilmiştir. Ayrıca hedef kitle olan üniversite öğrencilerinin düşüncelerini yansıtmak için kullandıkları ifade biçimlerinden yararlanmak için temalar tamamlanabilir yarım cümleler haline getirilmiştir. 41 adet yarım cümleden oluşan form Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden gönüllü 150 öğrenciye uygulanmıştır. Toplanan verilerle, araştırmacının uygulama öncesi oluşturduğu temalar düzenlenerek 32 maddeden oluşan deneme formu hazırlanmıştır. Faktör analizi uygulandığında işleme sokulan 29 maddeden 15'inin ölçekte kalmasına karar verilmiştir.

**Tablo 5**

**Kısaltılmış Akılcı Olmayan İnanç Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları**

Madde Numarası	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
3	0,68		
6	0,51		
8	0,68		
10	0,74		
17	0,61		
13		0,69	
15		0,69	
18		0,63	
19		0,58	
26		0,58	
12			0,63
14			0,59
21			0,54
22			0,62
24			0,67
Faktörlerin değişime katkısı	15,03	14,54	13,36

Tablo 5'te görüldüğü gibi tüm faktörler toplam varyansın %42,9'unu açıklamaktadır. Faktör analizinde faktör yüklerinin toplam varyansı açıklama yüzdesinin 40'ın üzerinde bulunması kabul edilebilir bulunmaktadır (Kline, 1994). Uygulanan faktör analizine göre maddelerin dağılmış oldukları faktörlere isim verilebileceği görülmüştür. Birinci faktör toplam varyansın %15'ini açıklamakta olup, onaylanmaya ilişkin akılcı olmayan inanç ifadelerini yansıtan 5 maddeden oluşmaktadır ve "onaylanma ihtiyacı" olarak isimlendirilmiştir. İkinci faktör toplam

varyansın %14,05'ini açıklamakta olup, kişiler arası ilişkilere ilişkin akılcı olmayan inanç ifadelerini yansıtan 5 maddeden oluşmaktadır ve “kişiler arası ilişkiler” olarak isimlendirilmiştir. Üçüncü faktör ise toplam varyansın %13,4'ünü açıklamakta olup, kişinin kendisiyle ilgili akılcı olmayan inanç ifadelerini yansıtan beş maddeden oluşmaktadır ve “ben” olarak isimlendirilmiştir.

### 3.3.2. Akılcı Olmayan İnanç Ölçeğinin Güvenirliği

Akılcı Olmayan İnanç Ölçeğinin güvenirliliği, iç tutarlılık katsayısı ve test-tekrar test güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin bütünü için bulunan iç tutarlılık katsayısı 0,84'tür. On beş gün arayla elde edilen testin tekrar güvenirlilik katsayısı 0,93'tür. Akılcı Olmayan İnanç Ölçeği Kısaltılmış formunun ölçek bütünü için bulunan iç tutarlılık katsayısı 0,75'tir. On hafta arayla testin tekrarı yöntemiyle elde edilen güvenirlilik katsayısı ise 0,81 olarak tespit edilmiştir (Türküm, 2003).

### 3.4. Kişilik İnanç Ölçeği

Çalışmada, katılımcıların kişilik inançlarını ölçmek için Aaron Beck ve Judith Beck tarafından geliştirilmiştir, bireyin kendi kendine doldurduğu bir değerlendirme ölçeği olan Kişilik İnanç Ölçeği kullanılmıştır. KIÖ'nün normal kişilerdeki psikometrik özellikleri ABD'de üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada araştırılmış ve yüksek düzeyde içsel tutarlılığa ve test-tekrar test güvenirliliğine sahip olduğu saptanmıştır (Trull ve ark. 1993).

Kişilik inanç ölçeği on altı ölçekten oluşmaktadır. Ölçek 65 maddeden oluşmaktadır ve tümüyle inanıyorum (4), çok fazla inanıyorum (3), orta derecede inanıyorum (2), biraz inanıyorum (1) ve hiç inanmıyorum (0) şeklinde beşli likert formundadır.

Çekingen kişilik yapısı ile ilgili ifadeler: 1, 2, 5, 31, 33, 39, 43.

Bağımlı kişilik yapısı ile ilgili ifadeler: 15, 18, 44, 45, 56, 62, 63.

Pasif Agresif kişilik yapısı ile ilgili ifadeler: 4, 7, 20, 21, 41, 47, 51.

Obsesif Kompulsif kişilik yapısı ile ilgili ifadeler: 6, 9, 11, 19, 30, 40, 57.

Antisosyal kişilik yapısı ile ilgili ifadeler: 23, 32, 35, 38, 42, 59, 61.

Narsisistik kişilik yapısı ile ilgili ifadeler: 10, 16, 26, 27, 46, 58, 60.

Histriyonik kişilik yapısı ile ilgili ifadeler: 8, 22, 34, 37, 52, 54, 55.

Şizoid kişilik yapısı ile ilgili ifadeler: 12, 25, 28, 29, 36, 50, 53.

Paranoid kişilik yapısı ile ilgili ifadeler: 3, 13, 14, 17, 24, 48, 49. sorularda yer almaktadır.

### **3.4.1. Kişilik İnanç Ölçeğinin Türkçe Formu Geçerlik Güvenirliği**

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması Türkçapar, Örsel, Uğurlu, Sargın, Turhan, Akkoyunlu, Hatıloğlu, Karakaş (2007) tarafından yapılmıştır. Çalışmanın örneklem grubunu Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi'ne bağlı çeşitli fakültelere devam eden 18-29 yaş arası 232 öğrenci oluşturmuştur.

Deneklere sosyo-demografik özelliklerle ilgili bir anket, PBQ Türkçe formu (KIO), benzer ölçüt bağlantılı geçerliliğini incelemek amacıyla deneklere daha önce Türkçeye çevrilerek geçerlilik çalışmaları yapılmış olan Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği, Mizaç ve Karakter Envanteri (Türkçe TCI) uygulandı. KIO'nün güvenilirliğini saptamak için test-tekrar test güvenirligi amacıyla KIO ölçeği aynı deneklere bir ay sonra tekrar verildi.

Çalışmaya alınan deneklerin %37,2'si (87) erkek %62,8'ü (145) kadındı. %96,59'u bekar ve %3,5'i evli olarak bulundu. %89,4'ü lise mezunu ve %8,9'u üniversite mezunu idi. Örneklem %85,6'sının geliri alt düzeydi. Kadın ve erkekler arasında KIÖ alt ölçekleri toplam puanları açısından istatistiksel farklılık saptanmadı.

### **3.4.2. Güvenirlik Analizleri**

Test-tekrar test güvenirligi değerlendirmesi için KIÖ bir ay sonra özgün grup içerisinde seçilen 100 deneye tekrar uygulanmıştır. Ayrıca Türkçeye çevrilen ölçek İngilizceye geri çevrilerek çeviri kontrol edildi. Kabul edilen metin önce bir ön çalışmayla uygulanarak denekler tarafından anlaşılmayan maddelerde düzeltmeler yapılarak ölçeğe son biçimi verilmiştir. Test-tekrar test güvenirligi

değerlendirmesinde 0,65 ve 0,87 arasında değişen istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek korelasyon katsayıları elde edilmiştir. Tüm test için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı  $r = 0,95$  olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bulunmuştur ( $F=73,48$ ,  $p < 0,001$ ). KIÖ alt ölçeklerinin güvenilirlik analizinde elde edilen Cronbach alfa ( $\alpha$ ) katsayıları 0,67- 0,90 arasında değişmek üzere en düşük çekingen, en yüksek paranoid alt ölçek için saptanmıştır.

### 3.4.3. Geçerlik Analizleri

KIÖ'nün Türkçe'ye uyarlamasında yapı geçerliğini araştırmak üzere faktör analizi ve alt ölçekler arasındaki bağıntı için korelasyon analizleri uygulanmıştır.

**Tablo 6**

**Kişilik İnanç Ölçeği Alt Ölçekleri Arasındaki Korelasyon Katsayıları**

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Çekingen									
2. Bağımlı	0,52**								
3. Pasif-agresif	0,48**	0,30**							
4. Obsesif-kompulsif	0,45**	0,36**	0,47**						
5. Antisosyal	0,43**	0,24**	0,39**	0,45**					
6. Narsisistik	0,34**	0,19**	0,34**	0,42**	0,57**				
7. Histrionik	0,38**	0,41**	0,36**	0,44**	0,57**	0,60**			
8. Şizoid	0,34**	-0,01	0,49**	0,36**	0,56**	0,55**	0,38**		
9. Paranoid	0,51**	0,21**	0,45**	0,48**	0,64**	0,48**	0,53**	0,6**	

\*\* $p < 0,05$ , \* $p < 0,01$

Tablo 6'da görüldüğü gibi KIÖ alt ölçekleri, şizoid ve bağımlı boyutları dışında pozitif yönde, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde birbiriyle ilişkilidir. En düşük korelasyon bağımlı ve narsisizm boyutları arasında ( $r=0,2$ ), en yüksek korelasyon ise narsisizm ve histriyonik boyutlar arasında ( $r=0,6$ ) saptanmıştır.

Ayrıca ölçüt bağlantılı geçerliği test etmek için Fonksiyonel Olmayan Tutumlar ölçeği (FOTO) kullanılmıştır Birleşen geçerlik açısından, veriler üzerinde, KIÖ boyutları ile Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTO) alt ölçekleri arasındaki ilişkiler incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bağıntılar saptanmıştır (Türkçapar, Örsel, Uğurlu, Sargin, Turhan, Akkoyunlu, Hatiloğlu & Karakaş, 2007).

### 3.5. Verilerin Çözümlemesi

Sonuçların istatistiksel analizi SPSS programı kullanılarak yapılmıştır. Çalışmada bağımsız değişkenlere verilen yanıtların dağılımına ilişkin frekans analizi yapılmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenlerle bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Gruplar arasındaki farkın olup olmadığını belirlemek için ikili değişkenlerde “t”, ikiden fazla değişkenleri belirlemek için ise “F” testi uygulanmıştır. Uygulanan ölçek ve alt ölçekler arasındaki ilişki olup olmadığını varsa bu ilişkinin yönünü belirlemek için “Pearson Korelasyon Analizi” tekniği kullanılmıştır. Bilişsel çarpıtmalar ölçeğinin kişilik yapıları alt ölçekleriyle yordanmasına ilişkin regresyon analizi uygulanmıştır.

### 3.6. Uygulama

Araştırmaya ilişkin uygulamalar 2012-2013 öğretim yılında Dokuz Eylül Üniversitesi'ndeki Güzel Sanatlar, Mühendislik, Fen ve Edebiyat Fakültesi öğrencilerinden 405 kişiye uygulanmıştır.

Örneklem grubundaki uygulama öğrencilerin ders gördüğü sınıflarda gerçekleştirilmiştir. Uygulama sırasında gerekli açıklamalar ve dikkat edilecek durumlar açıklanmıştır. Uygulamada zaman sınırlaması verilmemiştir. Deneklerin sorulara içten yanıtlar vermeleri için formlara isim yazdırılmamıştır.

## BÖLÜM IV

### BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde algılanan anne baba tutumu, bilişsel çarpıtmalar ve kişilik yapıları üzerindeki etkisini sınamak üzere 405 üniversite öğrencilerine algılanan anne baba tutumu, bilişsel çarpıtmalar ve kişilik yapılarını etkilediğine inanılan bazı değişkenler ele alınmış ve söz konusu değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri ise tercih edilen fakülte, cinsiyet, ebeveynlerin birlikte ya da ayrı olması, ekonomik durum, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumlarıdır. Çalışmada bağımsız değişkenlerle, bağımlı değişkenler arasında ilişki olup olmadığına bakıldığı gibi, algılanan anne baba tutumu, bilişsel çarpıtmalar ve kişilik yapıları gibi bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler de incelenmiştir.

Elde edilen veriler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Tablo 7’de görüleceği gibi katılımcıların %52,6’sı kadın, %47,4’ü erkektir. Katılımcıların %22,7’si edebiyat, %24,7’si güzel sanatlar, %26,7’si fen ve %25,9’u mühendislik fakültesinde eğitim görmektedir. Katılımcıların %2,5’u 600 tl ve altında, %22’si 601tl ve 1000 tl arasında, %34,3’ü 1001tl ve 2500tl arasında, %31,9’u 2501tl ve 5000tl arasında ve %9,4’ü 5001tl ve üzerinde aylık gelir elde etmektedir. Katılımcıların %5,9’unun annesi okumamıştır, %25,7’sinin annesi ilkokul, % 21,2’sinin annesi ortaokul, %26,4’ünün annesi lise ve %20,7’sinin annesi üniversite mezunudur. Katılımcıların baba eğitim durumuna baktığımızda ise, katılımcıların %2,5’unun babası okumamıştır, %19,5’unun babası ilkokul, %20,2’sinin babası ortaokul, %25,7’sinin babası lise ve %32,1’inin babası üniversite mezunudur. Katılımcıların ebeveynlerinin %97,28’i birlikte iken %2,72’si ayrıdır.

**Tablo 7**  
**Örnekleme Tanıtıcı Bulgular**

<b>Bağımsız Değişkenler</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
<b>Fakülte</b>		
Edebiyat	92	22,7
Güzel Sanatlar	100	24,7
Fen	108	26,7
Mühendislik	105	25,9
<b>Cinsiyet</b>		
Kız	213	52,6
Erkek	192	47,4
<b>Anne babanın medeni durumu</b>		
Anne Babası Birlikte	394	97,2
Anne Babası Ayrı	11	2,7
<b>Ekonomik Durum</b>		
600tl ve altı	10	2,5
601tl-1000tl	89	22
1001tl-2500tl	139	34,3
2501tl-5000tl	129	31,9
5001tl ve üstü	38	9,4
<b>Anne Eğitim Durumu</b>		
Okumamış	24	5,9
İlkokul	104	25,7
Ortaokul	86	21,2
Lise	107	26,4
Üniversite	84	20,7
<b>Baba Eğitim Durumu</b>		
Okumamış	10	2,5
İlkokul	79	19,5
Ortaokul	82	20,2
Lise	104	25,7
Üniversite	130	32,1

Katılımcıların anne baba tutum ölçeği, bilişsel çarpıtma ölçeği ve kişilik yapıları ölçeğine göre aldıkları puanların ortalamaları Tablo 8’de gösterilmiş olup, katılımcıların okuduğu fakülte, cinsiyet, ebeveynlerinin birlikte ya da ayrı olması, ekonomik durum, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumuna ilişkin bağımsız değişkenler açısından değerlendirilmeleri ilgili başlıklar altında sunulmuştur.

**Tablo 8**  
**Bağımlı Değişkenlerin Ortalama, Standard Sapma, Minimum ve Maksimum Değerleri**

	x	Ss	Min	Max
<b>Anne Baba Tutumları</b>				
Demokratik Tutum	49,05	8,51	40,53	57,57
Koruyucu/İstekçi Tutum	30,43	7,85	22,58	38,29
Otoriter Tutum	17,47	5,37	12,10	22,84
<b>Bilişsel Çarpıtmalar Kişilik Yapıları</b>				
Çekingen Kişilik	15,11	4,57	10,54	19,69
Bağımlı Kişilik	10,28	5,60	4,68	15,88
Pasif Agresif Kişilik	16,62	4,79	11,82	21,41
Obsesif Kompulsif Kişilik	15,88	4,67	11,20	20,56
Antisosyal Kişilik	13,82	5,42	8,39	19,25
Narsisistik Kişilik	13,30	5,42	7,87	18,73
Histriyonik Kişilik	10,66	5,86	4,79	16,53
Şizoid Kişilik	15,36	5,19	10,17	20,55
Paranoid Kişilik	12,14	5,86	6,28	18,01

#### 4.1. Bağımsız Değişkenler ile Anne Baba Tutum Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 9’da görüleceği üzere anne baba tutumu ölçeğinin demokratik tutum alt ölçeğinden alınan puanlarla örneklemin öğrenim gördüğü fakülteler arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Anne baba tutum ölçeğinin otoriter tutum alt ölçeğinden alınan puanlarla örneklemin öğrenim gördüğü fakülteler arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca anne baba tutum ölçeğinin koruyucu/istekçi alt ölçeğinden alınan puanlarla örneklemin öğrenim gördüğü fakülteler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

**Tablo 9**  
**Örneklemin Öğrenim Gördüğü Fakülteye Göre Anne Baba Tutumunun Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Fakülte	Demokratik					Otoriter				Koruyucu/İstekçi			
	n	x	Ss	F	p	x	Ss	F	p	x	Ss	F	p
Edebiyat	92	48,78	9,21	1,49	0,21	17,20	5,66	1,57	0,19	29,48	8,71	2,42	0,06
Güzel S.	100	49,59	7,77			17,27	4,87			30,77	6,93		
Fen	108	50,06	8,82			16,95	5,76			29,45	7,95		
Müh.	105	47,75	8,16			18,42	5,08			31,97	7,64		
<b>Toplam</b>	<b>405</b>												

Anne baba tutum ölçeği puanlarına göre alt ölçeklerde cinsiyete göre farklılık saptanmıştır. Buna göre kızlar arasında ebeveynlerinin demokratik bir tutuma sahip olduğunu belirtenler daha fazla ( $t= 6,88$ ;  $p=0,00$ ) iken erkekler arasında ebeveynlerinin otoriter bir tutuma ( $t= 4,8$ ;  $p=0,00$ ) ve koruyucu/istekçi tutuma ( $t=3,77$ ;  $p=0,00$ ) sahip olduğunu belirtenler daha fazladır.

**Tablo 10**  
**Örneklemin Cinsiyetine Göre Anne Baba Tutumunun Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Cinsiyet	Demokratik					Otoriter				Koruyucu/İstekçi			
	n	x	Ss	T	p	x	Ss	T	p	x	Ss	T	p
Kız	213	51,67	8,25	6,88	0,00	16,28	5,17	4,80	0,00	29,06	7,41	3,77	0,00
Erkek	192	46,15	7,85			18,78	5,28			31,96	8,06		
<b>Toplam</b>	<b>405</b>												

Ekonomik durumla anne baba tutum ölçeğinin demokratik tutum alt ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ( $p=0,038$ ). Ekonomik durum arttıkça demokratik tutum alt ölçeğinin arttığı görülmektedir. Ancak ekonomik durumla anne baba tutum ölçeğinin otoriter ve koruyucu/istekçi alt ölçekleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ( $p>0,05$ ).

**Tablo 11**  
**Örneklemin Ekonomik Durumuna Göre Anne Baba Tutum Alt Ölçeklerinden**  
**Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Ekonomik Durum	Demokratik					Otoriter				Koruyucu/İstekçi			
	n	x	Ss	F	p	x	Ss	F	P	x	Ss	F	p
600tl ve altı	10	41,10	8,21	2,55	0,038	21,2	6,97	1,67	0,154	33	8,43	0,664	0,61
601tl-1000tl	89	48,42	9,22			17,22	5,25			29,77	7,98		
1001tl-2500tl	139	49,49	7,77			17,87	4,98			30,07	7,40		
2501tl-5000tl	129	49,57	8,41			17,51	5,39			30,93	8,14		
5001tl ve üstü	38	49,26	9,10			18,31	6,25			30,90	8,17		
<b>Toplam</b>	<b>405</b>												

Öğrencinin annesinin eğitim durumuyla anne baba tutum ölçeğinin demokratik alt ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ( $p=0,01$ ). Annenin eğitim durumu arttıkça demokratik tutum alt ölçeğinin arttığı görülmektedir. Ancak annenin eğitim durumuyla anne baba tutumu ölçeğinin otoriter ve koruyucu/istekçi alt ölçekleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ( $p>0,05$ ).

**Tablo 12**  
**Örneklemin Annesinin Eğitim Durumuyla Anne Baba Tutum Alt Ölçeklerinden**  
**Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Anne Eğitim Durumu	Demokratik					Otoriter				Koruyucu/İstekçi			
	n	x	Ss	F	p	x	Ss	F	P	x	Ss	F	p
Okumamış	24	43,91	8,62	3,36	0,01	19,70	7,10	1,76	0,134	32,58	8,04	0,86	0,48
İlkokul	104	48,16	8,32			17,94	5,15			30,75	8,32		
Ortaokul	86	49,12	9,16			17,51	5,46			30,61	8,16		
Lise	107	50	8,01			16,95	4,94			30,32	6,99		
Üniversite	84	50,35	8,19			16,86	5,4			29,4	7,96		
<b>Toplam</b>	<b>405</b>												

Öğrencinin babasının eğitim durumuyla anne baba tutum ölçeğinin demokratik alt ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ( $p=0,011$ ). Babanın eğitim durumu arttıkça demokratik tutum alt ölçeğinin arttığı görülmektedir. Ancak baba eğitim durumuyla anne baba tutum ölçeğinin demokratik ve koruyucu/istekçi alt ölçekleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ( $p>0,05$ ).

**Tablo 13**  
**Örneklemin Babasının Eğitim Durumuyla Anne Baba Tutum Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Baba Eğitim Durumu	Demokratik					Otoriter				Koruyucu/İstekçi			
	n	x	Ss	F	p	x	Ss	F	P	x	Ss	F	p
Okumamış	10	43,20	8,77	3,29	0,01	17,30	6,11	1,98	0,09	29,80	8,61	1,65	0,16
İlkokul	79	46,92	9,22			18,27	5,85			31,94	8,52		
Ortaokul	82	49,03	7,58			17,71	5,16			30,39	7,09		
Lise	104	49,80	9,11			16,25	4,88			29,01	7,93		
Üniversite	130	50,21	7,78			17,81	5,42			30,73	7,70		
<b>Toplam</b>	<b>405</b>												

#### 4.2. Bağımsız Değişkenlerle Bilişsel Çarpıtma Ölçeğinin Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 14'te görüleceği üzere bilişsel çarpıtma ölçeğinden alınan puanlarla örneklemin öğrenim gördüğü fakülte arasında anlamlı bir ilişki vardır ( $p=0,026$ ). Güzel Sanatlar fakültesi öğrencilerinin bilişsel çarpıtma puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

**Tablo 14**  
**Örneklemin Öğrenim Gördüğü Fakülteye Göre Bilişsel Çarpıtma Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Fakülte	Bilişsel Çarpıtma				
	n	X	Ss	F	p
Edebiyat	92	52,30	9,12	3,11	0,02
Güzel Sanatlar	100	55,68	7,13		
Fen	108	54,31	8,22		
Mühendislik	105	53,17	8,22		
<b>Toplam</b>	<b>405</b>				

Tablo 15'te görüleceği üzere cinsiyet ile bilişsel çarpıtma ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ( $p>0,05$ ).

**Tablo 15**  
**Örneklemin Cinsiyetine Göre Bilişsel Çarpıtma Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Cinsiyet	Bilişsel Çarpıtma				
	n	x	Ss	F	P
Kız	213	53,90	7,65	0,00	0,99
Erkek	192	53,89	8,88		
<b>Toplam</b>	<b>405</b>				

Tablo 16’da görüleceği üzere örneklemin ekonomik durumu ile bilişsel çarpıtma ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki yoktur ( $p>0,05$ ).

**Tablo 16**  
**Örneklemin Ekonomik Durumuna Göre Bilişsel Çarpıtma Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Ekonomik Durum	Bilişsel Çarpıtma				
	n	x	Ss	F	p
600tl ve altı	10	49,90	8,11	0,65	0,62
601tl-1000tl	89	54,06	8,19		
1001tl-2500tl	139	53,84	8,37		
2501tl-5000tl	129	54,22	7,9	1891	
5001tl ve üstü	38	53,65			
<b>Toplam</b>	<b>405</b>				

Tablo 17’de görüleceği üzere örneklemin annesinin eğitim durumuyla bilişsel çarpıtma ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki yoktur ( $p>0,5$ ).

**Tablo 17**  
**Örneklemin Anne Eğitim Durumuna Göre Bilişsel Çarpıtma Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Anne Eğitim Durumu	Bilişsel Çarpıtma				
	n	x	Ss	F	p
Okumamış	24	56,58	9,43	2,31	0,05
İlkokul	104	55,08	8,12		
Ortaokul	86	52,09	9		
Lise	107	53,45	7,91		
Üniversite	84	54,07	7,35		
<b>Toplam</b>	<b>405</b>				

Tablo 18’de görüleceği üzere örneklemin babasının eğitim durumuyla bilişsel çarpıtma ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki yoktur ( $p>0,05$ ).

**Tablo 18**  
**Örneklemin Baba Eğitim Durumuna Göre Bilişsel Çarpıtma Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Baba Eğitim Durumu	Bilişsel Çarpıtma				
	n	x	Ss	F	p
Okumamış	10	55,30	9,68	1,87	0,11
İlkokul	79	55,41	8,93		
Ortaokul	82	52,21	8,48		
Lise	104	54,53	7,08		
Üniversite	130	53,41	8,31		
<b>Toplam</b>	<b>405</b>				

### 4.3. Bağımsız Değişkenlerle Kişilik Yapıları Ölçeğinin Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 19’da görüleceği üzere örneklemin kişilik yapısı ölçeğinin çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid alt ölçeklerinden aldıkları puan ile okudukları fakülteler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ( $p>0,05$ ).

**Tablo 19**  
**Örneklemin Öğrenim Gördüğü Fakülteye Göre Kişilik Yapıları Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Kişilik Yapıları		Fakülte				Top.
		Edebiyat	Güzel Sanatlar	Fen	Mühendislik	
Çekingen	n	92	100	108	105	405
	x	15,04	15,25	15,36	14,80	
	Ss	5,13	4,68	4,28	4,27	
	F	0,30				
	p	0,82				
Bağımlı	x	10,84	10,71	9,49	10,20	
	Ss	6,33	5,28	5,12	5,65	
	F	1,23				
	p	0,29				
Pasif Agresif	x	17,18	16,19	16,75	16,40	
	Ss	5,14	4,46	5,09	4,46	
	F	0,78				
	p	0,50				
Obsesif Kompulsif	x	15,46	15,61	16,54	15,81	
	Ss	5,10	3,94	5,11	4,44	
	F	1,12				
	p	0,33				
Antisosyal	x	13,81	13,63	14,28	13,56	
	Ss	5,99	5,17	5,72	4,85	
	F	0,38				
	p	0,76				
Narsisistik	x	13,59	12,82	13,25	13,56	
	Ss	5,91	5,34	5,34	5,19	
	F	0,43				
	p	0,72				
Histriyonik	x	13,68	13,75	12,95	13,43	
	Ss	6,32	5,29	5,72	6,13	
	F	0,74				
	p	0,52				
Şizoid	x	16,01	14,52	15,40	15,57	
	Ss	5,43	4,88	5,59	4,76	
	F	1,42				
	p	0,23				
Paranoid	x	12,05	11,78	12,12	12,6	
	Ss	6,03	5,8	6,32	5,29	
	F	0,34				
	p	0,79				

Tablo 20’de görüleceği üzere katılımcıların cinsiyeti ile kişilik yapıları arasındaki ilişki incelendiğinde; pasif agresif, antisosyal, şizoid, histrionik ve paranoid kişilik yapıları erkeklerde daha fazla görülmekte (sırasıyla  $p=0,00$ ,  $p=0,02$ ,  $p=0,00$ ,  $p=0,01$ ,  $p=0,00$ ), çekingen, bağımlı, obsesif kompulsif ve narsisistik alt ölçekleri için her iki cinsiyet arasında fark bulunmamaktadır ( $p>0,05$ ).

**Tablo 20**  
**Örneklemin Cinsiyetine Göre Kişilik Yapıları Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Kişilik Yapıları		Cinsiyet		
		Kız	Erkek	
Çekingen	n	213	198	405
	x	14,69	15,57	
	Ss	4,26	4,86	
	F	-1,93		
	p	0,053		
Bağımlı	x	9,89	10,71	
	Ss	5,59	5,59	
	F	-1,48		
	p	0,13		
Pasif Agresif	x	15,69	17,64	
	Ss	5,05	4,27	
	F	-4,16		
	p	0,00		
Obsesif Kompulsif	x	15,49	16,31	
	Ss	4,82	4,48	
	F	-1,76		
	p	0,07		
Antisosyal	x	13,05	14,68	
	Ss	5,56	5,15	
	F	-3,05		
	p	0,002		
Narsisistik	x	12,89	13,76	
	Ss	5,50	5,32	
	F	-1,60		
	p	0,11		
Histrionik	x	9,47	11,97	
	Ss	5,41	6,08	
	F	-4,36		
	p	0,00		
Şizoid	x	14,58	16,23	
	Ss	5,48	4,70	
	F	-3,24		
	p	0,00		
Paranoid	x	10,75	13,69	
	Ss	5,76	5,58	
	F	-5,21		
	p	0,00		

Tablo 21’de görüleceği üzere kişilik yapısı ölçeğinin sadece histriyonik alt ölçeğinden aldıkları puanla katılımcıların ekonomik durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ( $p=0,024$ ). Gelir durumu arttıkça histriyonik yapıya sahip olanların sayısı artmaktadır. Ancak katılımcıların kişilik yapısı ölçeğinin çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, şizoid ve paranoid alt ölçeklerinden aldıkları puanlarla ekonomik durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ( $p>0,05$ ).

**Tablo 21**  
**Örneklemin Ekonomik Durumuna Göre Kişilik Yapıları Alt Ölçeklerinden**  
**Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Kişilik Yapıları		Ekonomik Durum					Toplam
		600tl ve altı	601tl-1000tl	1001tl-2500tl	2501tl-5000tl	5001tl ve üstü	
Çekingen	n	10	89	139	129	38	405
	x	15,60	15,32	14,83	14,93	16,15	
	Ss	5,16	5,13	4,51	4,29	4,21	
	F	0,75					
	p	0,55					
Bağımlı	x	11,80	10,04	10,04	10,45	10,73	
	Ss	5,82	6,21	5,20	5,44	6,12	
	F	0,37					
	p	0,82					
Pasif Agresif	x	14,80	16,85	16,23	16,73	17,60	
	Ss	4,15	4,86	4,63	4,92	4,90	
	F	1,06					
	p	0,37					
Obsesif Kompulsif	x	14,50	15,85	15,35	16,34	16,73	
	Ss	2,27	5,25	4,82	4,18	4,64	
	F	1,29					
	p	0,27					
Antisosyal	x	14,20	14,17	13,46	13,62	14,94	
	Ss	4,58	5,91	5,44	5,04	5,73	
	F	0,70					
	p	0,58					
Narsisistik	x	12,70	12,56	13,47	13,19	14,97	
	Ss	5,51	5,80	5,25	5,08	6,10	
	F	1,39					
	p	0,23					
Histriyonik	x	12,20	9,94	10,66	10,21	13,42	
	Ss	6,77	5,91	5,81	5,59	6,07	
	F	2,84					
	p	0,02					
Şizoid	x	16	15,19	15,24	15,31	16,26	
	Ss	4,73	5,35	5,42	5,11	4,39	
	F	0,36					
	p	0,83					
Paranoid	x	13	11,86	11,76	12,01	14,42	
	Ss	7,10	6,12	5,74	5,65	5,80	
	F	1,70					
	p	0,14					

Tablo 22’de görüleceği üzere örneklemin kişilik yapıları ölçeğinin çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid alt ölçeklerinden aldıkları puanlarla örneklemin annesinin eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ( $p>0,05$ ).

**Tablo 22**  
**Örneklemin Anne Eğitim Durumuna Göre Kişilik Yapıları Alt Ölçeklerinden**  
**Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Kişilik Yapıları	Anne Eğitim Durumu						Toplam
	Okula Gitmemiş	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite		
Çekingen	n	24	104	86	107	84	405
	x	16,33	15,69	15,16	14,72	14,50	
	Ss	5,71	4,73	4,30	3,99	4,92	
	F	1,41					
	p	0,22					
Bağımlı	x	12,33	9,70	10,63	10,61	9,63	
	Ss	6,74	5,09	5,45	5,55	5,97	
	F	1,55					
	p	0,18					
	Pasif Agresif	x	19,08	16,22	16,66	16,15	16,96
Ss		4,74	5,14	4,38	4,20	5,30	
F		2,14					
p		0,07					
Obsesif Kompulsif		x	15,50	15,83	15,90	16,12	15,73
	Ss	4,44	5,44	4,63	4,36	4,22	
	F	0,13					
	p	0,97					
	Antisosyal	x	15,62	13,79	14,22	13,88	12,88
Ss		5,76	5,70	4,88	5,29	5,62	
F		1,41					
p		0,22					
Narsisistik		x	13,37	12,78	13,44	13,76	13,20
	Ss	5,15	5,63	5,64	4,77	5,87	
	F	0,44					
	p	0,77					
	Histriyonik	x	12,12	10,62	10,43	11,26	9,76
Ss		6,23	5,97	5,81	5,66	5,91	
F		1,18					
p		0,31					
Şizoid		x	17,66	14,95	15,55	15,25	15,17
	Ss	4,42	5,66	5,20	4,97	4,97	
	F	1,41					
	p	0,22					
	Paranoid	x	14,79	11,56	12,33	12,40	11,59
Ss		6,33	6,09	5,84	5,46	5,82	
F		1,74					
p		0,13					

Tablo 23'te görüleceği üzere katılımcıların kişilik yapıları ölçeğinin çekingen ve obsesif kompulsif alt ölçeklerinden aldıkları puanlarla katılımcıların babasının eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ( $p=0,012$ ). eğitim düzeyi çok düşük ve çok yüksek olanların çocukları arasında obsesif kompulsif kişilik yapısının daha fazla olduğu gözlenmiştir. Ancak katılımcıların kişilik yapıları ölçeğinin bağımlı, pasif agresif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid alt ölçeklerinden aldıkları puanlarla baba eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ( $p>0,05$ ).

**Tablo 23**  
**Örneklemin Baba Eğitim Durumuna Göre Kişilik Yapıları Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standard Sapmaları**

Kişilik Yapıları	Baba Eğitim Durumu						
		Okula Gitmemiş	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Toplam
Çekingen	n	10	79	82	104	130	405
	x	14,20	16,69	14,59	14,61	14,95	
	Ss	4,84	4,95	4,64	4,23	4,37	
	F	3,13					
	p	0,01					
Bağımlı	x	10	11,06	9,80	10,15	10,23	
	Ss	6,21	5,50	5,03	5,66	5,92	
	F	0,55					
	p	0,69					
	Pasif Agresif	x	18	17,13	16,07	15,92	17,10
Ss		4,94	5,28	4,56	4,68	4,65	
F		1,60					
p		0,17					
Obsesif Kompulsif		x	14,50	17,12	14,60	15,86	16,06
	Ss	4,83	5,20	4,33	4,80	4,25	
	F	3,24					
	p	0,01					
	Antisosyal	x	13,10	14,96	13,34	13,30	13,92
Ss		6,64	5,46	5,32	5,74	5,07	
F		1,32					
p		0,26					
Narsisistik		x	12,80	13,46	12,10	13,36	13,95
	Ss	4,61	5,75	4,79	5,75	5,33	
	F	1,50					
	p	0,19					
	Histriyonik	x	10,60	11,39	10,40	10,42	10,57
Ss		5,46	6,33	5,42	5,91	5,89	
F		0,39					
p		0,81					
Şizoid		x	16,20	15,89	15,10	14,76	15,62
	Ss	4,96	5,53	4,37	5,94	4,82	
	F	0,74					
	p	0,56					
	Paranoid	x	12,30	13,17	11,51	11,99	12,03
Ss		6,32	6,25	5,96	5,91	5,46	
F		0,88					
p		0,47					

#### 4.4. Bağımlı Değişkenlerin Karşılaştırılması

Çalışmada bağımlı değişkenlerin bir çoğunun kendi içinde ve birbirleriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir. (Tablo 24)

DEĞİŞKENLER	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
<b>Anne Baba Tutumu</b>														
Demokratik [1]														
Koruyucu [2]	-0,440*													
Otoriter [3]	-0,681*	0,702*												
<b>Bilişsel Çarpıtma [4]</b>	0,066	0,071	-0,017											
<b>Kişilik Yapıları</b>														
Çekingen [5]	-0,182*	0,251*	0,277*	0,376*										
Bağımlı [6]	-0,207*	0,251*	0,301*	0,215*	0,568*									
Pasif Agresif [7]	-0,184*	0,168*	0,165*	0,217*	0,464*	0,299*								
Obsesif Kompulsif [8]	-0,092	0,243*	0,203*	0,351*	0,601*	0,433*	0,495*							
Antisosyal [9]	-0,192*	0,272*	0,259*	0,209*	0,615*	0,517*	0,563*	0,624*						
Narsisistik [10]	-0,152*	0,210*	0,226*	0,209*	0,550*	0,592*	0,526*	0,586*	0,664*					
Histriyonik [11]	-0,197*	0,252*	0,291*	0,261*	0,571*	0,684*	0,378*	0,471*	0,611*	0,655*				
Şizoid [12]	-0,254*	0,138*	0,245*	0,076	0,461*	0,311*	0,592*	0,514*	0,571*	0,543*	0,391*			
Paranoid [13]	0,271*	0,325*	0,333*	0,209*	0,583*	0,525*	0,500*	0,514*	0,697*	0,571*	0,595*	0,536**		

\*p<0,05

#### 4.4.1. Bağımlı Değişkenlerin Alt Ölçeklerinin Kendi Aralarındaki İlişkiler

Her bir ölçeği kendi içerisinde değerlendirdiğimizde anne baba tutumu demokratik alt ölçeği, koruyucu tutum ( $r = -0,440$ ), otoriter tutum ( $r = -0,681$ ), alt ölçekleri arasında negatif yönde orta ve güçlü kuvvette bir ilişki mevcuttur. Bu ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır. Koruyucu ve otoriter tutumda ise pozitif yönde güçlü bir ilişki mevcuttur.

Kişilik yapılarının alt ölçeklerini karşılaştırdığımız zaman çekingen yapının diğer tüm yapılar ile orta güçte pozitif korelasyon gösterdiği gözlenmiştir. Bağımlı kişilik ile pasif agresif ve şizoid kişilik arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki varken obsesif kompulsif, antisosyal, narsistik, histironik ve paranoid kişilik arasında pozitif yönde orta güçte bir korelasyon mevcuttur. Çekingen kişilik yapısı alt ölçeğine baktığımızda, bağımlı ( $r = 0,568$ ), pasif agresif ( $r = 0,464$ ), obsesif kompulsif ( $r = 0,601$ ), antisosyal ( $r = 0,615$ ), narsistik ( $r = 0,550$ ), histriyonik ( $r = 0,571$ ), şizoid ( $r = 0,461$ ) ve paranoid ( $r = 0,583$ ) kişilik yapısı alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla çekingen kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puan yükseldikçe, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarda da yükselme görülmüştür.

Bağımlı kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlar, pasif agresif ( $r = 0,299$ ), obsesif kompulsif ( $r = 0,433$ ), antisosyal ( $r = 0,517$ ), narsistik ( $r = 0,592$ ), histriyonik ( $r = 0,684$ ), şizoid ( $r = 0,311$ ) ve paranoid ( $r = 0,525$ ) kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarla pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla, bağımlı kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlar yükseldikçe, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarda da yükselme görülmüştür.

Pasif agresif kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlar, obsesif kompulsif ( $r = 0,495$ ), antisosyal ( $r = 0,563$ ), narsistik ( $r = 0,526$ ), histriyonik ( $r = 0,378$ ), şizoid ( $r = 0,592$ ) ve paranoid ( $r = 0,500$ ) kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarla

pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla, pasif agresif kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlar yükseldikçe, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarda da yükselme görülmüştür.

Obsesif kompulsif kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlar, antisosyal ( $r=0,624$ ), narsisistik ( $r=0,586$ ), histriyonik ( $r=0,471$ ), şizoid ( $r=0,514$ ) ve paranoid ( $r=0,514$ ) kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarla pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla, obsesif kompulsif kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlar yükseldikçe, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarda da yükselme görülmüştür.

Antisosyal kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlar, narsisistik ( $r=0,664$ ), histriyonik ( $r=0,611$ ), şizoid ( $r=0,571$ ) ve paranoid ( $r=0,697$ ) kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarla pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla antisosyal kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlar yükseldikçe, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarda da yükselme olmuştur.

Narsisistik kişilik yapısı alt ölçeğine baktığımızda, histriyonik ( $r=0,655$ ), şizoid ( $r=0,543$ ) ve paranoid ( $r=0,571$ ) kişilik yapısı alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla narsisistik kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puan yükseldikçe, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarda da yükselme olmuştur.

Histriyonik kişilik yapısı alt ölçeğine baktığımızda, şizoid ( $r=0,391$ ) ve paranoid ( $r=0,595$ ) kişilik yapısı alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla histriyonik kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlar yükseldikçe şizoid ve paranoid kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarda da yükselme olmuştur.

Şizoid kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlar, paranoid ( $r=0,536$ ) kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanla pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla şizoid kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlar yükseldikçe paranoid kişilik yapısı alt ölçeğinden alınan puanlarda da yükselme olmuştur.

#### **4.4.2. Bağımlı Değişkenlerin Birbirleri İle İlişkileri**

Genel olarak bakıldığında anne baba tutumu ile bilişsel çarpıtma puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Ancak kişilik yapısı hem anne baba tutumu hem de bilişsel çarpıtma puanları ile hemen her düzeyde anlamlı bir ilişkiye sahiptir.

##### **4.4.2.1. Anne Baba Tutum-kişilik yapısı**

Değişkenleri tek tek ele aldığımızda anne baba tutumu demokratik alt ölçeği ve çekingen ( $r= -0,182$ ), bağımlı ( $r= -0,207$ ), pasif agresif( $r=-0,184$ ), antisosyal ( $r= -0,192$ ), narsisistik ( $r= -0,152$ ), histriyonik( $r=-0,197$ ), şizoid ( $r= -0,254$ ) ve paranoid ( $r= -0,271$ ) kişilik yapıları alt ölçekleri arasında negatif yönlü ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla anne baba tutum ölçeğinin demokratik tutum alt ölçeğinden alınan puanlar yükseldikçe çekingen, bağımlı, pasif agresif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarda düşme görülmüştür. Anne baba tutum ölçeğinin demokratik tutum alt ölçeği ile obsesif kompulsif kişilik yapısı ( $r=-0,092$ ) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Anne baba tutumu koruyucu/istekçi alt ölçeğine baktığımızda, çekingen ( $r=0,251$ ), bağımlı ( $r= 0,251$ ), pasif agresif ( $r=0,168$ ), obsesif kompulsif( $r=0,243$ ), antisosyal( $r=0,272$ ), narsisistik( $r=0,210$ ), histriyonik ( $r=0,252$ ), şizoid ( $r=0,138$ ) ve paranoid ( $r=0,325$ ) kişilik yapısı alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla koruyucu tutum alt ölçeğinden alınan puanlar yükseldikçe, çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarda da yükselme görülmüştür. Otoriter tutum alt ölçeğine

baktığımızda, çekingen ( $r=0,277$ ), bağımlı ( $r=0,301$ ), pasif agresif ( $r=0,165$ ), obsesif kompulsif ( $r=0,203$ ), antisosyal ( $r=0,259$ ), narsisistik ( $r=0,226$ ), histriyonik ( $r=0,291$ ), şizoid ( $r=0,245$ ) ve paranoid ( $r=0,333$ ) kişilik yapısı alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla otoriter tutum alt ölçeğinden alınan puanlar yükseldikçe, çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapısı ölçeklerinden alınan puanlarda da yükselme görülmüştür.

#### 4.4.2.2. Bilişsel Çarpıtma ve Kişilik Yapısı

Çekingen ( $r=0,376$ ), bağımlı ( $r=0,215$ ), pasif agresif ( $r=0,217$ ), obsesif kompulsif ( $r=0,351$ ), antisosyal ( $r=0,209$ ), narsisistik ( $r=0,209$ ), histriyonik ( $r=0,261$ ) ve paranoid ( $r=0,209$ ) kişilik yapısı alt ölçekleri ile bilişsel çarpıtma puanları arasındana pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Daha açık bir anlatımla bilişsel çarpıtma ölçeğinden alınan puanlar yükseldikçe, çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik ve paranoid kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarda da yükselme görülmüştür.

**Tablo 25**

**Örneklemin “Bilişsel Çarpıtma” Değişkeninin Değişkeninin Yordanmasına ilişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları**

Değişken	B	Standart Hata	Beta	T	P
(Constant)	41,023	1,626		25,233	,000
ÇEK	,620	,121	,344	5,137	,000
BAĞ	,164	,126	,112	1,302	,194
PASAG	,225	,103	,131	2,174	,030
OK	,483	,111	,274	4,336	,000
ANTI	-,153	,116	-,101	-1,323	,187
NAR	,02	,109	-,033	-,455	,650
HIST	,145	,100	,103	1,447	,149
SIZ	-,329	,098	-,207	-3,341	,001
PAR	02	,101	,070	,979	,328
BORD	-,498	,171	-,274	-2,909	,004

R= .47      R<sup>2</sup> = .22

[ F<sub>0</sub> = p < ]

Analiz sonucuna göre “bilişsel çarpıtma” puanları diğer faktörlerle ele alındığında genel olarak kişilik yapıları alt ölçeklerine ilişkin toplam varyansın %22’sini açıklamaktadır. Regresyon modeline ilişkin parametreler incelendiğinde standardize edilmiş regresyon katsayıları ( $\beta$ ), yordayıcı değişkenlerin bilişsel çarpıtma puanlarının diğer faktörler üzerindeki önem sırasının; çekingen kişilik ( $\beta=0,344$ ;  $t=5,17$ ;  $p<0,00$ ), obsesif kompulsif kişilik ( $\beta=0,274$ ;  $t=4,33$ ;  $p<0,00$ ), borderline kişilik ( $\beta=.274$ ;  $t=2,909$ ;  $p<0,01$ ) şizoid kişilik ( $\beta=.207$ ;  $t=3,34$ ;  $p<0,01$ ) olduğunu göstermektedir.

Bütün değişkenler birlikte ele alındığında bilişsel çarpıtmaların kişilik yapıları alt ölçeklerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Bilişsel çarpıtmaları en çok etkileyen değişkenler sırasıyla çekingen kişilik, obsesif kompulsif kişilik, şizoid kişilik ve borderline kişilik türü ile ilgilidir.

## BÖLÜM V

### TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

#### 5.1. Tartışma

Çalışmamızda anne baba tutumu ile bilişsel çarpıtmalar arasında bir ilişki gözlenmemiştir. Ancak kişilik yapıları ile anne baba tutumu ve bilişsel çarpıtmalar arasında bir ilişki mevcuttur. Araştırmamızın deseni gereği değişkenler arası ilişki tespit edilse bile bir neden sonuç ilişkisine varılması mümkün değildir. Nitekim anne baba tutumunun kişilik yapısını etkilediği ya da kişilik yapısının bilişsel çarpıtmalara neden olduğunu söylememiz mümkün değildir. Ancak yine de sonuçlara bakıldığında istatistiksel olarak olmasa da anne baba tutumu ile bilişsel çarpıtmalar arasında dolaylı bir ilişkiden söz etmek çok yanlış olmayacaktır. Bu ilişki farklı çalışma desenlerinde daha görünür kılınabilir.

#### 5.1.1. Katılımcıların Öğrenim Gördüğü Fakülte İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki

Araştırmada algılanan anne baba tutumunun öğrencinin okuduğu fakülte ile bir ilişkisi bulunmamıştır. Literatüre baktığımızda Oskay (1981) “Değer Yargıları Yönünden Ana-Baba Ergen Çatışması” adlı araştırmasında, meslek seçimi konusu üzerinde durmuştur. Ana-babaların %73’ünün meslek seçimi konusunda çocuğa karışılmaması görüşünde oldukları saptanmıştır.

#### 5.1.2. Örneklemin Cinsiyeti İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki

Örneklemin cinsiyeti ile anne baba tutumu arasındaki ilişki incelendiğinde anne babaların kızlara daha demokratik bir tutumla yaklaştıkları, erkeklere ise daha otoriter bir tutumla yaklaştıkları görülmektedir. Örneklem üniversite öğrencileri olduğu için kızlarını üniversiteye gönderen anne babaların demokratik tutum sergilemeleri beklenen bir durumdur. Ayrıca erkek çocuklarının okumaları için anne

babaların daha otoriter bir tutumla yaklaşmaları da beklenmektedir.

Çocuğun cinsiyeti, özellikle cinsiyet ayrımlarının kuvvetli olduğu toplumlarda, çocuklara yapılan yatırımların getirisini, annenin çocuğundan beklediği davranışları ve anne ve çocuğun toplumsal çevre ile olan ilişkilerini etkileyecektir. Bu konuda yapılan bir çalışmada ebeveynlerin, çocukların davranışlarına, cinsiyete göre farklı düzeylerde övgü ve yergi içeren yorumlarda buldukları saptanmıştır (Radke-Yarrow, Richters & Wilson, 1988). Fiziksel ceza davranışlarını araştıran ve Çinli ailelerle yapılan bir çalışma, ebeveynlerin erkek çocuklarına karşı daha fazla katı disiplin yöntemleri uyguladıklarını göstermiştir (Xing, Wang, Zhang, He & Zhang, 2011; İmer, N., 2012).

ABD’de yapılan bir çalışmada, herhangi bir yanlış davranışta, ebeveynlerin kız çocuklarına karşı davranışın nedenlerini anlamaya yöneldikleri ve davranışın sonuçlarını açıkladıkları, fakat erkek çocuklarına daha baskıcı disiplin uyguladıkları bulunmuştur (Smetana, 1989).

### **5.1.3. Örneklemin Ekonomik Durumu İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki**

Çalışma sonucuna göre ekonomik durum arttıkça anne babanın gösterdiği demokratik tutumda artış görülmektedir. Literatüre de baktığımızda benzer sonuçlar görülmektedir. Ailenin ekonomik düzeyinin ana babalık davranışına etkisini açıklamak için birbiri ile bağlantılı iki kavramsal model kullanılmaktadır. Bunlar kaynak ve stres modelleridir. Kaynak modeli, çocukların maddi ve manevi ihtiyaçlarının giderilmesinde ailenin ekonomik durumuna odaklanır. Stres modeli ise ailenin ekonomik durumu ile ilişkili olabilecek duygusal durumunun ana babalık davranışı üzerindeki etkisine odaklanır (Yeung, Linver & Brooks-Gunn, 2002).

Kaynak modeline göre, ailenin geliri ebeveynlerin çocuğa verebileceği kaynakları belirler. Ana babalık davranışları bu kaynaklarla sınırlıdır; ebeveynlerin maddi imkanlarını ve manevi değerlerini yansıtan ve çocuğa yapılan beşeri sermaye yatırımını oluşturan davranışlardır (Becker & Thomes, 1986). Stres modeli, ailenin

ekonomik problemlerinin veya gelirindeki düşüşlerin, annenin ve babanın genel duygusal durumunda yaptığı olumsuz etkilerden dolayı ana babalık davranışlarına yansıdığını öne sürer (Conger ve ark., 1992). Ailenin gelirindeki yetersizlik veya gelirdeki düşüşler olumlu ana babalık davranışlarını azaltır, katı disiplin ya da fiziksel ceza davranışlarını arttırır (Conger, Patterson & Ge, 1995; McLoyd, 1990).

Stres modelinde bu etkileri açıklayan iki nedensel süreç tanımlanmaktadır. İlk olarak ekonomik yetersizlik ailelerin çocukların bakımı için gerekli olan ihtiyaçlarını karşılamalarını güçleştirir, ailede yaşam stresi ve maddi kaygıya yol açar. Sonuç olarak, anneler depresyon ve yetersizlik duygularından dolayı ilgisiz (ihmkar) davranışlar, öfkeli duygu durumlarından dolayı şiddete dayalı disiplin ve güvensizlik dolaylı değişken (tutarsız) davranışlar gösterirler (Downey& Coyne, 1990). İkinci olarak ise ekonomik yetersizlik ve bunun sonucu olarak ihtiyaçların karşılanmaması, aile içinde iletişimin ve duygusal bağların zayıflamasına neden olur. Sonuç olarak, ana babalık davranışlarını destekleyici ilişkilerin zayıflaması ile olumlu ana baba davranışları azalır, olumsuz ana baba davranışları artar (Bradley ve ark, 1994).

Ampirik çalışmalar, aile geliri ile ana babalık davranışları arasında güçlü bir ilişki saptamıştır (Bradley ve ark, 1994; Corwyn & Bradley, 1999; Dodge, Pettit& Bates, 1994; Kelley, Power &Wimbush, 1992). Lempers, Clark-Lempers ve Simons (1989) çalışmalarında, düşük sosyoekonomik düzeyli ailelerde, ana baba davranışlarının sevecen ve çocuk merkezli olmaktan ziyade ana baba odaklı, tutarsız ve baskıcı olduğunu bulmuşlardır.

Türkiye’de ana babalık davranışlarını ulusal düzeyde ve kapsamlı olarak inceleyen bir çalışmanın (TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995) bulgularına göre, Türkiye’de yetkin ve sıcak/destekleyici ana babalık türleri yaygındır, fakat ana babalık davranışları sosyoekonomik düzeye göre önemli şekilde farklılaşmaktadır. Bu çalışmalar, düşük sosyoekonomik düzeyden ailelerde çocuğun itaatkar olmasına önem verildiğini ve anne babanın daha cezalandırıcı olduğunu, yüksek sosyoekonomik düzeyden ailelerde ise çocukta özerkliğin geliştirilmesinin önemli görüldüğünü saptamıştır.

#### **5.1.4. Örneklemin Annesinin Eğitim Durumuyla Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişki**

Çalışma sonuçlarına göre örneklemin annesinin eğitim durumu arttıkça, ailede gösterilen demokratik tutumda artış görülmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan annelerin demokratik tutumla çocuk yetiştirmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Yapılan bazı çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Ana baba davranışlarının biçimlenmesinde annenin bilişsel düzeyinin ve bununla ilişkili olan eğitim düzeyinin önemi büyüktür (Hoff, Laursen& Tardif, 2002; Watson, Kirby, Kelleher & Bradley, 1996; Whiteside- Mansell, Pope& Bradley, 1996). Annenin bilişsel ve eğitim düzeyleri, çocuğa verebileceği kaynakları ve ana babalık amaçlarını etkiler. Annenin eğitim düzeyi ile sıcak ya da cezalandırıcı davranışları da yakından ilişkilidir. Bulgulara göre, annenin eğitimi arttıkça sıcak ve destekleyici ana babalık davranışları da artmaktadır (Klebov, Brooks-Gunn, Chase-Landsdate & Gordon, 1997). Buna karşın, bazı çalışmalar annenin bilişsel düzeyi ya da eğitim düzeyi ile sıcak ve destekleyici ana babalık davranışları arasındaki ilişkinin zayıf olduğuna işaret etmektedir (Williams, Williams, Lopez & Tayko, 2000).

Türkiye’de yapılan araştırmalar da literatürü destekler niteliktedir (Demirel ve ark, 2001; Yağmurlu, Citlak, Dost & Leyendecker, 2009). Bulgular, annenin eğitim düzeyinin düşük olmasının, annenin çocuğuna ayırdığı süreyi ve annenin çocuğuna gösterdiği destekleyici davranışları azalttığı yönündedir. Türkiye’de ana babalık davranışlarını inceleyen bir çalışmanın (TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995) sonuçlarına göre, Türkiye’de olumlu ana babalık davranışları ile annenin eğitim düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki vardır. Uluslar arası çalışmalara benzer şekilde, Türkiye’de yapılan çalışmalarda da düşük eğitimli annelerin, yüksek eğitimli annelere oranla daha fazla cezalandırma davranışı gösterdikleri saptanmıştır (Nacak ve ark, 2011).

#### **5.1.5. Örneklemin Babasının Eğitim Durumuyla Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki**

Anne baba tutumunda annenin eğitim durumunun etkili olmasının yanı sıra babanın eğitim durumunu da etkili olduğu görülmüştür. Babanın eğitim durumu

arttikça, çocuğa demokratik tutum ile yaklaşmaktadır. Anne baba tutumlarını incelerken babalara daha az yer verilmesinden dolayı, literatürde bu konuda çok fazla araştırmayla karşılaşılmamıştır. Ancak yapılan araştırmada babanın eğitim durumunun da anne baba tutumlarında etkili olduğu görölmüştür.

#### **5.1.6. Örneklemin Öğrenim Gördüğü Fakülteyle Bilişsel Çarpıtma Düzeyleri Arasındaki İlişki**

Araştırma sonucuna göre güzel sanatlar fakültesi öğrencilerinin bilişsel çarpıtma düzeyleri fen, edebiyat ve mühendislik fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Yurtal (1999) yaptığı çalışmasında üniversite öğrencilerinin bilim dalları ile akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ancak araştırmada yalnızca fen bilimleri ile sosyal bilimler fakültelerine yer verilmiştir ve bu fakülte öğrencilerinin akılcı olmayan inançları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu çalışmada sosyal ve fen bilimlerine güzel sanatlar fakültesi eklenmiştir ve güzel sanatlar fakültesi öğrencilerinin akılcı olmayan inançları, fen ve sosyal bilimler fakültelerinden yüksek bulunmuştur.

#### **5.1.7. Örneklemin Cinsiyetine Göre Bilişsel Çarpıtma Düzeyi İle İlişkisi**

Araştırmanın sonucuna göre cinsiyet ile bilişsel çarpıtmalar arasında bir ilişki bulunmamıştır. Literatüre baktığımızda, Yurtal-Dinç (1999), araştırmasında akılcı olmayan inançlar puanların cinsiyete göre farklı çıkmadığını bulmuştur. Durm ve Stowers (1998), akılcı olmayan inançların cinsiyete göre değişmediğini ortaya koymuştur. Bilge, Arslan ve Doğan (2000), yaptıkları araştırmada üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inanç düzeylerinin farklılığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark saptayamamıştır. Akılcı olmayan inançlarla cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda (Honglund& Collison, 1989) akılcı olmayan inançlarla cinsiyet arasındaki farklılığı ortaya koyan bir sonuca ulaşılmamıştır.

#### **5.1.8. Örneklemin Ekonomik Durumu İle Bilişsel Çarpıtma Düzeyi Arasındaki İlişki**

Araştırma sonucunda örneklemin ekonomik durumu ile bilişsel çarpıtma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

### **5.1.9. Örneklemin Annesinin Eğitim Durumu İle Bilişsel Çarpıtma Düzeyi Arasındaki İlişki**

Araştırmanın alt problemlerinden birini oluşturan annenin eğitim durumu ile bilişsel çarpıtma düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığıdır. Araştırmanın sonucuna göre annenin okumamış, ilkokul, ortaokul, lise ya da üniversite mezunu olması ile çocuğun bilişsel çarpıtma düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatüre baktığımızda Altıntaş (2006) yaptığı çalışmasında liseli ergenlerin annelerinin eğitim durumlarıyla akılcı olmayan inanç geliştirmeleri arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Bu araştırmaya göre anneleri ilkokul, ortaokul ve lise mezunu öğrencilerin akılcı olmayan inanç düzeyleri, anneleri üniversite mezunu olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

### **5.1.10. Örneklemin Babasının Eğitim Durumu İle Bilişsel Çarpıtma Düzeyi Arasındaki İlişki**

Araştırmanın alt problemlerinden birini oluşturan babanın eğitim durumu ile bilişsel çarpıtma düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığıdır. Araştırmanın sonucuna göre babanın okumamış, ilkokul, ortaokul, lise ya da üniversite mezunu olması ile çocuğun bilişsel çarpıtma düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatüre baktığımızda Altıntaş (2006) yaptığı çalışmasında benzer şekilde babanın eğitim durumuyla liseli ergenin akılcı olmayan inanç düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

### **5.1.11. Örneklemin Öğrenim Gördüğü Fakülte İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki**

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğrencinin öğrenim görmeyi tercih ettiği fakülte ile kişilik yapıları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Fakülte ile kişilik yapısı arasındaki ilişki ile ilgili literatür tarandığında, bu konuda yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır.

### **5.1.12. Örneklemin Cinsiyeti İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki**

Araştırmanın alt problemlerinden birini oluşturan cinsiyet ile kişilik yapısı arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığıdır. Araştırmanın sonucuna göre

cinsiyetin, kişilik yapıları ölçeğinin pasif agresif, antisosyal, histriyonik, şizoid ve paranoid alt ölçeğiyle ilişkili olduğu görülmüştür. Erkekler, kızlara göre daha yüksek pasif agresif, antisosyal, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik özellikleri göstermektedir.

Literatürde pasif agresif kişilik yapısının epidemiyolojisi hakkında bir çalışma bulunmamaktadır, ancak kadınların sorunlarını konuşarak çözüme eğilimi karşısında erkeklerin daha pasif yöntemler kullanarak sessiz kalması, erkeklerin daha pasif agresif kişilik yapısına sahip olduğunu düşündürmektedir.

Ayrıca araştırmanın sonucuna göre erkeklerin daha antisosyal kişilik yapısına sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuç literatürü destekler niteliktedir. Görülme sıklığı erkeklerde %3-7 arasında, kadınlarda ise %1 dolaylarındadır (Köroğlu, 2010).

Toplumun %7.5'unu etkilediği öne sürülen şizoid kişilik yapısının, çalışmanın sonucunda erkeklerde daha sık görüldüğü bulunmuştur. Yapılan farklı çalışmalarda da aynı sonuçların elde edildiği görülmektedir, şizoid kişilik yapısının erkeklerde kadınlardan iki kat daha sık görüldüğü bulunmuştur (Köroğlu, 2010).

Araştırmanın sonucunda, toplumda görülme sıklığı %2-3 arasında olan histriyonik kişilik yapısının erkeklerde daha sık görüldüğü bulunmuştur. Histriyonik kişilik yapısının kadınlarda daha sık görüldüğü bildirilmesine rağmen büyük bir olasılıkla erkeklere gereğinden daha az konan bir tanı olduğu düşünülmektedir (Köroğlu, 2010).

Toplumun %0.5-2.5'inde görülen paranoid kişilik yapısı erkeklerde daha sık görülmektedir ve yapılan bu çalışma literatürü doğrular niteliktedir.

Literatüre baktığımızda bağımlı kişilik yapısına kadınlarda, obsesif kompulsif kişilik yapısına ise erkeklerde daha sık rastlandığını görmekteyiz, ancak yapılan bu çalışmada cinsiyet ile bağımlı kişilik yapısı ve obsesif kompulsif kişilik yapısı arasında bir ilişki bulunmamıştır.

### **5.1.13. Örneklemin Ekonomik Durumu İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki**

Araştırma sonucuna göre histriyonik kişilik yapısının, örneklemin ekonomik durumu ile ilişkisi olduğu görülmüştür.

### **5.1.14. Örneklemin Annesinin Eğitim Durumu İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki**

Yapılan çalışmanın sonucunda örneklemin annesinin eğitim durumu ile öğrencinin kişilik yapısı arasında bir ilişki bulunmamıştır.

### **5.1.15. Örneklemin Babasının Eğitim Durumu İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki**

Araştırmanın sonucunda öğrencinin babasının eğitim durumu ile kişilik yapıları ölçeğinin çekingen ve obsesif kompulsif kişilik yapıları alt ölçekleri arasında bir ilişki bulunmuştur. Eğitim düzeyi çok yüksek ya da çok düşük kişilerin çocuklarında obsesif kompulsif kişiliğin daha çok görülmesi literatür ile desteklenmemiş olup sonraki çalışmalarda bu durum yeniden incelenmelidir.

### **5.1.16. Algılanan Anne Baba Tutumu İle Bilişsel Çarpıtma Düzeyi Arasındaki İlişki**

Yapılan çalışmanın sonucunda öğrencinin algıladığı anne baba tutumu ile bilişsel çarpıtma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

### **5.1.17. Algılanan Anne Baba Tutumu İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki**

Araştırmanın sonucuna göre algılanan anne baba tutumlarından demokratik tutum ile çekingen, bağımlı, pasif agresif, antisosyal, narsisistik, histriyonik ve paranoid kişilik yapıları arasında negatif yönlü bir ilişki vardır. Algılanan demokratik tutum arttıkça, çekingen, bağımlı, pasif agresif, antisosyal, narsisistik, histriyonik ve paranoid kişilik yapılarına rastlanma oranı azalmaktadır.

Algılanan anne baba tutumlarından korucu/istekçi tutum ile çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve

paranoid kişilik yapıları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumu arttıkça, çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapılarına rastlanma oranı da artmaktadır.

Algılanan anne baba tutumlarından otoriter tutum ile çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapıları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Algılanan otoriter tutum arttıkça, çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid kişilik yapılarına rastlanma oranı da artmaktadır.

Literatüre baktığımızda çekingen kişilik yapısını ortaya çıkaran nedenlerin anne babaların küçümsemeleri ya da aşırı koruyup kollamaları olarak görmekteyiz (Köroğlu&Bayraktar, 2010). Yapılan çalışma bu bulguları destekler niteliktedir. Demokratik tutum arttıkça, çekingen kişilik yapısı azalırken, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlar arttıkça, çekingen kişilik yapısı artmaktadır.

Bağımlı kişilik yapısının etiolojisine baktığımızda, nedenleri çoğunlukla psikososyal olarak bilinir. Bazı toplumlarda kültürel açıdan cinsiyet, ırk ya da rol durumları bakımından bağımlılık beklenir. Ana babalar çocuklarının bağımsız davranmalarına izin vermezler ve bu davranışa başkaldırı olarak bakarlar. Bu da bazı davranışların özerk olmasına izin vermez (Ceylan, Yazan & Demirergi, 2000). Çocuğun bağımsız davranmasına izin veren demokratik tutum sergileyen anne babaların çocuklarında bağımlı kişilik yapısına rastlanma sıklığı daha azdır.

Küçük yaşlarda otorite ile sorunu olan çocuklarda pasif agresif kişilik yapısının görülme olasılığı daha fazladır (Köroğlu& Bayraktar, 2010). Yapılan bu çalışma literatürü destekler nitelikte, otoriter ve koruyucu/istekçi anne baba tutumu sergileyen anne babaların çocuklarında, demokratik anne baba tutumu ile yetişmiş çocuklara oranla pasif agresif kişilik yapısına rastlanma sıklığı daha fazladır.

Obsesif Kompulsif kişilik yapısının etiyojisine baktığımızda, daha çok katı disiplinle yetiştirilmiş kişilerde görüldüğünü görmekteyiz. Yapılan çalışmanın da koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumu ile yetişen çocuklarda, obsesif kompulsif kişilik yapısı görülme sıklığının artmakta olduğunu görmekteyiz.

Antisosyal kişilik yapısının etiyojisine baktığımızda, genetik faktörlerin yanı sıra anne babaların terk etmesi ya da sömürsü ve anne babaların keyfi olarak ağır cezalandırmaları sonucu görüldüğünü görmekteyiz. Ayrıca antisosyal kişiliklerin anneleriyle ilgili bilgiler arasında düzgün bir ev ortamının eksikliği yanında gerekli disiplin, ilgi ve şefkatin olmaması da ileride bu çocukların suça eğilimli olabileceklerini düşündürmektedir (Ceylan, Yazan, Demirergi, 2000). Araştırmanın sonucunda da benzer şekilde, otoriter ve koruyucu/istekçi anne baba tutumu ile yetişen çocuklarda, antisosyal kişilik yapısı görülme sıklığının arttığını görmekteyiz.

Küçük yaşlarda anneyi yitirme ya da anne tarafından reddedilme sonucunda anneyle eşduyum yapılamamış olmasının narsisistik kişilik gelişiminden sorumlu olduğu düşünülmektedir (Koroğlu& Bayraktar, 2010). Araştırma sonucu da bu literatürü destekler niteliktedir, otoriter ve koruyucu/istekçi anne baba tutumu sergileyen anne babaların çocuklarında, demokratik anne baba tutumu ile yetişmiş çocuklara oranla narsisistik kişilik yapısına rastlanma sıklığı daha fazladır.

Histriyonik kişiliğin etiyojisine baktığımızda mesafeli ve hoşgörüyü davranmayan bir baba, kışkırtıcı ve ayartıcı bir anne örüntüsüyle sık karşılaşıldığını görmekteyiz (Koroğlu& Bayraktar, 2010). Yapılan bu çalışma literatürü destekler nitelikte, otoriter ve koruyucu/istekçi anne baba tutumu sergileyen anne babaların çocuklarında, demokratik anne baba tutumu ile yetişmiş çocuklara oranla histriyonik kişilik yapısına rastlanma sıklığı daha fazladır.

Literatüre baktığımızda şizoid kişiliğin temeli erken çocukluk dönemi olarak görülmektedir. Erken çocukluk dönemini soğuk ve ilgisiz yaşayan çocuklarda, ileri dönemlerde ilişki ve kişilerarası bağlantıların önemli ya da gerekli olmadığı şeklinde bir düşünce tarzı gelişimi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çocukluk döneminde

aile ilişkilerinin bozuk ve çarpık olmasıyla ve çocuğun yalnız olması, yaşlılarıyla arkadaşlık kurmada sorun yaşamasıyla da ortaya çıkabilmektedir (Bayat&Şengül, 2007). Yapılan çalışmanın da koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumu ile yetişen çocuklarda, şizoid kişilik yapısı görülme sıklığının artmakta olduğunu görmekteyiz.

Paranoid kişiliğin etiyolojisine baktığımızda çocukluk dönemine ilişkin aile sorunları saptanabilir. Çocuklukta sömürüye uğramış olma öyküsü alınabilir (Koroğlu & Bayraktar, 2010). Ailenin mantık dışı ve aşırı baskıcı, ezici nitelikteki öfkeden etkilenen çocuğun bu duygularla özdeşleşip, sonrasında bu saldırgan dürtülerin farkındalığından kaçınmak için bu dürtülerin kendinde değil, karşısındakilerde olup, kendine yöneldiği seklinde bir yansıtma mekanizması ile gerçekleştiği düşünülmektedir. Ayrıca bu kişilerin yetersiz, aşağılanmış ve kendilerine yardım edilemez hissettikleri, bu duyguların etkisini hissetmemek için çevreyi suçladıkları düşünülmektedir (Gençtan, 2003). Yapılan bu çalışma literatürü destekler nitelikte, otoriter ve koruyucu/istekçi anne baba tutumu sergileyen anne babaların çocuklarında, demokratik anne baba tutumu ile yetişmiş çocuklara oranla pasif agresif kişilik yapısına rastlanma sıklığı daha fazladır.

#### **5.1.18. Kişilik Yapıları ve Bilişsel Çarpıtma Düzeyleri Arasındaki İlişki**

Bilişsel çarpıtma ölçeğinden alınan puanlar yükseldikçe, çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik ve paranoid kişilik yapısı alt ölçeklerinden alınan puanlarda da yükselme görülmüştür.

Bilişsel çarpıtmaları en çok etkileyen değişkenler sırasıyla çekingen kişilik, obsesif kompulsif kişilik ve şizoid kişilik türü ile ilgilidir.

## 5.2. Sonuç

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulguların genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve buna bağlı olarak, eğitimcilere, araştırmacılara ve anne babalara çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Çalışmada algılanan anne baba tutumu, bilişsel çarpıtmaları ve kişilik yapıları çeşitli değişkenlerle incelenmiş ve değişkenler arasında anlamlı düzeyde ilişkiler görülmüştür.

Algılanan anne baba tutumu, bilişsel çarpıtmalar ve kişilik yapıları ölçekleri ve alt ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Buna göre;

1. Algılanan anne baba tutumlarından demokratik tutum ile çekingen kişilik yapısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
2. Algılanan anne baba tutumlarından demokratik tutum ile bağımlı kişilik yapısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
3. Algılanan anne baba tutumlarından demokratik tutum ile pasif agresif kişilik yapısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
4. Algılanan anne baba tutumlarından demokratik tutum ile antisosyal kişilik yapısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
5. Algılanan anne baba tutumlarından demokratik tutum ile narsisistik kişilik yapısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
6. Algılanan anne baba tutumlarından demokratik tutum ile histriyonik kişilik yapısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
7. Algılanan anne baba tutumlarından demokratik tutum ile paranoid kişilik yapısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
8. Algılanan anne baba tutumlarından koruyucu/istekçi tutum ile çekingen kişilik yapısı pozitif yönde arasında anlamlı bir ilişki vardır.
9. Algılanan anne baba tutumlarından korucu/istekçi tutum ile bağımlı kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
10. Algılanan anne baba tutumlarından korucu/istekçi tutum ile pasif agresif kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
11. Algılanan anne baba tutumlarından korucu/istekçi tutum ile obsesif kompulsif kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
12. Algılanan anne baba tutumlarından korucu/istekçi tutum ile antisosyal kişilik

- yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
13. Algılanan anne baba tutumlarından korucu/istekçi tutum ile narsisistik kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  14. Algılanan anne baba tutumlarından korucu/istekçi tutum ile histriyonik kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  15. Algılanan anne baba tutumlarından korucu/istekçi tutum ile şizoid kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  16. Algılanan anne baba tutumlarından korucu/istekçi tutum ile paranoid kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  17. Algılanan anne baba tutumlarından otoriter tutum ile çekingen kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  18. Algılanan anne baba tutumlarından otoriter tutum ile bağımlı kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  19. Algılanan anne baba tutumlarından otoriter tutum ile pasif agresif kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  20. Algılanan anne baba tutumlarından otoriter tutum ile obsesif kompulsif kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  21. Algılanan anne baba tutumlarından otoriter tutum ile antisosyal kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  22. Algılanan anne baba tutumlarından otoriter tutum ile narsisistik kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  23. Algılanan anne baba tutumlarından otoriter tutum ile histriyonik kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  24. Algılanan anne baba tutumlarından otoriter tutum ile şizoid kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  25. Algılanan anne baba tutumlarından otoriter tutum ile paranoid kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  26. Bilişsel çarpıtma düzeyi ile çekingen kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  27. Bilişsel çarpıtma düzeyi ile bağımlı kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
  28. Bilişsel çarpıtma düzeyi ile pasif agresif kişilik yapısı arasında pozitif yönde

anlamli bir ilişki vardır.

29. Bilişsel çarpıtma düzeyi ile obsesif kompulsif kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamli bir ilişki vardır.
30. Bilişsel çarpıtma düzeyi ile antisosyal kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamli bir ilişki vardır.
31. Bilişsel çarpıtma düzeyi ile narsisistik kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamli bir ilişki vardır.
32. Bilişsel çarpıtma düzeyi ile histriyonik kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamli bir ilişki vardır.
33. Bilişsel çarpıtma düzeyi ile paranoid kişilik yapısı arasında pozitif yönde anlamli bir ilişki vardır.

### 5.3. neriler

Konuya katkısı olabileceği dşnncesiyle konuya ilişkin ileride yapılacak araştırma ve diğer çalışmalar için aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

1. Gerek eğitim kurumlarında gerekse medya aracılığı ile algılanan anne baba tutumlarının kişilik yapısını etkilediği vurgulanmalı, buna ilişkin danışmanlık hizmetlerine önem verilmelidir.
2. Otoriter ve koruyucu/istekçi anne baba tutumlarının çocukların kişilik yapılarını olumsuz yönde etkilediği vurgulanmalıdır.
3. Bilişsel çarpıtmaların kişilik yapılarını olumsuz etkilediği vurgulanmalı, bilişsel çarpıtmalarla ilgili terapilere önem verilmelidir.
4. ocuk sahibi olmadan önce anne baba eğitimi çalışmaları geliştirilmelidir.
5. Anne baba tutumlarının işlevsel olması açısından aile danışmanlığına ilişkin hizmetlerin yaygınlaştırılması, aile eğitimi çalışmalarının oluşturulması ve katılımın arttırılması önemlidir.
6. Kişilik yapılarına ilişkin araştırmaların yaygınlaştırılması, psikolojik danışmanlık hizmetlerine önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.
7. Algılanan anne baba tutumlarına ilişkin araştırmaların yaygınlaştırılması, aile danışmanlığı hizmetlerine önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.
8. Bilişsel çarpıtma düzeyi yüksek bireylerin uzman yardımlarına yönelik yönlendirmelerin yapılması ve yaygınlaşması sağlanmalıdır.

## KAYNAKÇA

- Abacı, R. (1986). *Demokratik ve İlgisiz Olarak Algılanan Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Kaygı Düzeyi ile İlişkisi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Adler, A. (1992). *İnsanı Tanıma Sanatı* (Çev. K. Şipal), 3. Basım, Say Yayınları, İstanbul.
- Akdemir, Ç. (1991) Okullarımızda Mesleki Rehberliğin Önemi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 1(2): 76-83*
- Aksaray, S. (1992). Adölesanların Benlik İmajlarını Etkileyen Etmenlerden Anne Baba Tutum Algısı. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış). Çukurova Üniversitesi, 132 s. Adana.
- Aksoy, A. & Mağden, D. (1993). Denetim Odağı ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *9. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*, Ya-Pa Yayınları, Ankara.
- Amerikan Psikiyatri Birliği: *Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması Elkitabı*, Yeniden Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası (DSM-IV-TR), Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, 2000'den çeviren Köroğlu E, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2001
- Ansbacher, H. L. & Ansbacher, R. R. (1956) *The Individual Psychology of Alfred Adler*. New York: Basic Books
- Altıntaş, G. (2006). *Liseli Ergenlerin Kişiler Arası İletişim Becerileri İle Akılcı Olmayan İnançları Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara
- Baydar, N., Akçınar, B. & İmer, N. (2012). Çevre, Sosyoekonomik Bağlam ve Ana Babalık. *Ana Babalık: Kuram ve Araştırma*, 81-127
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and sustain use. *Journal of Early Adolescence*, 11, 56-95
- Berens LV (1999). 16 Sixteen Personality Types: Descriptions for Self-Discovery, Telos Publications, California.
- Bilal, G. (1984). *Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeyine Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bradley, R. H., Whiteside, L., Mundfrom, D. J., Casey, P. H., Kelleher, K. J. & Pope, S. K. (1994). Early Indication of Resilience and Their Relation to Experiences in the Home Environments of Low Birthweight, Premature Children Living in Poverty. *Child Development*, 65,346-360
- Brooks-Gunn, J. & Duncan, G. J. (1997). The Effects of Poverty on Children. In R. Behrman (Der.) *The Future of Children: Children and Poverty*,7 55-71.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul:Kaktüs. Çev: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. Ankara: Özgüzelîş Mat.
- Ceylan, M. E. (2000). Araştırma ve Klinik Uygulamalarda Biyolojik Psikiyatri, İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Cloninger CR, Svrakic DM. (2000). Personality disorders. Kaplan and Sadock's. Comprehensive Textbook of Psychiatry. Seventh Edition. BJ Sadock ve VA Sadock (Ed), Philadelphia, Lippincott Williams&Wilkins, s.1723-1764.
- Colininger, S. (2009). *Theories of Personality*. New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Conger, R. D., Conger, K. J., Elder, G. H., Lorenz, F. O., Simons, R. L. & Whitbeck, L. B. (1992). A Family Process Model of Economic Hardship and Adjustment of Early Adolescent Boys. *Children Development*, 63,526-541
- Conger, R. D., Conger, K. J., Elder, G. H., Lorenz, F. O., Simons, R. L. & Whitbeck, L. B. (1993). Family Economic Status and Adjustment of Early Adolescent Girls. *Developmental Psychology*, 29, 206-219
- Conger, R. D., Ge, X., Elder, G. H., Lorenz, F. O. & Simons, R. L. (1994). Economic Stress, Coercive Family Process and Developmental Problems in Adolescents. *Child Development*, 65, 541-561
- Conger, R. D., McCarty, J., Yang, R., Lahey, B. & Kropp, J. (1984). Perception of Child, Child Rearing Values and Emotional Distress and Mediating Links Between Environmental Stressors and Observed Maternal Behavior. *Child Development*, 54, 2234-2247
- Conger, R. D., Patterson, G. R. & Ge, X. (1995). It Takes Two To Replicate: A Mediational Model For The Impact of Parents' Stressor Adolescent Adjustment. *Child Development*, 66, 80-97
- Corey, G. (1991). Theory and Practice of Counselling and Psychotherapy. California: Brooks/ Cole Publication Company. Monterey.
- Costa PT, McCrae RR. (1992). Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI): Professional Manual. Odessa, Psychological Assessment Resources,

- Corwyn, R. F. & Bradley, R. H. (1999). Determinants of Parental and Maternal Investment in Children. *Infant Mental Health Journal*, 20, 238-256
- Çıkrıkçı, S. (1999). Ankara İl Merkezinde Resmi Banka Anaokullarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Okul Olgunluğu ile Aile Tutumu Arasındaki İlişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış). Gazi Üniversitesi, 88 s., Ankara.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113 (3), 487-496
- Dinçer, B. (2008). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeyde Lise İkinci Sınıfa Devam Eden Ergenlerin Anne Baba Tutumlarını Algılarını ile Arkadaşlık İlişkilerini İnceleme. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Dodge, K. A., Pettit, G. S. & Bates, J. E. (1994). Socialization Mediators of the Relation Between Socio-economic Status and Child Conduct Problems. *Child Development*, 65, 649-665
- Downey, G. & Coyne, J. C. (1990). Children of Depressed Parents: An Integrative Review. *Psychological Bulletin*, 108, 50-76
- Dönmezer, 6. 1999. Ailede iletişim ve etkileşim. Sistem Yayıncılık, 189 s., İstanbul.
- Duy, B. (2003). *Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım Dayalı Grupla Psikolojik Danışmanın Yalnızlık ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Üzerine Etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Düzgün, Ş. (2010). Öğrencilerin Psikolojik Belirtileri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2): 149-162
- Düzgün, Ş. (2010). Eğitim Sürecinde Anne Babaların Çocuklarına Olan Etkileri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2): 225-238
- Engler, B. (2009). *Personality Theories*. USA: Nelson Education, Ltd.
- Erden, M. & Üredi, I. (2009). Öz Düzenleme Stratejileri ve Motivasyonel İnançların Yordayıcısı Olarak Algılanan Anne Baba Tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4): 781-811
- Erikson, E. (1950). *Childhood and Society*. New York: Norton
- Fenell, D. & Weinhold, B. (1989). *Counseling Families Colorado*: Love Pub. Com.
- Filiz, Z. & Yaprak, B. (2009). Diskriminant Analiz İle Anne Baba Tutumlarının Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Uygulama. *Journal of Theory and Practice in Education*. 5 (2):195-209

- Foucault, D. C. & Schneider, B. H. (2009). Parenting Values and Parenting Stress Among Impoverished Village and Middle- Class Small City Mothers in The Dominican Republic. *International Journal of Behavioral Development*, 33, 440-450
- Gazeloğlu, C. (2000). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-sosyal Gelişimine Ana Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Hacettepe Üniversitesi, 100 s., Ankara
- Genç, A. (2008). *Ergenlerde Bilişsel Çarpıtmaların, Anne Baba İlişkilerinden ve Bazı Kişisel Değişkenlerin Utangaçlığı Yordaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı
- Gençtan, E (2003). Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar. Metis Yayınları: İstanbul
- Gruzca, R.A. &Goldber, L. R. (2007). The Comperative Validity of 11 Modern Personality Inventories: Predictions of Behavioral Acts, Informant Reports and Clinical Indicators. *Journal of Personality Assessment*; 89, 167-187
- Gökalp, P. G. (2002). Kişilik bozukluklarının epidemiyolojisi. Doğan O, Çelikkol A (Eds.). In:Psikiyatrik epidemiyoloji. Ege Psikiyatri Yayınları. İzmir
- Gökçakan, N. & Gökçakan, Z. (2005). Depresyonda Bilişsel Terapi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1): 91-101
- Guntrip, H. (1969). Schizoid Phenomena, Object Relations and the Self. New York: International Universities Press; *Şizoid Görüngü , Nesne İlişkileri ve Kendilik*, çev, İpek Babacan, Metis, 2003
- Gülerce, A. (1990). Aile Terapisinin Psikolojiye Getirdiği Epistemolojik Yenilik, *Psikoloji Dergisi*. 7,25..
- Hathaway SR McKinley JR (1983). The Minnesota Multiphasic Personality Inventory Manual. New York: Psychological Corporation. (Özgün çalışma 1943).
- Honglund, C.L. ve Collison, B.B. (1989). Loneliness and Irrational Beliefs Among College Students. *Journal of College Student Development*. Vol 30,53-58
- Humpyres, T. (1998). Çocuk eğitiminin anahtarı (çeviri: Tanju Anapa), Epsilon Yayıncılık, 320 s., İstanbul.
- İnanç, B. & Yerlikaya, E. (2010). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi Yay. Eğit. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.

- İkizoglu, M. (1993). "Demokratik" ve "Otoriter" Ana-Baba Tutumlarının, Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Hacettepe Üniversitesi, 125 s., Ankara.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1991). *İnsan Aile Kültürü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. & Ataca, B. (2005). Value of Children and Family Change: A Three Decade Portrait from Turkey. *Applied Psychology: International Review*, 54, 317-337
- Kalkan, N. (2008). *Ergenlerde Bilişsel Yapılar ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkinin Bilişsel Yaklaşım Açısından Yorumlanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
- Karadeniz, A. (1994). *Lise Son Sınıf Öğrencileri Üzerinde Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarıyla Çeşitli Mesleki Değerler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Karahan, F., Sardogan, M., Özkamalı, E. & Mentese, Ö. (2006). Lise Öğrencilerinde Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Otomatik Düşüncelerin Yaşanılan Sosyal Birim ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3. (26).
- Katz, J. (2009). Şizoid Kişilik Bozukluğu. *Terapistler İçin Kişilik Bozuklukları Rehberi. Masterson Yaklaşımı Rehber ve Çalışma Kitabı*, çev, Mirel Benveniste
- Kehale, D. (2002). Okul Öncesi Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Davranışları, Kendilik Algısı ve Empatik Beceri Düzeyleri ve Bunlar Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış). Marmara Üniversitesi, 218 s., İstanbul.
- Kelley, M. L., Power, T. G. & Wimbush, D. D. (1992). Determinants of Disciplinary Practices in Low- Income Black Mothers. *Child Development*, 63, 573-582
- Kılınç, H. (2005). *Ergenlerin Yalnızlık Düzeyleri ve Kişilerarası İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Klein, R. (1993). Schizoid Personality Disorder. In J. F. Masterson, *The Emerging Self*. New York: Brunner/Mazel
- Kline, P. (1994). *An Easy Guide To Factor Analysis*. UK: Routledge.
- Köroğlu, E. & Bayraktar, S. (2010). *Kişilik Bozuklukları*. HYB Basım Yayın. Ankara

- Kuzgun, Y. & Bacanlı, F. (2005). Lise öğrencileri için Mesleki Olgunluk Ölçeği el kitabı. Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Ed.) *Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi: PDR'de Kullanılan Ölçekler (1)*,s:109-140. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Küçükkaragöz, H. & Harmanlı, Z. (2002). Ergenlerde Aile Yapısı ile Benlik Kavramları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *ODTÜ XIII. Ulusal Psikoloji Kongresi*, Ankara.
- Kvalsund, R. (2003). *Growth as Self-actualization*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag
- Lamborn, S. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Development*, 62(5); 1049-1065.
- Larson, R., Wilson, S., Brown, B.B., Furstenburg, F.F. and Verma, S. (2002). Changes in adolescents interpersonal experiences: Are they being prepared for adult relationships in the 21st century?. *Journal of Research on Adolescence*, 13; 31-68.
- Lempers, J. D., Clark-Lempers, D. & Simons, R. L. (1989). Economic Hardship, Parenting, and Distress in Adolescence. *Child Development*, 60, 25-39
- Ludlow, L. H.& Howard, E. (1990). The Family Map: A Graphical Representation of Family Systems Theory. *Educational and Psychological Measurement*. Summer, vol.50
- Maccoby, E. E. & Martin, J. A. (1983). Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction. In P. H. Mussen (Series Ed.) ve E. M. Hetherington (Vol. Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vo.4. Socialization, Personality, and Social Development* (4<sup>th</sup> ed., pp.1-101) Newyork: Wiley
- McCrae, R. R. & Costa, P. T. (1987). Validation of The Five Factor Model of Personality Across Instruments and Observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 81-90
- McCrae, R. R. & Costa, P. T. (1990). *Personality in Adulthood*. New York: Guilford Press.
- Mc Kay, M. & Fanning, P. (2006). *Özgüven*, F.G.Atay (çev), Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- McLoyd, V. C. (1990). The Impact of Economic Hardship on Black Families and Children: Psychological Distress, Parenting, Socioemotional Development. *Child Development*, 61, 311-346
- McLoyd, V. C. (1998). Socioeconomic Disadvantage and Child Development. *American Psychologist*, 53, 185-204

- McWhirter, J.& Acar, V.N. (1991). *Çocukla İletişim: Öğretme, Destekleme ve Çocuk Yetiştirme Sanatı*, Ankara: MEB yayınları.
- Nazlı, S. (2000). *Aile Danışması*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım
- Oskay, G. (1981). *Değer Yargıları Yönünden Ana-Baba Ergen Çatışması* (Doktora Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Öğretir, A.D. (1999). *Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, 360 s., Ankara.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4); 566-589
- Örgün, S. (2000). Anne Baba Tutumları ile 8.Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Marmara Üniversitesi, 140 s., İstanbul.
- Özgüven, İ.E. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam. PDREM Yayınları, 358 s., Ankara.
- Öztürk, İ. (1990). *Ana-Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık, Duyguları Anlama, Yakınlık, Başatlık, Kendini Suçlama ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Hacettepe Üniversitesi, 97 s., Ankara.
- Quintana H. (2003). Cognitive development. In Textbook of Adolescent Psychiatry (Ed R. Richard):171-180. New York: Oxford University Press
- Radke-Yarrow, M., Richters, J. & Wilson, W. E. (1988). Child Development in a Network of Relationships. *Relationships Within Families*. (48-67) Oxford, England: Clarendon
- Sabatalli, R. & Bartle, S. (1995). Survey Approaches to the Assessment of Family Functioning: Conceptual, Operational and Analytical Issues, *Journal of Emotional of Marriage and Family* vol.57.
- Schultz, D. P. & Schultz, S. E. (2009). *Theories of Personality*. Belmont, CA: Cengage Learning
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 1*: 1-19
- Sezer, Ö & Oğuz, V. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3): 743-758

- Soygüt, G. & Çakır, Z. (2009). Ebeveynlik Biçimleri ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkilerde Kişilerarası Şemaların Aracı Rolü:Şema Odaklı Bir Bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2): 144-152
- Sümer, N &Güngör, D. (1999). Çocuk Yetiştirme Stilllerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi* 14(44), 35-58
- Şahin, D. (2009). Kişilik Bozuklukları. *Klinik Gelişim*; 22(4): 45-55
- Şahin, M. & Sarı, S. V. (2010). Ergenlerde Görülen Zorbalık Eğiliminin Bilişsel Çarpıtmalar ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlarla İlişkisi. *Akademik Bakış Dergisi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*
- TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995) *Ailede Çocuk Eğitimi*. Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Tola, D. (2003). İlkokul 5.sınıf Çocuklarında Ahlaki Yargı ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tuğrul, C. (1996). Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği: Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11, 25-43
- Tuzgöl, M. (1998). Ana-baba Tutumları Farklı lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Türkçapar, H. (2008). *Bilişsel Terapi*, Hyb Yayınları, Ankara
- Türkçapar, H., Örsel, S., Uğurlu, M., Sargın, E., Turhan, M., Akkoyunlu, S., Hatiloğlu, U. & Karakaş G. (2007) Kişilik İnanç Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği. *Klinik Psikiyatri*;10:177-191
- Türküm, S. (1999) Akılcı Olmayan İnanç Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Kısaltma Çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*; 2:19 :41-47
- Yavuzer, H. (2000). Ana-baba ve çocuk. 13. Baskı., Remzi Kitabevi, 262 s., İstanbul.
- Yeung, W. J., Linver, M. & Brooks-Gunn, J. B. (2002) How Many Matters for Youngchildren's Development: Parental Investment and Family Processes. *Child Development*, 73, 1861-1879
- Yıldız-Bıçakçı, M. (2004). *Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Anne Baba Tutumlarını Algılamalarının ve Benlik İmajlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Ankara Üniversitesi, 173 s., Ankara.

- Yurtal, F. (1999). *Üniversite Öğrencilerinin Akılcı Olmayan İnançlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Weiss, L. (1998). *Çocuğumu nasıl anlarım?* (çeviri: Sinan Köseoğlu), Beyaz Yayınları, 297 s., İstanbul.
- Xing, X., Wang, M., Zhang, Q., He, X. & Zhnag, W. (2011). Gender Differences in the Reciprocal Relationships Between Parental Physical Aggression and Children's Externalizing Problem Behavior in China. *Journal of Family Psychology*, 25(5), 699-708

# EKLER

## KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili öğrenciler,

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü' ne bağlı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans programında yürütmüş olduğumuz bir araştırma gereğince sizlerin vereceği bazı bilgilere gereksinim duymaktayız. Vereceğiniz samimi ve içten cevaplarla bilimsel bir çalışmaya katkıda bulunacaksınız. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

**Danışman: Prof. Dr. Azize Dilek Güldal**

**Gizem Gönen**

**Sınıf:**

**Okulu:**

**Bölüm:**

**Doğum tarihi:**

**Cinsiyet:** K ( ) E ( )

**Yaş:**

**Annenizin Eğitim Durumu**

Okula gitmemiş ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )

**Babanızın Eğitim Durumu**

Okula gitmemiş ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )

**Anne ve Babanız**

Birlikte ( ) Ayrı ( )

**Ailenizin Ekonomik Düzeyi**

600 YTL ve altı ( ) 600-1000 YTL ( ) 1000-2500 YTL ( ) 2500-5000 ( )

5000 YTL ve üstü ( )

### Anne-Baba Tutum Ölçeği

- 1) Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir. 1 2 3 4 5
- 2) Çok yönlü gelişmem için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir. 1 2 3 4 5
- 3) Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarımı görmüş ve beni eleştirmiştir. 1 2 3 4 5
- 4) Her zaman basıma kötü bir şey geleceğim gibi beni koruyup kollamaya çalışır. 1 2 3 4 5
- 5) Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir. 1 2 3 4 5
- 6) Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı. 1 2 3 4 5
- 7) Elinden geldiği kadar, her konuda fikrimi almaya özen gösterir. 1 2 3 4 5
- 8) Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi. 1 2 3 4 5
- 9) Bana hükmetmeye çalışır. 1 2 3 4 5
- 10) Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister. 1 2 3 4 5
- 11) Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir. 1 2 3 4 5
- 12) Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranmıştır. 1 2 3 4 5
- 13) Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim. 1 2 3 4 5
- 14) Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar. 1 2 3 4 5
- 15) Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır. 1 2 3 4 5
- 16) Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır. 1 2 3 4 5
- 17) Sevmediğim yemekleri, yarayacağı düşüncesiyle, zorla yedirirdi. 1 2 3 4 5
- 18) Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir. 1 2 3 4 5
- 19) Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile her gittiği yere beni de götürür evde yalnız kalmamdan kaygılanır. 1 2 3 4 5
- 20) Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder. 1 2 3 4 5
- 21) Küçük yaşından itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur. 1 2 3 4 5
- 22) Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır parka sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi. 1 2 3 4 5
- 23) Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum. 1 2 3 4 5
- 24) Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, kırık not aldığımda cezalandırırdı. 1 2 3 4 5
- 25) Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak kullanırdı. 1 2 3 4 5
- 26) Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlamıştır. 1 2 3 4 5
- 27) Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler. 1 2 3 4 5
- 28) Her zaman, her iste kusursuz olmam gerektiği inancındadır. 1 2 3 4 5
- 29) Ona yakınlaşmak istediğimde daima bana sıcak bir biçimde karşılık verir. 1 2 3 4 5
- 30) Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşlamıştır. 1 2 3 4 5
- 31) Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır. 1 2 3 4 5
- 32) Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler. 1 2 3 4 5
- 33) Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder. 1 2 3 4 5
- 34) İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler. 1 2 3 4 5
- 35) Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem. 1 2 3 4 5
- 36) Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikrimi öğrenmek ister. 1 2 3 4 5
- 37) Beni olduğum gibi kabul etmiştir. 1 2 3 4 5
- 38) Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır. 1 2 3 4 5
- 39) Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir. 1 2 3 4 5
- 40) Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur. 1 2 3 4

### Akılci Olmayan İnançlar Ölçeği

	Tamamen Uygun	Oldukça Uygun	Kararsızım	Biraz Uygun	Hiç Uygun Değil
1. Başarılı ve çalışkan insanlar saygıdeğerdir	( )	( )	( )	( )	( )
2. Çok çalışmak başarılı olmak için yeterlidir	( )	( )	( )	( )	( )
3. Başkalarının hakkımdaki düşüncelerine her zaman önem veririm	( )	( )	( )	( )	( )
4. Önemli işler başaran insanlar değerlidir	( )	( )	( )	( )	( )
5. Bir hata yaptığımda, kendimi zor affederim	( )	( )	( )	( )	( )
6. Verilen sözler mutlaka tutulmalıdır	( )	( )	( )	( )	( )
7. Yakınlarımı kırmaktansa isteklerimden vazgeçebilirim	( )	( )	( )	( )	( )
8. Dostlarım bana yalan söylememeli	( )	( )	( )	( )	( )
9. Sevilen bir insan olmak benim için önemlidir.	( )	( )	( )	( )	( )
10. Asla haksızlığa göz yumamam.	( )	( )	( )	( )	( )
11. Bir insan yakınlarını her türlü tehlikeden korumalı	( )	( )	( )	( )	( )
12. Aksilikler hep ardarda gelir.	( )	( )	( )	( )	( )
13. Riske girmektense o işe hiç başlamam	( )	( )	( )	( )	( )
14. İnsanları kırmamak için eleştirmekten kaçınırım	( )	( )	( )	( )	( )
15. İhtiyacı olanlara yardım elini uzatmalıyız	( )	( )	( )	( )	( )

### Kişilik İnançları Ölçeği

1. Aşağılanma ve yetersizlikle karşılaşmak dayanılmaz bir şeydir.	4 3 2 1 0
2. Ne pahasına olursa olsun rahatsızlık verici durumlardan kaçınmalıyım.	4 3 2 1 0
3. Eğer insanlar dostça davranıyorlarsa beni kullanmaya ya da sövmeye çalışıyor olabilirler.	4 3 2 1 0
4. Bir yandan yetkili kişilerin hakimiyetine karşı direnmeli ama aynı zamanda onaylarını ve beni kabullenmelerini de korumalıyım	4 3 2 1 0
5. Rahatsız edici duygulara katlanamam.	4 3 2 1 0
6. Kusurlar, eksikler ya da yanlışlar hoş görülemez	4 3 2 1 0
7. Diğer insanlar sıklıkla çok şey isterler	4 3 2 1 0
8. Gılgı merkezi olmalıyım	4 3 2 1 0
9. Eğer bir sistemim olmazsa herşey darmadağın olur.	4 3 2 1 0
10. Hak ettiğim saygının gösterilmemesi veya hakkım olanı alamamak dayanılmaz bir durumdur.	4 3 2 1 0
11. Her şeyi mükemmel şekilde yapmak önemlidir.	4 3 2 1 0
12. Diğer insanlarla birlikte bir şeyler yaptıktan sonra kendi başıma yapmaktan daha çok hoşlanırım	4 3 2 1 0
13. Eğer dikkat etmezsem başkaları beni kullanmaya ya da yönlendirmeye çalışır.	4 3 2 1 0
14. Diğer insanların gizli amaçları vardır.	4 3 2 1 0
15. Olabilecek en kötü şey terk edilmektir.	4 3 2 1 0
16. Diğer insanlar ne kadar özel biri olduğumu fark etmelidirler.	4 3 2 1 0
17. Diğer insanlar kasıtlı olarak beni aşağılamaya çalışıyorlar-.	4 3 2 1 0
18. Karar verirken diğer insanların yardımına ya da bana ne yapacağımı söylemelerine ihtiyaç duyarım.	4 3 2 1 0
19. Ayrıntılar son derece önemlidir.	4 3 2 1 0
20. Eğer bir insanın bana çok patronluk tasladığını görürsem onun isteklerini yok saymaya hakkım vardır.	4 3 2 1 0
21. Yetkili kişiler her şeye karışan, dayatmacı, müdahaleci ve kontrol edici olma eğilimindedirler.	4 3 2 1 0
22. İstedığimi almanın yolu, insanları etkilemek ya da eğlendirmektir.	4 3 2 1 0
23. Kendimi paçamı kurtarmak için gerekeni yapmalıyım.	4 3 2 1 0
24. Eğer insanlar benimle ilgili bir şeyler bulursa, bunu bana karşı kullanacaklardır.	4 3 2 1 0
25. İnsan ilişkileri karışıktır ve özgürlüğe engeldir.	4 3 2 1 0
26. Beni ancak benim gibi zeki insanlar anlayabilirler.	4 3 2 1 0
27. Çok üstün biri olduğum için özel muamele ve ayrıcalıkları hak ediyorum.	4 3 2 1 0
28. Benim için başkalarından bağımsız ve özgür olmak önemlidir.	4 3 2 1 0
29. Bir çok durumda yalnız bırakıldığımda kendimi daha iyi hissederim.	4 3 2 1 0
30. Her zaman en yüksek standartlara ulaşmaya çalışmak gereklidir yoksa her şey darmadağın olur.	4 3 2 1 0
31. Rahatsız edici duygular giderek artar ve kontrolden çıkar.	4 3 2 1 0
32. Vahşi bir ortamda yaşıyoruz ve güçlü olan hayatta kalır.	4 3 2 1 0

33. Başkalarının dikkatini çektiğim durumlardan kaçınmalı ve mümkün olduğunca göze çarpmamalıyım.	4 3 2 1 0
34. insanların bana olan ilgilerini koruyamazsam benden hoşlanmazlar.	4 3 2 1 0
35. Eğer bir şey istiyorsam onu almak için gerekli olan neyse yapmalıyım.	4 3 2 1 0
36. Diğer bir insana “bağlanıp” kalmaktansa yalnız olmak daha iyidir.	4 3 2 1 0
37. insanları eğlendirmedikçe ya da etkilemedikçe bir hiçim.	4 3 2 1 0
38. Eğer ilk önce harekete geçip üstünlük kurmazsam karşımdaki bana üstünlük kurar.	4 3 2 1 0
39. insanlarla ilişkilerimde herhangi bir gerginlik işareti bu ilişkinin kötüye gideceğini gösterir bu nedenle o ilişkiyi bitirmeliyim.	4 3 2 1 0
40. Eğer en yüksek düzeyde iş yapmıyorsam başarısız olurum.	4 3 2 1 0
41. Zaman sınırlarına uymak, istenenlere itaat etmek ve uyumlu olmak onuruma ve kendi yeterliliğime doğrudan bir darbedir.	4 3 2 1 0
42. Bana haksız davranıldı bu nedenle kendi payımı almak için her şeyi yapmaya hakkım var	4 3 2 1 0
43. Eğer insanlar bana yakınlaşırlarsa benim “gerçekten” ne olduğumu keşfeder ve benden uzaklaşırlar.	4 3 2 1 0
44. Muhtaç ve zayıfım.	4 3 2 1 0
45. Yalnız başıma bırakıldığımda çaresizim.	4 3 2 1 0
46. Diğer insanlar benim ihtiyaçlarımı gidermelidir.	4 3 2 1 0
47. insanların beklediği şekilde kurallara uyarsam bu benim davranış özgürlüğüme engel olacaktır.	4 3 2 1 0
48. Eğer fırsat verirsem insanlar beni kullanırlar.	4 3 2 1 0
49. Her zaman tetikte olmalıyım.	4 3 2 1 0
50. Özel hayatım insanlara yakın olmaktan çok daha fazla önemlidir.	4 3 2 1 0
51. Kurallar keyfidir ve beni sıkar.	4 3 2 1 0
52. insanların beni görmezden gelmeleri berbat bir durumdur.	4 3 2 1 0
53. insanların ne düşündüğünü önemsemem.	4 3 2 1 0
54. Mutlu olabilmek için diğer insanların dikkatini çekmeye ihtiyacım var.	4 3 2 1 0
55. Eğer insanları eğlendirirsem benim güçsüzlüğümü farketmezler.	4 3 2 1 0
56. işimi yaparken ya da kötü bir durumla karşılaştığımda bana yardım etmesi için her zaman yanımda birilerinin olmasına gereksinim duyarım.	4 3 2 1 0
57. Yaptığım bir işte herhangi bir hata ya da kusur felakete yol açabilir.	4 3 2 1 0
58. Çok yetenekli olduğumdan, insanlar kariyerimde ilerlememi sağlamak için yolumdan çekilmelidir.	4 3 2 1 0
59. Eğer ben sıkıştırmazsam, karşımdaki kişi beni ezer	4 3 2 1 0
60. Diğer insanlara uygulanan kurallara uymak zorunda değilim	4 3 2 1 0
61. Bir şeyi yapmanın en iyi yolu zor kullanmak ve kurnazlıktır.	4 3 2 1 0
62. Bana destek olacak veya yardım edebilecek kişiye her zaman ulaşabilecek durumda olmalıyım.	4 3 2 1 0
63. Daha güçlü bir kişiye bağlanmadığım müddetçe temelde yalnızım.	4 3 2 1 0
64. Diğer insanlara güvenemem.	4 3 2 1 0
65. Diğer insanlar kadar mücadele gücüm yok.	4 3 2 1 0